

eul_wid: suc-aa

Ἀριστείδης Κοϊντιλιανός · Aristides the Music Theorist

On Music

Περὶ Μουσικῆς

Period: Ὀψιμαρχαία Late Antique
Dialect: Κοινή τεχνική Technical Koine
Domain: Ἐπιστήμη Science
Format: Πραγματεία Treatise

- ¹ τ ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ ΚΟΙΝΤΙΛΙΑΝΟΥ ΠΕΡΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΝ Ἀεὶ μὲν ἐμοὶ θαυμάζειν ἔπεισιν, ὦ τιμιώτατοί μοι ἑταῖροι Εὐσέβιε καὶ Φλωρέντιε, τὴν τῶν παλαιῶν φιλοσόφων περὶ ἅπαν μάθημα σπουδὴν, καὶ ὡς τὰ μὲν αὐτοὶ παρ' αὐτοῖς ἀνευρίσκοντες, τὰ δὲ ἄλλοις τισὶν εὐρημένα παρειληφότες εἰς τέλος τε τὸ προσῆκον ἐξεπόνησαν καὶ τοῖς λοιποῖς ἀφθόνως τὴν ἀπ' αὐτῶν ὠφέλειαν ἔδειξάν τε καὶ παρέδωκαν· πολὺ δὲ μάλιστα τῶν ἀνδρῶν ἄγαμαι τὴν μεγαλόνοιαν, ἥνικ' ἂν συνήθως τοὺς περὶ μουσικῆς λόγους πρὸς ἀλλήλους ποιῶμεθα. ^[5]
- ¹ ¹ οὐ γὰρ τῶν ἐπιτυχόντων ἦν παρὰ σφίσι τὸ ἐπιτήδευμα, ὡς πολλοὶ τῶν τοῦ πράγματος ἀπείρως ἔχόντων καὶ μάλιστα τῶν νῦν ὑπενόησαν, ἀλλὰ καὶ καθ' αὐτὴν ὑπῆρχε τιμία καὶ ὡς πρὸς τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας χρήσιμος, ἀρχῆς καὶ σχεδὸν εἰπεῖν τέλους ἐπέχουσα λόγον, ὑπερφυῶς ἐθαυμάζετο. ἐμοὶ δὲ μάλιστα ἀκκεῖνο τῆς τέχνης ἴδιον ἀγαθὸν συνοράται· οὐ γὰρ ὥσπερ αἱ λοιπαὶ περὶ μίαν ὕλην πραγμάτων ἢ περὶ χρόνου διάστημα μικρὸν χρησιμεύουσα θεωρεῖται, ἀλλὰ πᾶσα μὲν ἡλικία καὶ σύμπας βίος, ἅπαντα δὲ πρᾶξις μουσικῇ μόνῃ τελέως ἂν κατακοσμηθεῖη. γραφικὴ μὲν γὰρ καὶ αἱ τοιαῦται πᾶσαι τὸ πρὸς ὅσιν μετιοῦσαι καλὸν σμικρὸν μέρος ὠφελείας εἰσφέρονται, καὶ πᾶσιν εὐκατάληπτοι γενόμεναι οὐδεμίαν εἰς τὸν ἐξῆς χρόνον γνώσεως ποικίλης ἐπίδοσιν ἐμφαίνουσιν· ἱατρικὴ δὲ καὶ γυμναστικὴ τὴν μὲν ὠφέλειαν περὶ σῶμα εἰσηνέγκαντο, τοῖς δὲ ἐκ μαθήσεως ἀγαθοῖς ἀδυνατοῦσιν ἐκ παίδων ὠφελῆσαι τοὺς πλησιάζοντας. διαλεκτικὴ δὲ καὶ ἡ ταύτης ἀντίστροφος ψυχὴν μὲν ὤνησε πρὸς φρόνησιν, εἰ μουσικῇ παραλάβοι κεκαθαρμένην, ἄνευ δὲ ταύτης οὐκ ὤνησεν, ἔσθ' ὅπη δὲ καὶ διέφθειρε· μόνῃ δὲ ἡ προειρημένη διὰ πάσης ὡς εἰπεῖν ὕλης παρατέταται καὶ διὰ παντὸς διήκει χρόνου, ψυχὴν τε κοσμοῦσα κάλλεσιν ἀρμονίας καὶ σῶμα καθιστᾶσα ῥυθμοῖς εὐπρεπέσι, παισὶ τε πρόσφορος τοῖς ἐκ μελωδίας ἀγαθοῖς καὶ προβαίνουνσι τὰ τε τῆς ἐμμέτρου λέξεως καὶ ἀπλῶς λόγου σύμπαντος παραδιδούσα κάλλη, προϊοῦσι δὲ τὴν τε τῶν ἀριθμῶν ἐξηγουμένη φύσιν καὶ ἀναλογιῶν ποικίλιαν, ἀρμονίας δὲ τὰς διὰ τούτων ἐν πᾶσι σώμασιν ὑποφαίνουσα, τὸ μέγιστον <δὲ> δὴ καὶ τελεώτατον καὶ περὶ τοῦ δυσκατάληπτου πᾶσιν ἀνθρώποις ψυχῆς τῆς τε καθ' ἑκάστον, ἤδη δὲ καὶ τῆς τοῦ παντὸς λόγους ἔχουσα παρασχέσθαι. μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ θεῖος λόγος ἀνδρὸς σοφοῦ Πανάκεω τοῦ Πυθαγορείου, ὃς φησιν ἔργον εἶναι μουσικῆς οὐ τὰ φωνῆς μέρη μόνον συνιστᾶν πρὸς ἄλληλα, ἀλλὰ πάνθ' ὅσα φύσιν ἔχει συνάγειν τε καὶ συναρμόττειν. τούτων μὲν οὖν καὶ ὕστερον ἀπόδειξις ἔσται συμπορόντι τῷ λόγῳ. Ἐμὲ δὲ ἐπῆρεν ἐπιχειρῆσαι τῷ συγγράμματι μάλιστα μὲν ἢ τῶν πλείστων περὶ τὸ πρᾶγμα ὀλιγωρία, ἐπιδειῖται

προηρημένον οἷον μάθημα οὐ προσηκόντως δι' ἀτιμίας ἄγουσι· τῶν γὰρ ἄλλων ἦτοι διὰ τὸ δυσχερές, ὡς ἰατρικῆς, ἢ διὰ τὸ τοῖς πολλοῖς ἀτερπές, ὡς γεωμετρίας, ἡμελημένων κατ' οὐδέτερον τούτων τῆς μουσικῆς ἀφεκτέον· οὔτε γὰρ πολλὴν ἐπιφαίνει τὴν δυσκολίαν οὔτ' ἄνευ συμέτρου τέρψεως τοῖς μετιοῦσι πλησιάζει, ἀλλ' ἔνεστι καὶ διὰ τάχους ὠφελῆσθαι τοῖς φιλοπόνοις καὶ ἡδονὴν ἔνδοξον καὶ οὐ μετρίαν καρπώσασθαι. ^[10]

^{1 2} καίτοι γε ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις τέχναις εἰ ποιοίη τις, ἀλλοιοτέρας αὐτῷ διαγωγῆς χρεῖα πρὸς παραμυθίαν· τοῖς δὲ κατὰ μουσικὴν ἀκουμένοις ἐν αὐτῷ τῷ πόνῳ καὶ τὰ τῆς ῥαστώνης παραπέπηγεν οὐκ ἐλάττω τῆς κατὰ τὴν γνῶσιν ὠφελείας τὴν θυμηδίαν ἐπιφέροντι. οἱ δὲ πολλοὶ καὶ ταῦτα παρ' οὐδὲν τίθενται τὴν ἐξ ἀργίας καὶ ἀπαιδευσίας ἡδονὴν τῆς μετὰ λόγου καὶ ὠφελείας προτιμήσαντες, ἀλλὰ μὴν καὶ δι' ἐκείνους, οἱ περὶ μὲν τὴν τέχνην οὐ μικρὸν ἔρωτα εἰσηνέγκαντο, τῷ δὲ μὴ σύμπαν αὐτῆς μέρος μετεληλυθέναι οὔτε σεμνόν τι μετέδωκαν τοῖς πλησιάζουσιν αὐτοῖ τε οὐδενὸς ἐπαίνου παρ' αὐτῶν διὰ μουσικὴν ἡξιώθησαν. ἔτι γε μὴν καὶ διὰ τὸ μηδένα σχεδὸν εἰπεῖν τῶν παλαιῶν ἐντελῶς τοὺς περὶ αὐτῆς λόγους μιᾷ καταβαλέσθαι πραγματεία, ἀλλὰ κατὰ μέρος ἕκαστον καὶ διεσπαρμένως περὶ τινων ἐξηγήσασθαι, καὶ τὰς μὲν πλείστας ἀρχὰς αὐτῆς καὶ φυσικὰς αἰτίας σεσιωπηκέναι, αὐτοῦ δὲ που περὶ τὴν τεχνολογίαν καὶ τὴν τῶν μελῶν χρῆσιν τὴν σπουδὴν κατατεθεῖσθαι. ἀλλὰ προοιμίων μὲν ἄλλις. Ἦδη δὲ καὶ ἡμῖν ἐκτέον τοῦ πρόσω θεὸν μουσηγέτην κατὰ νόμον καλεσαμένους. ^[25]

^{1 3} τοῖς μὲν γὰρ ποιηταῖς, καὶ ταῦτα μὴδὲν μουσικῆς πέρι διαπονουμένοις, μικρῷ δέ τινι ταύτης μορίῳ πράξεων παλαιῶν ἀφήγησιν ποιουμένοις, Μοῦσαι τε καλοῦνται καὶ Ἀπόλλων Μουσῶν ἐπιστάτης· ἡμῖν δὲ τοῖς οὐ διὰ μέρους μουσικῆς παλαιοὺς μύθους διηγησομένοις ἀλλ' αὐτὴν τε σύμπασαν ἥτις καὶ ὁποῖα πότ' ἐστὶ παραστήσαι πειρωμένοις καὶ πᾶσαν μὲν ἰδέαν αὐτῆς τὴν ἐν φωνῇ, πᾶσαν δὲ τὴν ἐν σώμασιν ὑπόστασιν δηλῶσαι πραγματευομένοις, ἔτι δὲ εἴ τινες πρὸς ἀριθμοὺς σχέσεις καὶ τό γε τιμιώτατον τῶν ἐν ἡμῖν, τὴν ψυχὴν, λόγοι τυγχάνουσιν ὁμοιότητος, πρὸς δὲ τούτοις οἷα τις ἀνόδῳ χρώμενος καὶ περὶ τοῦδ' ἔτι τοῦ παντὸς οὐκ ἀμούσως ἂν ἀποφῆναιτο, τίνα πρῶτον συλλήπτορα τῶν τηλικούτων προσήκει καλεῖν; ἢ οὐχὶ τὸν ἅπαν μὲν τόδε τὸ ὀρώμενον ἀοράτοις τέχναις ἀρμολογούμενον, πᾶσαν δὲ ψυχὴν ἀρμονίας λόγοις τελεώτατα τεχνησάμενον—εἴτε δημιουργὸν ὀνομάζειν θέμις ἐξ ὧν εἵργασται καλῶς θεμένους τὴν προσηγορίαν, εἴτε εἶδος καλεῖν εὐαγὲς ἐξ οὗ παρέσχε τοῖς μετ' αὐτὸν δυνάμεις ἀνθρώποις σημαίνοντας, εἴτ' οὖν λόγον εἶθ' ἐνάδα <ἦ>, ὡς ἄνδρες θεοὶ καὶ σοφοί, λόγον ἐνιαῖον καλεῖν ἔστιν ἐπιτυγχάνοντας, τῷ μὲν ὡς πάντα ἀρμόττει καὶ κατακοσμεῖ δηλοῦντας, τῷ δὲ ἐμφαίνοντας ὡς πολλὰ τὰ ὄντα καὶ διαφερόμενα παύσας δεσμοῖς ἀλύτοις ἐν ἐνὶ συλλαβῶν ἔχει; τοῦτον δὲ καλῶμεν καὶ εὐχόμεθα πᾶσαν μὲν ἡμῖν βεβαίαν κατάληψιν ὑπουργεῖν, πᾶσαν δὲ τοῦ περὶ τῶν προκειμένων εἰπεῖν ἐπαξίως ῥαστώνην προξενεῖν. καὶ ταυτὶ μὲν ἀρκούντως ἡὔχθω· ἥδη δὲ ἀρχόμεθα τοῦ λόγου περὶ πάσης μουσικῆς, ὥσπερ ὑπεσχόμεθα, ποιούμενοι παράδοσιν. Μουσικὴ ἐστὶν ἐπιστήμη μέλους καὶ τῶν περὶ μέλος συμβαινόντων. ^[30]

^{1 4} ὀρίζονται δ' αὐτὴν καὶ ὠδί· τέχνη θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ τελείου μέλους καὶ ὀργανικοῦ. ἄλλοι δὲ οὕτως· τέχνη πρέποντος ἐν φωναῖς καὶ κινήσεσιν. ἡμεῖς δὲ τελεώτερον ἀκολούθως τε τῇ προθέσει· γνῶσις τοῦ πρέποντος ἐν <φωναῖς τε καὶ> σωματικαῖς κινήσεσιν. ἐπιστήμη μὲν οὖν ἐστὶν, ἥ γνῶσις ἀσφαλὲς ὑπάρχει καὶ ἀδιάπτωτος· τῶν γὰρ ἐν αὐτῇ λεγομένων ἢ ὡς προβλημάτων ἢ ὡς ἀποτελεσμάτων οὐκ ἂν ποτε μεταβολὴν ἢ ἀλλοίωσιν ἐπιδέξαιτο. καὶ μὴν καὶ τέχνην αὐτὴν εὐλόγως ἂν ἀποκαλοῖμεν· σύστημά τε γάρ ἐστιν ἐκ καταλήψεων, καὶ τούτων ἐπ' ἀκριβὲς ἡσκημένων, καὶ οὐκ ἄχρηστος τῷ βίῳ, ὡς οἱ παλαιοὶ διεγνώσαν καὶ ὁ παρ' ἡμῶν ἐπιδείξει λόγος. τελείου δὲ μέλους εἰκότως χρὴ γὰρ καὶ μελωδίαν θεωρεῖσθαι καὶ ρυθμὸν καὶ λέξιν, ὅπως ἂν τὸ τέλειον τῆς ᾠδῆς ἀπεργάζεται· περὶ μὲν γὰρ μελωδίαν ἀπλῶς ἢ ποιά φωνή,

περὶ δὲ ῥυθμὸν ἢ ταύτης κίνησις, περὶ δὲ τὴν λέξιν τὸ μέτρον· τὰ δὲ περὶ μέλος τέλειον συμβαίνοντα κίνησις φωνῆς τε καὶ σώματος, ἔτι δὲ χρόνοι καὶ οἱ ἐκ τούτων ῥυθμοί. τὸ δὲ τοῦ πρέποντος εἶναι τέχνην οὐκ ἀπεικώτως· πᾶν γὰρ εὐκαταφρόνητον τὸ τοῦ πρέποντος ἐστερημένον· πρέπον γὰρ ἐστὶ καλῶν καὶ αἰνετῶν ἢ τοῖς μὴ φαύλοις κόσμου μετάδοσις ἢ πρὸς ἄλληλα συμφωνίας. θεωρητικὴν δ' αὐτὴν ἀποφαίνονται καὶ πρακτικὴν διὰ τοιαύτης αἰτίας· ἡνίκα μὲν γὰρ τὰ μέρη τὰ ἑαυτῆς ἐπισκοπεῖ καὶ περὶ τὴν διαίρεσιν καὶ τεχνολογίαν διαγίνεται, θεωρεῖν αὐτὴν λέγουσιν· ἡνίκα δ' ἂν κατ' αὐτὰ ἐνεργῇ μελοποιουῖσα χρησίμως καὶ πρεπόντως, πράττειν αὐτὴν ἀποφαίνονται. ὕλη δὲ μουσικῆς φωνὴ καὶ κίνησις σώματος. τὴν δὲ φωνὴν οἱ μὲν ἀέρα πεπληγμένον, οἱ δὲ ἀέρος πληγὴν ἔφασαν, οἱ μὲν αὐτὸ τὸ σῶμα τὸ πεπονθὸς ἦχον, οἱ δ', ὅπερ ἄμεινον, τὸ τούτου πάθος ὀρισάμενοι. ἡ δὲ δὴ κίνησις ὑφέστηκεν ἐν διαφόροις χρόνοις· χρόνος γὰρ ἐστὶ μέτρον κινήσεως καὶ στάσεως. τῆς δὲ κινήσεως ἡ μὲν ἀπλὴ πέφυκεν, ἡ δὲ οὐχ ἀπλὴ· καὶ ταύτης ἡ μὲν συνεχῆς, ἡ δὲ διαστηματικὴ, ἡ δὲ μέση. συνεχῆς μὲν οὖν ἐστὶ φωνὴ ἢ τὰς τε ἀνέσεις καὶ τὰς ἐπιτάσεις λεληθότως διὰ τὴν τάχος ποιουμένη, διαστηματικὴ δὲ ἢ τὰς μὲν τάσεις φανεράς ἔχουσα, τὰ δὲ τούτων μεταξὺ λεληθότα, μέση δὲ ἢ ἐξ ἀμφοῖν συγκειμένη. ἡ μὲν οὖν συνεχῆς ἐστὶν ἢ διαλεγόμεθα, μέση δὲ ἢ τὰς τῶν ποιημάτων ἀναγνώσεις ποιούμεθα, διαστηματικὴ δὲ ἢ κατὰ μέσον τῶν ἀπλῶν φωνῶν ποσὰ ποιουμένη διαστήματα καὶ μονάς, ἥτις καὶ μελωδικὴ καλεῖται. τῆς δὲ πάσης μουσικῆς τὸ μὲν τι θεωρητικὸν καλεῖται, τὸ δὲ πρακτικόν· καὶ θεωρητικὸν μὲν ἐστὶ τό τε τοὺς τεχνικοὺς λόγους αὐτῆς καὶ τὰ κεφάλαια καὶ τὰ τούτων μέρη διαγινώσκον, καὶ ἔτι τὰς ἄνωθεν ἀρχὰς καὶ φυσικὰς αἰτίας καὶ πρὸς τὰ ὄντα συμφωνίας ἐπισκεπτόμενον, πρακτικὸν δὲ τὸ κατὰ τοὺς τεχνικοὺς ἐνεργοῦν λόγους καὶ τὸν σκοπὸν μεταδιδόν, ὃ δὴ καὶ παιδευτικὸν καλεῖται. ^[5]

- ¹ ⁵ τὸ μὲν οὖν θεωρητικὸν εἷς τε τὸ φυσικὸν καὶ τεχνικὸν διαιρεῖται· ὧν τοῦ μὲν φυσικοῦ τὸ μὲν ἐστὶν ἀριθμητικόν, τὸ δὲ ὁμώνυμον τῷ γένει, ὃ καὶ περὶ τῶν ὄντων διαλέγεται, τοῦ δὲ τεχνικοῦ μέρη τρία, ἀρμονικόν ῥυθμικόν μετρικόν. τὸ δὲ πρακτικὸν εἷς τε τὸ χρηστικὸν τῶν προειρημένων τέμνεται καὶ τὸ τούτων ἐξαγγελτικόν· καὶ τοῦ μὲν χρηστικοῦ μέρη μελοποιία ῥυθμοποιία ποιήσις, τοῦ δὲ ἐξαγγελτικοῦ ὀργανικόν ᾠδικόν ὑποκριτικόν, ἐν ᾧ λοιπὸν καὶ σωματικαὶ κινήσεις ὁμόλογοι τοῖς ὑποκειμένοις μέλεσι παραλαμβάνονται. κίνησις μὲν οὖν ἐστὶ μεταβολὴ ποιότητων εἰς τὰ ὁμογενῆ· τῆς δὲ κατὰ τὴν φωνὴν κινήσεως εἶδη δύο, πολυμερές τε καὶ ἀμερές. περὶ μὲν οὖν τοῦ πολυμεροῦς εἴρηται· τὸ δὲ ἀμερές αὐτῆς καὶ ἀπλοῦν τάσις προσαγορεύεται· τάσις δὲ ἐστὶ μονὴ καὶ στάσις τῆς φωνῆς· ταύτης δὲ εἶδη δύο, ἄνεσις τε καὶ ἐπίτασις. ἄνεσις μὲν οὖν ἐστὶν ἡνίκα ἂν ἀπὸ ὀξυτέρου τόπου ἐπὶ βαρύτερον ἢ φωνὴ χωρῇ, ἐπίτασις δ' ὅταν ἐκ βαρυτέρου μεταβαίῃ πρὸς ὀξύτερον. ἐκ δὴ τούτων τὰ γινόμενα τὸ μὲν βαρύτητα, τὸ δὲ ὀξύτητα προσαγορεύομεν. γίνεται δ' ἡ μὲν βαρύτης κάτωθεν ἀναφερομένου τοῦ πνεύματος, ἡ δ' ὀξύτης ἐπιπολῆς προϊεμένου. πᾶσα μὲν οὖν ἀπλὴ κίνησις φωνῆς τάσις, ἡ δὲ τῆς μελωδικῆς φθόγγος ἰδίως καλεῖται. περὶ οὗ λοιπὸν λέγωμεν, ταδὶ προειπόντες, ὅτι τῆς ἀπάσης ἀρμονικῆς μέρη ἑπτὰ· διαλαμβάνει γὰρ πρῶτον περὶ φθόγγων, δεύτερον περὶ διαστημάτων, τρίτον περὶ συστημάτων, τέταρτον περὶ γενῶν, πέμπτον περὶ τόνων, ἕκτον περὶ μεταβολῶν, ἑβδομον περὶ μελοποιίας. εἰπόμεν οὖν περὶ φθόγγων πρῶτον. ἔαν δέ τιςιν ἀδιαγνώστοις ὀνόμασι χρώμεθα, συγγνώμη· τεχνικῆς γὰρ ἀνάγκης τὸ ἰδίωμα. φθόγγος μὲν οὖν ἐστὶ φωνῆς ἐμμελοῦς μέρος ἐλάχιστον· φθόγγων δὲ δυνάμεις ἄπειροι μὲν εἰσι τῇ φύσει, αἱ δὲ παραδεδομέναι συλλήβδην καθ' ἕκαστον τῶν γενῶν εἰκοσιοκτώ. ^[35]

- ¹ ⁶ τούτων δὲ εἰσὶν ὀνομασίαι αἵδε· προσλαμβανόμενος, ὑπάτη ὑπάτων, παρυπάτη ὑπάτων, ὑπάτων ἐναρμόνιος, ὑπάτων χρωματικὴ, ὑπάτων διάτονος, ὑπάτη μέσων, παρυπάτη μέσων, μέσων ἐναρμόνιος, μέσων χρωματικὴ, μέσων διάτονος, μέση, τρίτη συνημμένων, συνημμένων ἐναρμόνιος, συνημμένων χρωματικὴ, παρανήτη συνημμένων, νήτη συνημμένων, παράμεσος,

τρίτη διεzeugμένων, διεzeugμένων ἐναρμόνιος, διεzeugμένων χρωματική, παρανήτη
 διεzeugμένων, νήτη διεzeugμένων, τρίτη ὑπερβολαίων, ὑπερβολαίων ἐναρμόνιος,
 ὑπερβολαίων χρωματική, παρανήτη ὑπερβολαίων, νήτη ὑπερβολαίων. Προσλαμβάνόμενος
 μὲν οὖν εἴρηται, ὅτι τῶν ὀνομαζομένων τετραχόρδων οὐδενὶ κοινωνεῖ, ἀλλ' ἔξωθεν
 προσλαμβάνεται διὰ τὴν ἐπὶ μέσῃ συμφωνίαν, τονικὸν ἐπέχων λόγον πρὸς τὴν ὑπάτην τῶν
 ὑπάτων ὃν ἔχει μέση πρὸς παράμεσον· ὑπάτη δὲ ὑπάτων, ὅτι τοῦ πρώτου τετραχόρδου πρώτη
 τίθεται· τὸ γὰρ πρῶτον ὑπατον ἐκάλουν οἱ παλαιοί· παρυπάτη δὲ ἡ παρ' αὐτὴν κειμένη. ὑπάτων
 δὲ ἐναρμόνιος χρωματική τε καὶ διάτονος τῶν γενῶν τῆς μελωδίας εἰσὶ δηλωτικοὶ φθόγγοι·
 ποικίλη γὰρ καὶ ἡ τῶν τετραχόρδων διάθεσις γίνεται. αὗται γενικῶς ὑπερυπάται καλοῦνται.
 ὑπάτη δὲ μέσων ἢ πρώτη πάλιν τοῦ τῶν μέσων τετραχόρδου. τοῦτο γὰρ μόνον μεταξὺ
 θεωρεῖται τοῦ τε ὑπάτων καὶ τοῦ συνημμένων. παρυπάτη δὲ μέσων ἢ μετὰ ταύτην, καὶ αἱ
 λοιπαὶ γε ὅμοιαι ταῖς ὑπατοειδέσιν, αἱ καὶ τῷ γένει λιχανοὶ προσηγορεύθησαν, ὁμωνύμως τῷ
 πλήττοντι δακτύλῳ τὴν ἡχοῦσαν αὐτὰς χορδὴν ἐπονομασθεῖσαι. ἡ δὲ μετὰ ταύτας μέση
 καλεῖται· τῶν γὰρ καθ' ἕκαστον τρόπον φθόγγων ἐκτιθεμένων μεσαιτάτη κεῖται. μετὰ δὲ
 ταύτην ἡμιτόνιον μὲν ἐπιτείναντι τρίτη συνημμένων ἐστίν, ἀπὸ τῆς τελευταίας τῶν μετὰ τὴν
 μέσῃ τετραχόρδων τοὺς ἀριθμοὺς ἡμῶν ποιουμένων διὰ τὸ λοιπὸν ἡμᾶς ἐφῆφθαι τῶν
 ὀξυτέρων συστημάτων. αἱ δὲ μετὰ ταύτην ἐναρμόνιος χρωματική τε καὶ διάτονος δι' ἃς
 προεῖπομεν αἰτίας· αὗται δὲ καὶ παρανήται καλοῦνται διὰ τὸ πρὸ τῆς νήτης κεῖσθαι. ἐπὶ δὲ
 ταύταις ἡ νήτη, τουτέστιν ἐσχάτη. νέατον γὰρ ἐκάλουν τὸ ἔσχατον οἱ παλαιοί. συνημμένων δὲ
 ἐκλήθη τὸ ὅλον σύστημα, ὅτι τῷ προκειμένῳ τελείῳ τῷ μέχρι μέσης συνῆπται. πάλιν δὲ ἀπὸ
 τῆς μέσης ἐπιτείναντι τόνον ἢ παρ' αὐτὴν κειμένη χορδὴ παράμεσος καλεῖται. αἱ δὲ μετὰ
 ταύτην διὰ τὰς ὁμοίας αἰτίας κατὰ ταῦτα ταῖς ἐπὶ τῶν συνημμένων ἔχουσι τὰς ὀνομασίας. τὸ δὲ
 σύστημα τοῦτο καλεῖται διεzeugμένων· ἐφ' ἕτερα γὰρ μέρη καὶ οὐκ ἐξ ἴσου τοῖς πρὸ αὐτοῦ
 κεῖται συστήμασιν. εἴτ' ἔνεστι τρίτη ὑπερβολαίων καὶ αἱ ταύτης ἐφεξῆς, κατὰ ταῦτα καὶ διὰ
 ταῦτα ταῖς προκειμέναις τὰς εἰδικὰς ἔχουσαι προσηγορίας. ^[45]

1 6 (50) ἡ δὲ γενικὴ τούτων ὑπερβολαίων εἴρηται, ὅτι πέρας ἐν ταύταις ποιησαμένη ἡ φωνῆς
 ἀνθρωπίνης δύναμις ἴσεται. Τούτων δὲ τῶν φθόγγων οἱ μὲν εἰσιν ἐστῶτες, οἱ δὲ φερόμενοι,
 καὶ οἱ μὲν βαρύπυκνοι, οἱ δὲ μεσόπυκνοι, οἱ δὲ ὀξύπυκνοι, οἱ δὲ ἄπυκνοι. πυκνὸν μὲν οὖν ἐστὶ
 ποιά τριῶν φθόγγων διάθεσις· καὶ βαρύπυκνοι μὲν εἰσιν οἱ τὰς πρώτας χώρας τοῦ πυκνοῦ
 κατέχοντες, μεσόπυκνοι δὲ οἱ τὰς μέσας, ὀξύπυκνοι δὲ οἱ τὰς ἐσχάτας, ἄπυκνοι δὲ οἱ τῆς κατὰ
 τὸ πυκνὸν τετραχόρδου διαθέσεως κατὰ μηδένα κοινωνοῦντες τόπον. τούτων ἐστῶτες μὲν
 εἰσιν οἱ τε ἄπυκνοι καὶ οἱ βαρύπυκνοι, οἱ καὶ ὑπατοειδεῖς καλοῦνται, διὰ τὸ μὴ δέχεσθαι
 ποικίλας τάσεις, φερόμενοι δὲ οἱ λοιποὶ τούτων, διὰ τὸ ποτὲ μὲν ἐλάττω, ποτὲ δὲ μείζω δηλοῦν
 διαστήματα κατὰ τὰς ποιάς τῶν τετραχόρδων συνθέσεις. τούτων δὲ τῶν φερομένων οἱ μὲν
 παρυπατοειδεῖς, οἱ δὲ λιχανοειδεῖς καλοῦνται. πάλιν τῶν φθόγγων οἱ μὲν εἰσὶ πρὸς ἀλλήλους
 σύμφωνοι, οἱ δὲ διάφωνοι, οἱ δὲ ὁμόφωνοι, σύμφωνοι μὲν ὧν ἅμα κρουομένων οὐδὲν μᾶλλον
 τῷ ὀξυτέρῳ ἢ τῷ βαρυτέρῳ τὸ μέλος ἐμπρέπει, διάφωνοι δὲ ὧν ἅμα κρουομένων ἡ τοῦ μέλους
 ιδιότης θατέρου γίνεται, ὁμόφωνοι δὲ οἵτινες δύναμιν μὲν ἀλλοίαν φωνῆς, τάσιν δὲ ἴσην
 ἐπέχουσιν. διαφοραὶ δὲ φθόγγων πλείους, πρώτη μὲν ἡ κατὰ τὴν τάσιν ἐν ὀξύτητι καὶ
 βαρύτητι, δευτέρα δὲ ἡ κατὰ διαστήματος μετοχήν, ὅταν ὁ μὲν ἐνὶ κοινωνῶν, ὁ δὲ πλείοσι
 θεωρῆται, τρίτη <ἡ> κατὰ συστήματος, ὅταν ὁ μὲν ἐνός, ὁ δὲ δυεῖν μετέχη συστημάτων,
 τετάρτη ἡ κατὰ τὸν τῆς φωνῆς τόπον, ὅταν ὁ μὲν μείζονος, ὁ δὲ ἐλάττονος ᾗ τόπου (τίς δ' ὁ τῆς
 φωνῆς τόπος, ὕστερον λέξομεν), πέμπτη δὲ ἡ κατὰ τὸ ἦθος· ἕτερα γὰρ ἦθη τοῖς ὀξυτέροις, ἕτερα
 τοῖς βαρυτέροις ἐπιτρέχει, καὶ ἕτερα μὲν παρυπατοειδέσιν, ἕτερα δὲ λιχανοειδέσιν. Διάστημα δὲ
 λέγεται διχῶς, κοινῶς καὶ ἰδίως, καὶ κοινῶς μὲν πᾶν μέγεθος τὸ ὑπὸ τινων περάτων

περιγεγραμμένον. [80]

DIAGRAMMA [Start of a diagram] $\alpha \ast \beta \gamma \delta \varepsilon \zeta \eta \theta \iota \alpha \beta$ [?] [?] [?] [?] [?] Δ [?] E [?] $I \Gamma$ [?] Π [?]
[?] Δ [?] E $\iota \gamma \iota \delta \iota \varepsilon \iota \zeta \iota \eta \iota \theta \kappa \kappa \alpha \kappa \beta \kappa \gamma \kappa \delta$ [?] [?] [?] [?] [?] [?] [?] [?] [?] [?] [?] [?] [?] [?] [?] $\beta \kappa \zeta \kappa \eta \lambda \lambda \beta$
 $\lambda \delta \lambda \zeta \lambda \eta \mu \mu \beta \mu \delta \mu \zeta \mu \alpha$ [?] [?] [?] [?] [?] $\Omega \Sigma \Sigma$ [?] [?] [?] [?] [?] [?] [?] [?] [?] $\Upsilon \cup \supset$ [?] [End of a

1 7 (50)

1 8

φθόγγων περιεχόμενα [πεντάχορδά τε καὶ ὀκτάχορδα], ἀσύμφωνα δὲ τὰ μὴ οὕτως ἔχοντα. τίς δὲ ἡ φθόγγων συμφωνία, προειρήκαμεν. γίνεται δὲ αὐτῶν ἡ ἔκθεσις ἐξ ἀνομοίων διαστημάτων, οἷον διέσεως, ἡμιτονίου, τόνου. ἔστι δὲ αὐτῶν καὶ ἡ κατ' εἶδος διαφορά· τὰ μὲν <γὰρ> ὑπὸ ἐστώτων, τὰ δὲ ὑπὸ φερομένων φθόγγων περιέχεται. καὶ ἃ μὲν αὐτῶν ἐστι τέλεια, ἃ δὲ οὐ, ἀτελεῖ μὲν τετράχορδον πεντάχορδον, τέλειον δὲ ὀκτάχορδον, ἐπεὶ πᾶς ὁ μετ' αὐτὸ φθόγγος ὁμοίος ἐστι πάντως ἐνὶ τῶν προηγησαμένων. τὸ μὲν οὖν τετράχορδον καλεῖται διὰ τεσσάρων, συνέστηκε δ' ἐκ τόνων δύο καὶ ἡμιτονίου, ἡμιτονίων ε, διέσεων ν· τὸ δὲ πεντάχορδον καλεῖται μὲν διὰ πέντε, σύγκειται δ' ἐκ τόνων γ ἡμίσεος, ἡμιτονίων ζ, διέσεων ιδ· τὸ δὲ δι' ὀκτὼ καλεῖται μὲν διὰ πασῶν, διατίθεται δὲ ἐκ τόνων ς, ἡμιτονίων ιβ, διέσεων κδ. ἔτι τῶν ὅλων συστημάτων ἃ μὲν ἐστι πυκνά, ἃ δὲ ἀραιά, καὶ τὰ μὲν ἀμετάβολα, τὰ μίαν ἔχοντα μέσην, τὰ δὲ μεταβαλλόμενα, τὰ πλείους ἔχοντα μέσας. καὶ τὰ μὲν διὰ τῶν ἐξῆς φθόγγων, τὰ δὲ δι' ὑπερβατῶν μελωδεῖται. σχήματα δ' αὐτῶν ποικίλα ἀπὸ τῆς τῶν διαστημάτων ἡγεμονίας ἢ ποιᾶς τάξεως θεωρούμενα· ἢ γὰρ α ἐστὶν ἡμιτόνιον ἢ β ἢ γ ἢ ὀποστονοῦν. τετράχορδα μὲν οὖν ἐν ἐκάστῳ τόνῳ τυγχάνει κατὰ διαίρεσιν θεωρούμενα πέντε, ὑπᾶτων μέσων συνημμένων διεζευγμένων ὑπερβολαίων, πεντάχορδα δὲ σύμφωνα τρία, μέσων συνημμένων διεζευγμένων, ὀκτάχορδα δὲ δύο, συνημμένων τε καὶ διεζευγμένων. εἶδη δὲ αὐτῶν πλείονα, καθ' ἐκάστου φθόγγου παραύξησιν λαμβανόμενα. παρὰ μέντοι τοῖς παλαιοῖς τὸ μὲν διὰ τεσσάρων ἐκαλεῖτο συλλαβή, τὸ δὲ διὰ πέντε δι' ὀξειῶν, τὸ δὲ διὰ πασῶν ἁρμονία, ὃ καὶ ποικίλων κατ' εἶδος ὀνομασιῶν τετυχήκει· τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ ὑπᾶτης ὑπᾶτων ἐκαλεῖτο μιζολύδιον, τὸ δὲ ἀπὸ παρυπάτης λύδιον, τὸ δ' ἀπὸ διατόνου φρύγιον, τὸ δ' ἀπὸ μέσων ὑπᾶτης δώριον, τὸ δ' ἀπὸ παρυπάτης ὑπολύδιον, τὸ δ' ἀπὸ διατόνου ὑποφρύγιον, τὸ δ' ἀπὸ μέσης ὑποδώριον. ^[45]

1 8 (50) ἐκ δὲ τούτου φανερόν ὡς καὶ ταὐτὸν ὑποθεμένοις σημεῖον πρῶτον, ἄλλοτε ἄλλη δυνάμει φθόγγου κατονομαζόμενον, ἐκ τῆς τῶν ἐφεξῆς φθόγγων ἀκολουθίας τὴν τῆς ἁρμονίας ποιότητα φανεράν γενέσθαι συμβαίνει. περὶ μὲν οὖν συστημάτων, ἃ καὶ ἀρχὰς οἱ παλαιοὶ τῶν ἡθῶν ἐκάλουν, ἀρκεῖται ταῦτα. Γένος δὲ ἐστὶ ποιά τετραχόρδου διαίρεσις. ^[55]

1 9 γένη δὲ μελωδίας· ἁρμονία χρῶμα διάτονον, ἐκ τῆς τῶν διαστημάτων ἐγγύτητος ἢ μακρότητος λαμβάνοντα τὰς διαφοράς. ἁρμονία μὲν οὖν καλεῖται τὸ τοῖς μικροτάτοις πλεονάσαν διαστήμασιν ἀπὸ τοῦ συνηρμόσθαι, διάτονον δὲ τὸ τοῖς τόνοις πλεονάζον, ἐπειδὴ σφοδρότερον ἢ φωνὴ κατ' αὐτὸ διατείνεται, χρῶμα δὲ τὸ δι' ἡμιτονίων συντενιόμενον. ὡς γὰρ τὸ μεταξὺ λευκοῦ καὶ μέλανος χρῶμα καλεῖται, οὕτω καὶ τὸ διὰ μέσων ἀμφοῖν θεωρούμενον χρῶμα προσείρηται. τούτων δὲ ἕκαστον μελωδεῖται, τὸ μὲν ἐναρμόνιον κατὰ δίεςιν καὶ δίεςιν καὶ δίτονον ἀσύνθετον ἐπὶ τὸ ὀξύ, ἐπὶ δὲ τὸ βαρὺ ἐναντίως, τὸ δὲ χρῶμα ἐπὶ μὲν τὸ ὀξύ κατὰ ἡμιτόνιον καὶ ἡμιτόνιον καὶ τριημιτόνιον, ἐναντίως δὲ ἐπὶ τὸ βαρὺ, τὸ δὲ διάτονον καθ' ἡμιτόνιον καὶ τόνον καὶ τόνον ἐπὶ τὸ ὀξύ, ἐπὶ δὲ τὴν βαρύτητα ἐναντίως. τούτων δὲ φυσικώτερον μὲν ἐστὶ τὸ διάτονον (πᾶσι γὰρ καὶ τοῖς ἀπαιδεύτοις παντάπασιν μελωδητόν ἐστι), τεχνικώτερον δὲ τὸ χρῶμα (παρὰ γὰρ μόνοις μελωδεῖται τοῖς πεπαιδευμένοις), ἀκριβέστερον δὲ τὸ ἐναρμόνιον· παρὰ γὰρ τοῖς ἐπιφανεστάτοις ἐν μουσικῇ τετύχηκε παραδοχῆς, τοῖς δὲ πολλοῖς ἐστὶν ἀδύνατον ὅθεν ἀπέγνωσάν τινες τὴν κατὰ δίεςιν μελωδίαν, διὰ τὴν αὐτῶν ἀσθένειαν καὶ παντελῶς ἀμελωδητόν εἶναι τὸ διάστημα ὑπολαβόντες. τούτων δὲ τῶν γενῶν ἕκαστον μελωδοῦμεν ἔν τε ἀγωγῇ καὶ πλοκῇ. καὶ ἀγωγή μὲν ἐστίν, ὅτε διὰ τῶν ἐξῆς φθόγγων ποιούμεθα τὴν μελωδίαν, πλοκὴ δέ, ὅτε διὰ τῶν καθ' ὑπέρβασιν λαμβανομένων. ἔτι τῆς μελωδίας ἢ μὲν εὐθεῖα καλεῖται, ἢ δὲ ἀνακάμπουσα, ἢ δὲ περιφερής, εὐθεῖα μὲν ἢ ἀπὸ βαρύτητος εἰς ὀξύτητα, ἀνακάμπουσα δὲ ἢ ἐναντία, περιφερὴς δὲ ἢ ἐμμετάβολος, οἷον εἴ τις κατὰ συναφὴν τετράχορδον ἐπιτείνας ταὐτὸν ἀνείη κατὰ διάζευξιν. πάλιν τῶν γενικῶν συστημάτων ἃ μὲν εἰς εἰδικὰ διαιρεῖται, ἃ δὲ οὐ. τὸ μὲν οὖν ἐναρμόνιον ἄτε δὴ ἐξ ἐλαχίστων

περιέχονται τῷ διὰ πασῶν, κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους πεντεκαίδεκα, ὧν οἱ μὲν προσλαμβανόμενοι περιέχονται τῷ διὰ πασῶν καὶ τόνῳ τοῦ κατὰ διάζευξιν ἐφαπτόμενοι. ὀνομάζει δ' αὐτοὺς οὕτως Ἀριστόξενος· ὑποδωρίου· ὑποφρύγιοι δύο, ὁ μὲν βαρύς, ὃς καὶ ὑποιάστιος καλεῖται, ὁ δὲ ὀξύς· ὑπολύδιοι δύο, ὁ μὲν βαρύς, ὃς καὶ ὑποαιόλιος, ὁ δὲ ὀξύς· δώριος εἷς· φρύγιοι δύο, ὁ μὲν βαρύς, ὃς καὶ ἰάστιος, ὁ δὲ ὀξύς· λύδιοι δύο, ὁ μὲν βαρύς, ὃς νῦν αἰόλιος, ὁ δὲ ὀξύς· μιζολύδιοι δύο, ὁ μὲν βαρύς, ὃς νῦν ὑπερδώριος, ὁ δὲ ὀξύς, ὃς νῦν ὑπεριάστιος· ὑπερμιζολύδιος εἷς, ὃς καὶ ὑπερφρύγιος. τούτοις ὑπὸ τῶν νεωτέρων προσθέθονται ὃ τε ὑπεραιόλιος καὶ ὁ ὑπερλύδιος, ὅπως γ' ἂν ἕκαστος βαρύτητά τε ἔχοι καὶ μεσότητά καὶ ὀξύτητα. ἕκαστος δ' ἂν αὐτῶν ἡμιτονίῳ μὲν ὑπερέξει τοῦ προτέρου ἀπὸ τοῦ βαρυτάτου βουλομένων ἄρχεσθαι, ἡμιτονίῳ δὲ ἐλάττων ἔσται, εἴ γε τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ ὀξυτάτου ποιησόμεθα. περιέχονται μὲν οὖν αὐτῶν, ὡς ἔφην, οἱ προσλαμβανόμενοι τῷ διὰ πασῶν καὶ τόνῳ. λαμβάνονται δ' ἂν διὰ τοῦτο καὶ διὰ συμφωνιῶν· ἀρξάμενος γὰρ ἀπὸ τοῦ βαρυτάτου καὶ βουλόμενος ἐπιτείνειν καὶ πάλιν ἀνιέναι κατὰ ποικίλα διαστήματα πάντως ἑνός τινος αὐτῶν ἐφάψομαι προσλαμβανομένου. τούτων δὲ οἱ μὲν μελωδοῦνται διόλου, οἱ δὲ οὐχί. ὁ μὲν οὖν δώριος σύμπας μελωδεῖται διὰ τὸ μέχρι τῶν ιβ' τόνων τὴν φωνὴν ἡμῖν ὑπηρετεῖσθαι καὶ διὰ τὸ μέσον αὐτοῦ τὸν προσλαμβανόμενον τοῦ διὰ πασῶν εἶναι ὑποδωρίου· τῶν δὲ λοιπῶν οἱ μὲν βαρύτεροι τοῦ δωρίου μέχρι τοῦ συμφωνοῦντος φθόγγου * * * τῇ νήτῃ τῶν ὑπερβολαίων. οὕτως οὖν καὶ τὰς ψδὰς ἢ τὰ κῶλα τοῖς τρόποις συστησόμεθα, εἰ τὸν κοιλότατον τῶν φθόγγων τοῦ συστήματος ἐνὶ τῶν προσλαμβανομένων ὑποβάλλοιμεν καὶ τὰ ἀπὸ τούτου μελωδοίμεν ἐπὶ τὸ βάρος, εἰ μὲν γὰρ μὴ δυνηθείμεν ἀνιέναι περαιτέρω, δώριος ἔσται διὰ τὸ τὸν πρῶτον ἀκουστὸν φθόγγον δωρίου προσλαμβανομένῳ ὠρίσθαι· εἰ δὲ ἐξακούοιτο, θεωρῆσαι πειρασόμεθα πόσῳ τοῦ δωρίου προσλαμβανομένου, τούτεστι τοῦ τῇ φύσει βαρυτάτου, τὴν ὑπεροχὴν ἔχει, κάκεῖνος ἡμῖν ὁ τρόπος ὀρισθήσεται ὃς ὑπερέχει τοῦ δωρίου προσλαμβανομένου τοσούτῳ ὅσῳ καὶ τοῦ μέλους ὁ κοιλότατος φθόγγος τοῦ τῇ φύσει κοιλοτάτου μεῖζων ἐθεωρήθη. εἰ δ' ὁ βαρύτατος τῆς ψδῆς φθόγγος ὑπερεκπίπτει τοῦ δωρίου [τὸ] διὰ πασῶν ὀξὺς ὑπάρχων, ληψόμεθα μὲν αὐτοῦ τὸ διὰ πασῶν ἐπὶ τὸ βάρος, τῇ δὲ προειρημένην χρῆσάμενοι μεθόδῳ τὴν ἀρμονίαν αὐτὴν οὐ δυσχερῶς ἐκληψόμεθα. Μεταβολὴ δὲ ἐστὶν ἀλλοίωσις τοῦ ὑποκειμένου συστήματος καὶ τοῦ τῆς φωνῆς χαρακτῆρος· εἰ γὰρ ἐκάστῳ συστήματι καὶ ποιός τις ἐπακολουθεῖ τῆς φωνῆς τύπος, δηλον ὡς ἅμα ταῖς ἀρμονίαις καὶ τὸ τοῦ μέλους εἶδος ἀλλοιωθήσεται. ^[5]

1 11 μεταβολαὶ δὲ ἐν τοῖς τόνοις γίνονται ποικίλαι καθ' ἕκαστον τῶν διαστημάτων τῶν τε συνθέτων καὶ ἀσυνθέτων, ἀλλ' αἱ μὲν ἐκ συμφώνων λαμβανόμεναι διαστημάτων χαριέστεραι, αἱ δὲ λοιπαὶ τούτων οὐ πάντῃ· ὧν καὶ τὰ σχήματα καὶ τὰς πλοκάς δυνατὸν θεωρεῖν κατὰ τόνον ἢ ἡμιτόνιον ἀπὸ φθόγγου μεταβάλλοντα καὶ ὅλως κατὰ πᾶν ἥτοι περισσὸν ἢ ἄρτιον διάστημα καὶ ἢ ἀνιέντα ἢ ἐπιτείνοντα. γίνονται δ' αὐτῶν καὶ κατὰ τετράχορδα κοινωνίαι· οἱ μὲν γὰρ ἡμιτονίῳ ἀλλήλων ὑπερέχουσιν, οἱ δὲ τόνῳ, οἱ δὲ τοῖς τούτων μεῖζοσι διαστήμασιν, ὥστε συμβαίνειν τὰς τοῦ κοιλοτέρου μέσας ὑπάτας γίνεσθαι τοῦ ὀξυτέρου ἢ ἀνάπαλιν, καὶ κατὰ τὸ ἐξῆς ὁμοίως. Εἰσὶ δὲ τῷ γένει τόνοιγ'· δώριος φρύγιος λύδιος. τούτων ὁ μὲν δώριος πρὸς τὰ βαρύτερα τῆς φωνῆς ἐνεργήματα χρήσιμος, ὁ δὲ λύδιος πρὸς τὰ ὀξύτερα, ὁ δὲ φρύγιος πρὸς τὰ μέσα. οἱ δὲ λοιποὶ μᾶλλον ἐν ταῖς ὀργανικαῖς θεωροῦνται συνθέσεσιν· ἐκεῖνα γὰρ ἐν μηκίστοις ἐξείργασται συστήμασιν. τῶν δὲ τόνων πάντων ἐκ τῆς τῶν κδ γραμμάτων τάξεως ἀνάπαλιν συγκεκλιμένων τοῦ μὲν βαρυτάτου πάντων ὑποδωρίου τόνον ἐπὶ τὸ βάρος ἀνέντες τὸ [?] λαμβάνομεν ἀρχὴν τῶν σημείων, ἔπειτα τὸ μετὰ τοῦτο, ἐν μὲν ἀρμονίᾳ διέσεως ἐπέχον λόγον, ἐν δὲ χρώματι καὶ διατόνῳ ἡμιτονίου, εἴτα τὸ μετὰ τοῦτο· εἴτα τὸ τέταρτον τόνον ἐπέχειν ὀριζόμεθα· καὶ τοῦτο ἀρχὴν τοῦ κοιλοτάτου τῶν τρόπων ποιησάμενοι, πάλιν ἡμιτόνιον

τάς προειρημένας ἡμῖν περὶ φωνῆς ιδιότητας· μέρη δὲ αὐτῆς λῆψις μίξις χρήσις· λῆψις μὲν, δι' ἧς εὐρίσκειν τῷ μουσικῷ περιγίνεται ἀπὸ ποίου τόπου τῆς φωνῆς τὸ σύστημα ποιητέον, πότερον ὑπατοειδοῦς ἢ τῶν λοιπῶν τινος· μίξις δέ, δι' ἧς ἦτοι τοὺς φθόγγους ἀλλήλοις ἢ τοὺς τόπους τῆς φωνῆς ἀρμόζομεν ἢ γένη μελωδίας ἢ τρόπων συστήματα· χρήσις δὲ ἡ ποιά τῆς μελωδίας ἀπεργασία. ταύτης δὲ πάλιν εἶδη γ, ἀγωγή πεττεία πλοκή. ἀγωγῆς μὲν οὖν εἶδη γ, εὐθεῖα ἀνακάμπουσα περιφερῆς· εὐθεῖα μὲν οὖν ἐστὶν ἡ διὰ τῶν ἐξῆς φθόγγων τὴν ἐπίτασιν ποιουμένη, ἀνακάμπουσα δὲ ἡ διὰ τῶν ἐπομένων ἀποτελοῦσα τὴν βαρύτητα, περιφερῆς δὲ ἡ κατὰ συνημμένων μὲν ἐπιτείνουσα, κατὰ διεζευγμένων δ' ἀνιῶσα, ἢ ἐναντίως· αὕτη δὲ κὰν ταῖς μεταβολαῖς θεωρεῖται. πλοκή δὲ ἐστὶν ἡ διὰ τῶν ὑπερβατῶν διαστημάτων ἢ φθόγγων δύο ἢ καὶ πλείονων ἓνα προῖεμένη τόνον, ἦτοι τὰ βαρέα τούτων ἢ τὰ ὀξύτερα προτάττουσα καὶ τὸ μέλος ἀπεργαζομένη. πεττεία δέ, ἥ γινώσκομεν τίνας μὲν τῶν φθόγγων ἀφετέον, τίνας δὲ παραληπτέον καὶ ὁσάκις ἕκαστον αὐτῶν, ἀπὸ τίνος τε ἀρκτέον καὶ εἰς ὃν καταληκτέον· αὕτη δὲ καὶ τοῦ ἥθους γίνεται παραστατική. διαφέρει δὲ μελοποιία μελωδίας· ἡ μὲν γὰρ ἀπαγγελία μέλους ἐστίν, ἡ δὲ ἕξις ποιητική. τρόποι δὲ μελοποιίας γένει μὲν γ· διθυραμβικὸς νομικὸς τραγικὸς. ὁ μὲν οὖν νομικὸς τρόπος ἐστὶ νητοειδής, ὁ δὲ διθυραμβικὸς μεσοειδής, ὁ δὲ τραγικὸς ὑπατοειδής· εἶδει δὲ εὐρίσκονται πλείους, οὓς δυνατὸν δι' ὁμοιότητα τοῖς γενικοῖς ὑποβάλλειν· ἐρωτικοί τε γὰρ καλοῦνται τινες, ὧν ἴδιοι ἐπιθαλάμιοι, καὶ κωμικοὶ καὶ ἐγκωμιαστικοί. τρόποι δὲ λέγονται διὰ τὸ συνεμφαίνειν πως τὸ ἥθος κατὰ τὰ μέλη τῆς διανοίας. διαφέρουσι δ' ἀλλήλων αἱ μελοποιαί· γένει, ὡς ἐναρμόνιος χρωματικὴ διάτονος· συστήματι, ὡς ὑπατοειδὴς μεσοειδὴς νητοειδής· τόνῳ, ὡς δώριος φρύγιος· τρόπῳ νομικῷ διθυραμβικῷ· ἥθει, ὡς φαμεν τὴν μὲν συστατικήν, δι' ἧς πάθη λυπηρὰ κινούμεν, τὴν δὲ διαστατικήν, δι' ἧς τὸν θυμὸν ἐξεγείρομεν, τὴν δὲ μέσην, δι' ἧς εἰς ἡρεμίαν τὴν ψυχὴν περιάγομεν. ἥθη δὲ ταῦτα ἐκαλεῖτο, ἐπειδὴ περ τὰ τῆς ψυχῆς καταστήματα διὰ τούτων πρῶτον ἐθεωρεῖτο τε καὶ διωρθοῦτο. ἀλλ' οὐκ ἐκ μόνων· ἀλλὰ γὰρ ταῦτα μὲν ὡς μέρη συνεργεῖ πρὸς τὴν θεραπείαν τῶν παθῶν, τὸ δὲ τέλειον ἦν μέλος τὸ καὶ τὴν παιδείαν ἀνελλιπῆ προσάγον. ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν ἱατρικῶν φαρμάκων οὐ μία τις ὕλη πέφυκεν ἰᾶσθαι τὰ πεπονθότα τοῦ σώματος, ἢ δ' ἐκ πλείονων σύμμικτος ἐντελῆ ποιεῖ τὴν ὄνησιν, οὕτω δὲ κἀνθάδε σμικρὸν μὲν ἢ μελωδία πρὸς κατόρθωσιν, τὸ δ' ἐξ ἀπάντων τῶν μερῶν συμπληρωθὲν αὐταρκέστατον. ^[45]

1 12 (50) ὁ μὲν οὖν ἀρμονικὸς τῆς μουσικῆς τρόπος ἀρκοῦντως ἂν ἡμῖν ἔχοι· μεταβῶμεν δὲ λοιπὸν ἐπὶ τὴν ῥυθμικὴν θεωρίαν. Ῥυθμὸς τοίνυν καλεῖται τριχῶς· λέγεται γὰρ ἐπὶ τε τῶν ἀκινήτων σωμάτων (ὡς φαμεν εὐρυθμον ἀνδριάντα) κάπὶ πάντων τῶν κινουμένων (οὕτως γὰρ φαμεν εὐρύθμως τινα βαδίζειν) καὶ ἰδίως ἐπὶ φωνῆς· περὶ οὗ νῦν πρόκειται λέγειν. ^[5]

1 13 Ῥυθμὸς τοίνυν ἐστὶ σύστημα ἐκ χρόνων κατὰ τινα τάξιν συγκειμένων· καὶ τὰ τούτων πάθη καλοῦμεν ἄρσιν καὶ θέσιν, ψόφον καὶ ἡρεμίαν. καθόλου γὰρ τῶν φθόγγων διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς κινήσεως ἀνέμφατον τὴν μέλους ποιουμένων πλοκήν καὶ ἐς πλάνην ἀγόντων τὴν διάνοιαν τὰ τοῦ ῥυθμοῦ μέρη τὴν δύναμιν τῆς μελωδίας ἐναργῆ καθίστησι, παρὰ μέρος μὲν, τεταγμένως δὲ κινούμενα τὴν διάνοιαν. ἄρσις μὲν οὖν ἐστὶ φορὰ μέρους σώματος ἐπὶ τὸ ἄνω, θέσις δὲ ἐπὶ τὸ κάτω ταύτου μέρους. ῥυθμικὴ δὲ ἐστὶν ἐπιστήμη τῆς τῶν προειρημένων χρήσεως. Πᾶς μὲν οὖν ῥυθμὸς τρισὶ τούτοις αἰσθητηρίοις νοεῖται· ὄψει, ὡς ἐν ὀρχήσῃ· ἀκοῇ, ὡς ἐν μέλει· ἀφῇ, ὡς οἱ τῶν ἀρτηριῶν σφυγμοί· ὁ δὲ κατὰ μουσικὴν ὑπὸ δυεῖν, ὄψεώς τε καὶ ἀκοῆς. ῥυθμίζεται δὲ ἐν μουσικῇ κίνησις σώματος, μελωδία, λέξις. τούτων δὲ ἕκαστον καὶ καθ' αὐτὸ θεωρεῖται καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν, ἰδίᾳ τε ἐκατέρου καὶ ἀμφοῖν ἅμα. μέλος μὲν γὰρ νοεῖται καθ' αὐτὸ μὲν <ἐν> τοῖς διαγράμμασι καὶ ταῖς ἀτάκτοις μελωδίαις, μετὰ δὲ ῥυθμοῦ μόνου, ὡς ἐπὶ τῶν κρουμάτων καὶ κώλων, μετὰ δὲ λέξεως μόνης ἐπὶ τῶν καλουμένων κεχυμένων ἁσμάτων· ῥυθμὸς δὲ καθ' αὐτὸν μὲν ἐπὶ ψιλῆς ὀρχήσεως, μετὰ δὲ μέλους ἐν κώλοις, μετὰ δὲ

λέξεως μόνης ἐπὶ τῶν ποιημάτων μετὰ πεπλασμένης ὑποκρίσεως, οἷον τῶν Σωτάδου καὶ τινων τοιούτων· λέξις δ' ὅπως μεθ' ἑκατέρου θεωρεῖται, προείπομεν. ταῦτα δὲ σύμπαντα μιγνύμενα τὴν ὥδην ποιεῖ. διαιρεῖται δὲ ὁ ῥυθμὸς ἐν μὲν λέξει ταῖς συλλαβαῖς, ἐν δὲ μέλει τοῖς λόγοις τῶν ἄρσεων πρὸς τὰς θέσεις, ἐν δὲ κινήσει τοῖς τε σχήμασι καὶ τοῖς τούτων πέρασιν, ἃ δὴ καὶ σημεῖα καλεῖται. Μέρη δὲ ῥυθμικῆς πέντε· διαλαμβάνομεν γὰρ περὶ πρώτων χρόνων, περὶ γενῶν ποδικῶν, περὶ ἀγωγῆς ῥυθμικῆς, περὶ μεταβολῶν, περὶ ῥυθμοποιίας. Πρῶτος μὲν οὖν ἐστὶ χρόνος ἄτομος καὶ ἐλάχιστος, ὃς καὶ σημεῖον καλεῖται. ^[35]

1 14 ἐλάχιστον δὲ καλῶ τὸν ὡς πρὸς ἡμᾶς, ὃς ἐστὶ πρῶτος καταληπτὸς αἰσθήσει. σημεῖον δὲ καλεῖται διὰ τὸ ἀμερὲς εἶναι, καθὼ καὶ οἱ γεωμέτραι τὸ παρὰ σφίσιν ἀμερὲς σημεῖον προσηγόρευσαν. οὗτος δὲ ὁ ἀμερὲς μονάδος οἶονεῖ χώραν ἔχει· θεωρεῖται γὰρ ἐν μὲν λέξει περὶ συλλαβὴν, ἐν δὲ μέλει περὶ φθόγγον ἢ περὶ ἓν διάστημα, ἐν δὲ κινήσει σώματος περὶ ἓν σχῆμα. λέγεται δὲ οὗτος πρῶτος ὡς πρὸς τὴν ἐκάστου κίνησιν τῶν μελωδούντων καὶ ὡς πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν φθόγγων σύγκρισιν. πολλαχῶς γὰρ <ἄν> ἓνα αὐτῶν ἕκαστος ἡμῶν προενέγκαιτο πρὶν εἰς τὸ τῶν δυεῖν διαστημάτων ἐμπεσεῖν μέγεθος· ἐκ δὲ τοῦ τῶν ἐξῆς μεγέθους, ὡς ἔφην, ἀκριβέστερον συνορᾶται. Σύνθετος δὲ ἐστὶ χρόνος ὁ διαιρεῖσθαι δυνάμενος. τούτων δὲ ὁ μὲν διπλασίων ἐστὶ τοῦ πρώτου, ὁ δὲ τριπλασίων, ὁ δὲ τετραπλασίων· μέχρι γὰρ τετράδος προῆλθεν ὁ ῥυθμικὸς χρόνος· καὶ γὰρ ἀναλογεῖ τῷ πλήθει τῶν τοῦ τόνου διέσεων καὶ πρὸς τὴν διαστηματικὴν φωνὴν ἐκ φύσεως ἔχει. τούτων δὴ τῶν χρόνων οἱ μὲν ἔρρυθμοι λέγονται, οἱ δὲ ἄρρυθμοι, οἱ δὲ ῥυθμοειδεῖς, ἔρρυθμοι μὲν οἱ ἔν τιτι λόγῳ πρὸς ἀλλήλους σφύζοντες τάξιν, οἷον διπλασίονι ἡμιολίῳ τοῖς τοιούτοις (λόγος γὰρ ἐστὶ δύο μεγεθῶν ὁμοίων ἢ πρὸς ἀλλήλα σχέσις), ἄρρυθμοι δὲ οἱ παντελῶς ἄτακτοι καὶ ἀλόγως συνειρόμενοι, ῥυθμοειδεῖς δ' οἱ μεταξὺ τούτων καὶ πῇ μὲν <τῆς> τάξεως τῶν ἐρρυθμῶν, πῇ δὲ τῆς ταραχῆς τῶν ἀρρυθμῶν μετεληφότες. τούτων δὲ οἱ μὲν στρογγύλοι καλοῦνται οἱ μᾶλλον τοῦ δέοντος ἐπιτρέχοντες, οἱ δὲ περίπλεω οἱ πλέον ἢ δεῖ τὴν βραδυτῆτα διὰ συνθέτων φθόγγων ποιοῦμενοι. ἔτι τῶν χρόνων οἱ μὲν ἀπλοῖ, οἱ δὲ πολλαπλοῖ, οἱ καὶ ποδικοὶ καλοῦνται. Ποὺς μὲν οὖν ἐστὶ μέρος τοῦ παντὸς ῥυθμοῦ δι' οὗ τὸν ὅλον καταλαμβάνομεν· τούτου δὲ μέρη δύο, ἄρσις καὶ θέσις. διαφορὰ δὲ ποδῶν ἐπτά· κατὰ μέγεθος, ὡς οἱ τρίσημοι τῶν δισήμων διενηνόχασι· κατὰ γένος, ὡς ἡμιολίου καὶ διπλασίονος συνθέσει, ἢ τοὺς μὲν ἀπλοῦς εἶναι συμβέβηκεν, ὡς τοὺς δισήμους, τοὺς δὲ συνθέτους, ὡς τοὺς δωδεκασήμους (ἀπλοῖ μὲν γὰρ εἰσιν οἱ εἰς χρόνους διαιρούμενοι, σύνθετοι δὲ οἱ καὶ εἰς πόδας ἀναλυόμενοι)· τετάρτη ἡ τῶν ῥητῶν, ὧν μέλλομεν λόγον εἰπεῖν τῆς ἄρσεως πρὸς τὴν θέσιν, καὶ ἀλόγων, ὧν οὐκ ἔχομεν διόλου τὸν λόγον τὸν αὐτὸν τῶν χρονικῶν μερῶν εἰπεῖν πρὸς ἀλλήλα· πέμπτη δὲ ἐστὶν ἡ κατὰ διαίρεσιν ποιάν, ὅτε ποικίλως διαιρουμένων τῶν συνθέτων ποικίλους τοὺς ἀπλοῦς γίνεσθαι συμβαίνει· ἕκτη ἡ κατὰ τὸ σχῆμα τὸ ἐκ τῆς διαίρεσεως ἀποτελούμενον· ἑβδόμη ἡ κατὰ ἀντίθεσιν, ὅταν δύο ποδῶν λαμβανομένων ὁ μὲν ἔχη τὸν μείζονα χρόνον καθηγούμενον, ἐπόμενον δὲ τὸν ἐλάττονα, ὁ δὲ ἐναντίως. Γένη τοίνυν ἐστὶ ῥυθμικὰ τρία, τὸ ἴσον, τὸ ἡμιόλιον, τὸ διπλάσιον (προστιθέασι δὲ τινες καὶ τὸ ἐπίτριτον), ἀπὸ τοῦ μεγέθους τῶν χρόνων συνιστάμενα· ὁ μὲν γὰρ εἰς ἑαυτῷ συγκρινόμενος τὸν τῆς ἰσότητος γεννᾷ λόγον, ὁ δὲ β πρὸς τὸν ἓνα τὸν διπλασίῳ, ὁ δὲ γ πρὸς τὸν β τὸν ἡμιόλιον, ὁ δὲ δ πρὸς τὸν γ τὸν ἐπίτριτον. ^[45]

1 14 (50) τὸ μὲν οὖν ἴσον ἄρχεται μὲν ἀπὸ δισήμου, πληροῦται δὲ ἕως ἐκκαιδεκασήμου διὰ τὸ ἐξασθενεῖν ἡμᾶς τοὺς μείζους τοῦ τοιούτου γένους διαγινώσκειν ῥυθμούς· τὸ δὲ διπλάσιον ἄρχεται μὲν ἀπὸ τρισήμου, περαιοῦται δὲ ἕως ὀκτωκαιδεκασήμου· οὐκέτι γὰρ τῆς τοῦ τοιούτου ῥυθμοῦ φύσεως ἀντιλαμβάνομεθα· τὸ δὲ ἡμιόλιον ἄρχεται μὲν ἀπὸ πεντασήμου, πληροῦται δὲ ἕως πεντεκαιεικοσασήμου· μέχρι γὰρ τοσούτου τὸν τοιοῦτον ῥυθμὸν τὸ αἰσθητήριον καταλαμβάνει· τὸ δ' ἐπίτριτον ἄρχεται μὲν ἀπὸ ἐπτασήμου, γίνεται δὲ ἕως τεσσαρεσκαίδεκασήμου· σπάνιος δὲ

ἡ χρῆσις αὐτοῦ. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα γένη ἅπερ ἄλογα καλεῖται, οὐχὶ τῷ μηδένα λόγον ἔχειν ἀλλὰ τῷ μηδενὶ τῶν προκειμένων λόγων οἰκείως ἔχειν, κατὰ ἀριθμοὺς δὲ μᾶλλον ἢ κατὰ εἶδη ῥυθμικὰ σφάζειν τὰς ἀναλογίας. Τῶν ῥυθμῶν τοίνυν οἱ μὲν εἰσι σύνθετοι, οἱ δὲ ἀσύνθετοι, <οἱ δὲ μικτοί>, σύνθετοι μὲν οἱ ἐκ δύο γενῶν ἢ καὶ πλειόνων συνεστῶτες, ὡς οἱ δωδεκάσημοι, ἀσύνθετοι δὲ οἱ ἐνὶ γένει ποδικῷ χρώμενοι, ὡς οἱ τετράσημοι, μικτοὶ δὲ οἱ ποτὲ μὲν εἰς χρόνους, ποτὲ δὲ εἰς ῥυθμοὺς ἀναλυόμενοι, ὡς οἱ ἐξάσημοι. τῶν δὲ συνθέτων οἱ μὲν εἰσι κατὰ συζυγίαν, οἱ δὲ κατὰ περίοδον. κατὰ συζυγίαν μὲν οὖν ἔστι δύο ποδῶν ἀπλῶν καὶ ἀνομοίων σύνθεσις, περίοδος δὲ πλειόνων. Τῶν δὲ ποδικῶν γενῶν πρῶτόν ἐστι διὰ τὴν ἰσότητα τὸ δακτυλικόν, περὶ οὗ πρῶτον λέγωμεν. ^[75]

1 15 ἐν τῷ δακτυλικῷ γένει ἀσύνθετοι μὲν εἰσι ῥυθμοὶ ἕξ· ἀπλοῦς προκελευματικὸς ἐκ βραχείας θέσεως καὶ βραχείας ἄρσεως, προκελευματικὸς διπλοῦς ἐκ δύο βραχειῶν ἐπὶ θέσιν καὶ δύο βραχειῶν ἐπ' ἄρσιν καὶ ἀνάπαλιν, ἀνάπαιστος ἀπὸ μείζονος ἐκ μακρᾶς θέσεως καὶ δύο βραχειῶν ἄρσεων, ἀνάπαιστος ἀπ' ἐλάσσονος ἐκ δύο βραχειῶν ἄρσεων καὶ μακρᾶς θέσεως, <ἀπλοῦς σπονδεῖος ἐκ μακρᾶς θέσεως> καὶ μακρᾶς ἄρσεως, σπονδεῖος μείζων, ὁ καὶ διπλοῦς, ἐκ τετρασήμου θέσεως καὶ τετρασήμου ἄρσεως κατὰ δὲ συζυγίαν γίνονται ῥυθμοὶ δύο, ὧν ὁ μὲν ἀπὸ μείζονος ἰωνικός, ὁ δ' ἀπ' ἐλάσσονος καλεῖται, καὶ ὁ μὲν ἀπὸ μείζονος συνίσταται ἐξ ἀπλοῦ σπονδείου καὶ προκελευματικοῦ δισήμου, ὁ δὲ ἐναντίως. Δακτυλικὸς μὲν οὖν ἐκλήθη διὰ τὴν τῶν συλλαβῶν τάξιν ἀναλογοῦσαν τοῖς μέρεσι τοῦ δακτύλου, ἀνάπαιστος δὲ ἢ διὰ τὸ ἀνάπαλιν τετάχθαι ἢ τὸ τὴν φωνὴν διαθεῖν μὲν τὰς βραχείας, ἀναπαύεσθαι δὲ καταντῶσαν ἐπὶ τὴν μακράν, προκελευματικὸς δέ, ὁ καὶ πυρρίχιος, ἀπὸ τοῦ κὰν ταῖς πυρρίχαις κὰν τοῖς ἀγῶσιν αὐτοῖς χρῆσθαι, σπονδεῖος δὲ διὰ τὸ ἐπὶ ταῖς σπονδαῖς αὐτὸν ἄδεσθαι, ἰωνικὸς δὲ διὰ τὸ τοῦ ῥυθμοῦ φορτικόν, ἐφ' ᾧ καὶ οἱ Ἴωνες ἐκωμωδήθησαν. περὶ μὲν οὖν τοῦ δακτυλικοῦ ταῦτα. Ἐν δὲ τῷ ἱαμβικῷ γένει ἀπλοῖ μὲν πίπτουσιν οἷδε ῥυθμοί· ἱαμβος ἐξ ἡμισείας ἄρσεως διπλασίου θέσεως, τροχαῖος ἐκ διπλασίου θέσεως καὶ βραχείας ἄρσεως, ὄρθιος ὁ ἐκ τετρασήμου ἄρσεως καὶ ὀκτασήμου θέσεως, τροχαῖος σημαντὸς ὁ ἐξ ὀκτασήμου θέσεως καὶ τετρασήμου ἄρσεως· σύνθετοι δὲ οἱ κατὰ συζυγίαν βακχεῖοι δύο, ὧν ὁ μὲν πρότερον ἔχει τὸν ἱαμβόν, δεύτερον δὲ τὸν τροχαῖον, ὁ δὲ ἐναντίως· κατὰ δὲ περίοδον ἰβ, τέσσαρες μὲν ἐξ ἑνὸς ἱάμβου καὶ τριῶν τροχαίων (τούτων ὁ μὲν πρῶτον τὸν ἱαμβόν ἔχων καλεῖται τροχαῖος ἀπὸ ἱάμβου, ὁ δὲ δεύτερον τροχαῖος ἀπὸ βακχείου, ὁ δὲ τρίτον βακχεῖος ἀπὸ τροχαίου, ὁ δὲ τέταρτον ἱαμβος ἐπίτριτος), τέσσαρες δὲ ἕνα τροχαῖον, τοὺς δὲ λοιποὺς ἱάμβους ἔχοντες (ὁ μὲν οὖν πρῶτον ἔχων τροχαῖον, τοὺς δὲ λοιποὺς ἱάμβους καλεῖται ἱαμβος ἀπὸ τροχαίου, ὁ δὲ δεύτερον ἱαμβος ἀπὸ βακχείου ἢ μέσος βακχεῖος, ὁ δὲ τρίτον βακχεῖος ἀπὸ ἱάμβου, ὁ δὲ τέταρτον τροχαῖος ἐπίτριτος), τέσσαρες δὲ δύο τροχαῖους, ἴσους δὲ ἱάμβους, ἥτοι κατὰ τὸ ἐξῆς κειμένους ἢ τοὺς μὲν περιέχοντας, τοὺς δὲ περιεχομένους (ὁ μὲν οὖν πρῶτους τοὺς ἱάμβους ἔχων, ἐπομένους δὲ τοὺς τροχαῖους λέγεται ἀπλοῦς βακχεῖος ἀπὸ ἱάμβου, ὁ δὲ τοὺς τροχαῖους προηγούμενους ἔχων, ἐπομένους δὲ τοὺς ἱάμβους ἀπλοῦς βακχεῖος ἀπὸ τροχαίου, ὁ δὲ περιεχομένους τοὺς ἱάμβους μέσος ἱαμβος, ὁ δὲ τοὺς τροχαῖους μέσος τροχαῖος). ^[20]

1 16 Ἱαμβος μὲν οὖν ἐκλήθη ἀπὸ τοῦ ἱαμβίζειν, ὃ ἔστι λοιδορεῖν, παρὰ τὸν ἰὸν εἰρημένος (πρὸς τοῦτο γὰρ ὁ ῥυθμὸς διὰ τὸ λογοειδὲς καὶ τὴν ἀνισότητα τῶν αὐτοῦ μερῶν πρόσφορος), τροχαῖος δὲ ἀπὸ τοῦ τὴν βάσιν ἐπίτροχον ποιεῖσθαι, ὁ δὲ ὄρθιος διὰ τὸ σεμνὸν τῆς ὑποκρίσεως καὶ βάσεως, σημαντὸς δὲ ὅτι βραδὺς ὢν τοῖς χρόνοις ἐπιτεχνηταῖς σημασίαις χρῆται παρακολουθήσεως ἕνεκεν διπλασιάζων τὰς θέσεις· βακχεῖος δὲ ἐκλήθη ἀπὸ τοῦ τοῖς βακχείοις ἀρμόζειν μέλεσιν. αἱ δ' εἰδικαὶ τούτων σχέσεις ἀπὸ τῶν ποδικῶν τάξεων τὴν ὀνομασίαν εἰλήφασιν. Ἐν δὲ τῷ παιωνικῷ γένει ἀσύνθετοι μὲν γίνονται πόδες δύο, παίων διάγνιος ἐκ μακρᾶς θέσεως καὶ βραχείας καὶ μακρᾶς ἄρσεως, παίων ἐπιβατὸς ἐκ μακρᾶς θέσεως καὶ μακρᾶς

ἄρσεως καὶ δύο μακρῶν θέσεων καὶ μακρᾶς ἄρσεως. διάγυιος μὲν οὖν εἴρηται οἷον δίγυιος (δύο γὰρ χρῆται σημείοις), ἐπιβατὸς δέ, ἐπειδὴ τέτρασι χρώμενος μέρεσιν ἐκ δυεῖν ἄρσεων καὶ δυεῖν διαφόρων θέσεων γίνεται. Μιγνυμένων δὴ τῶν γενῶν τούτων εἶδη ῥυθμῶν γίνεται πλείονα· δύο μὲν δοχμιακά, ὧν τὸ μὲν συντίθεται ἐξ ἰάμβου καὶ παίωνος διαγυίου, τὸ δὲ δεύτερον ἐξ ἰάμβου καὶ δακτύλου καὶ παίωνος· εὐφυέστεραι γὰρ αἱ μίξεις αὗται κατεφάνησαν (δόχμιοι δὲ ἐκαλοῦντο διὰ τὸ ποικίλον καὶ ἀνόμοιον καὶ μὴ κατ' εὐθὺ θεωρεῖσθαι τῆς ῥυθμοποιίας)· γίνονται δὲ καὶ οἱ καλούμενοι προσοδιακοί· τούτων δὲ οἱ μὲν διὰ τριῶν συντίθενται, ἐκ πυρριχίου καὶ ἰάμβου καὶ τροχαίου, οἱ δὲ διὰ τεσσάρων, ἰάμβου τῇ προειρημένην τριποδίᾳ προστιθεμένου, οἱ δὲ ἐκ δύο συζυγίων, βακχείου τε καὶ ἰωνικοῦ τοῦ ἀπὸ μείζονος. ^[10]

1 17 Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι χορεῖοι δύο· ἱαμβοειδῆς, ὃς συνέστηκεν ἐκ μακρᾶς ἄρσεως καὶ δύο θέσεων καὶ τὸν μὲν ῥυθμὸν ἔοικε δακτύλῳ, τὰ δὲ τῆς λέξεως μέρη κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἰάμβω· ὁ δὲ τροχαιοειδῆς ἐκ δύο ἄρσεων καὶ μακρᾶς θέσεως κατ' ἀντιστροφὴν τοῦ προτέρου. Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι ῥυθμοὶ μικτοὶ τὸν ἀριθμὸν ἔχοντες κρητικός, ὃς συνέστηκεν ἐκ τροχαίου θέσεως καὶ τροχαίου ἄρσεως· δάκτυλος κατ' ἱάμβον, ὃς σύγκειται ἐξ ἰάμβου θέσεως καὶ ἰάμβου ἄρσεως· δάκτυλος κατὰ βακχεῖον τὸν ἀπὸ τροχαίου, ὃς γίνεται ἐκ τροχαίου θέσεως καὶ ἰάμβου ἄρσεως· δάκτυλος κατὰ βακχεῖον τὸν ἀπὸ ἰάμβου, ὃς ἐναντίως ἐσχημάτισται τῷ προειρημένῳ· δάκτυλος κατὰ χορεῖον τὸν ἱαμβοειδῆ (τὸν μὲν γὰρ αὐτῶν εἰς θέσιν, τὸν δὲ εἰς ἄρσιν δέχεται)· δάκτυλος κατὰ χορεῖον τὸν τροχαιοειδῆ ἀναλόγως τῷ προειρημένῳ συγκείμενος. κρητικός μὲν οὖν ἀπὸ ἔθνων ὠνόμασται· οἱ δὲ λοιποὶ ἀπὸ τῶν προειρημένων ποδῶν τὰς ὀνομασίας ἔχουσιν. Οἱ μὲν οὖν συμπλέκοντες τῇ μετρικῇ θεωρίᾳ τὴν περὶ ῥυθμῶν τοιαύτην τινὰ πεποιήνται τὴν τεχνολογίαν. ^[25]

1 18 οἱ δὲ χωρίζοντες ἐτέρως ποιοῦσιν. ἀρξάμενοι γὰρ ἀπὸ δισημοῦ συντιθέασιν ἀριθμοὺς μέχρι τῶν συνθέτων ῥυθμῶν, καὶ τούτους κατὰ τοὺς προειρημένους σχηματίζοντες λόγους, ἴσον τε καὶ διπλάσιον ἡμιόλιον τε καὶ ἐπίτριτον· καὶ τοὺς μὲν ἀπὸ θέσεως, τοὺς δὲ ἀπὸ ἄρσεως, καὶ τοὺς μὲν ἀπὸ μακρῶν, τοὺς δ' ἀπὸ βραχειῶν συντιθέασιν· καὶ ἔτι τοὺς μὲν ἐκ πασῶν βραχειῶν, τοὺς δ' ἀπὸ μακρῶν, τοὺς <δ'> ἀναμῖξ ἀποτελοῦσιν ἢ * * * πλεοναζουσῶν μακρῶν ἢ βραχειῶν, ἢ δι' ὁμοίων χρόνων ἢ δι' ἀνομοίων τὰς ἄρσεις ταῖς θέσεσιν ἀνταποδιδόντες, καὶ τοὺς μὲν ὀλοκλήρους, τοὺς δ' ἀπὸ λειμμάτων ἢ προσθέσεων, ἐν οἷς καὶ τοὺς κενοὺς χρόνους παραλαμβάνουσιν. κενὸς μὲν οὖν ἐστὶ χρόνος ἄνευ φθόγγου πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ ῥυθμοῦ, λείμμα δὲ ἐν ῥυθμῷ χρόνος κενὸς ἐλάχιστος, πρόσθεσις δὲ χρόνος κενὸς μακρὸς ἐλάχιστου διπλασίων. Πάλιν δὲ τοὺς συνθέτους ὥδι ποιοῦσι· σύμπαντα τὸν ἀριθμὸν ἐκτίθενται καὶ μερίζουσι τοῦτον εἰς σχήματα ῥυθμικά· κἂν μὲν ἔχη λόγον τινὰ ταῦτα πρὸς ἄλληλα ὃν οἱ τῶν ἀπλῶν ῥυθμῶν σφῶζουσι χρόνοι, ἔρρυθμον ἀποφαίνονται τὸ σχῆμα· εἰ δὲ μή, πάλιν μετασχηματίζουσιν, ἕως ἂν εἰς λόγους ῥυθμικοὺς ἢ τοῦ ἀριθμοῦ διαίρεσις καταντήσῃ. οἷον ἐκκειμένης δεκάδος θεωρεῖσθω τὰ σχήματα ὡς ἐπὶ ῥυθμοῦ γενέσεως. ἐκ δυάδος μὲν οὖν καὶ ὀκτάδος οὐκ ἔσται ῥυθμός· οὐ γὰρ ἔρρυθμος ὁ τετραπλασίων λόγος, ὥστ' οὐδὲ ὁ δεκάσημος ἔσται ἐκ δισημοῦ καὶ ὀκτασήμου. μερίζω τὴν ὀκτάδα πάλιν εἰς τριάδα καὶ πεντάδα· οὐδ' οὕτως ἔσται ῥυθμικὸς λόγος. τὸν πέντε πάλιν εἰς τρία καὶ δύο· λέγω τὸν τρία πρὸς ἕκαστον τῶν δισημῶν λόγον ἔχειν ἡμιόλιον, ὥστε καὶ τὸν δεκάσημον συνεστάναι διὰ τούτων. πάλιν εἰ μερίσαιμι τὸν αὐτὸν εἰς τριάδα καὶ ἐπτάδα, οὐκ ἔσται λόγος τῶν ἀριθμῶν ῥυθμικός. μερίζω τὸν ἐπτὰ εἰς τρία καὶ τέσσαρα· σφῶζεται λόγος ἐπίτριτος, ἐξ οὗ φημι συντίθεσθαι τὸν δεκάσημον. πάλιν ποιῶ τὸν αὐτὸν ἐκ τετρασήμου καὶ ἑξασήμου· συνέστη λόγος ῥυθμικός ἡμιόλιος. πάλιν εἰς δύο πεντασήμους * * *· εἰ μὲν οὖν ἀπλοῦς ἀμφοτέρους, τὸν ἴσον καὶ ῥυθμικὸν ἔξουσιν λόγον· εἰ δὲ συνθέτους, καθὰ προεῖπον ποιησάμενος τὴν διαίρεσιν συνίστημι τὸν δεκάσημον. Ἀγωγή

δέ ἐστι ρυθμικὴ χρόνων τάχος ἢ βραδυτής, οἷον ὅταν τῶν λόγων σφωζομένων οὓς αἱ θέσεις ποιοῦνται πρὸς τὰς ἄρσεις διαφόρως ἐκάστου χρόνου τὰ μεγέθη προφερώμεθα. ^[40]

1 19 ἀρίστη δὲ ἀγωγὴς ρυθμικῆς ἔμφασις ἢ κατὰ μέσον τῶν θέσεων καὶ τῶν ἄρσεων ποσὴ διάστασις. Μεταβολὴ δὲ ἐστὶ ρυθμικὴ ρυθμῶν ἀλλοιώσις ἢ ἀγωγῆς. γίνονται δὲ μεταβολαὶ κατὰ τρόπους δώδεκα· κατ' ἀγωγὴν· κατὰ λόγον ποδικόν, ὅταν ἐξ ἑνὸς εἰς ἓνα μεταβαίνει λόγον ἢ ὅταν ἐξ ἑνὸς εἰς πλείους ἢ ὅταν ἐξ ἀσυνθέτου εἰς μικτόν ἢ ἐκ ῥητοῦ εἰς ἄλογον ἢ ἐξ ἀλόγου εἰς ἄλογον ἢ ἐκ τῶν ἀντιθέσει διαφερόντων εἰς ἀλλήλους ἢ ἐκ μικτοῦ εἰς μικτόν. Ῥυθμοποιία δὲ ἐστὶ δύναμις ποιητικὴ ρυθμοῦ· τελεία δὲ ρυθμοποιία ἐν ᾗ πάντα <τὰ> ρυθμικὰ περιέχεται σχήματα. διαιρεῖται δὲ εἰς ταῦτά τῃ μελοποιίᾳ· λήψει, δι' ἧς ἐπιστάμεθα ποίῳ τινὶ ρυθμῷ χρηστέον· χρήσει, δι' ἧς τὰς ἄρσεις ταῖς θέσεσι πρεπόντως ἀποδίδομεν· μίξει, καθ' ἣν τοὺς ρυθμοὺς ἀλλήλοις συμπλέκομεν, εἴ που δέοι. τρόποι δέ, ὥσπερ ἀρμονίας, καὶ ρυθμοποιίας τῷ γένει τρεῖς, συστατικὸς διαστατικὸς ἡσυχαστικός. τούτων ἕκαστον εἰς εἶδη διαιροῦμεν κατὰ ταῦτά τοις ἐπὶ τῆς μελοποιίας εἰρημένους. ἀρίστη δὲ ρυθμοποιία <ἡ τῆς> ἀρετῆς ἀποτελεσματικὴ, κακίστη δὲ ἡ τῆς κακίας. πῶς δὲ γίνεται τούτων ἑκάτερον, ἐν τῷ παιδευτικῷ λελέγεται. τινὲς δὲ τῶν παλαιῶν τὸν μὲν ρυθμὸν ἄρρεν ἀπεκάλουν, τὸ δὲ μέλος θῆλυ· τὸ μὲν γὰρ μέλος ἀνενέργητόν τ' ἐστὶ καὶ ἀσχημάτιστον, ὕλης ἐπέχον λόγον διὰ τὴν πρὸς τοῦναντίον ἐπιτηδειότητα, ὁ δὲ ρυθμὸς πλάττει τε αὐτὸ καὶ κινεῖ τεταγμένως, ποιοῦντος λόγον ἐπέχων πρὸς τὸ ποιοῦμενον. Συμπεπληρωμένου δὲ λοιπὸν ἡμῖν τοῦ ρυθμικοῦ λόγου δεόντως ἂν καὶ τοῦ μετρικοῦ δι' ὀλίγων ἐφαψαίμεθα. Ἀρχὴ μὲν οὖν ἐστὶ τῆς μετρικῆς ὁ περὶ στοιχείων λόγος, εἴθ' ὁ περὶ συλλαβῶν, εἴθ' ὁ περὶ ποδῶν, εἴθ' οὕτως ὁ περὶ τῶν μέτρων, τελευταῖος δὲ ὁ περὶ ποιήματος, πρὸς ἔνδειξιν τοῦ σκοποῦ τῆς μετρικῆς παρατιθέμενος. ^[30]

1 20 Στοιχεῖον μὲν οὖν ἐστὶ φωνῆς ἐνάρθρου μέρος ἐλάχιστον· τῶν δὲ στοιχείων τὰ μὲν τορὸν καὶ ἐξάκουστον προιέντα τὸν ἦχον φωνήεντα λέγεται, τὰ δὲ ἀμυδρῶς τῆς ἀκοῆς καθικνούμενα ἡμίφωνα· τὰ δὲ μικρὸν καὶ ἀμαυρὸν ἠχοῦντα παντάπασιν ἄφωνα, οἷον ὀλιγόφωνα, προσαγορεύεται. τῶν μὲν οὖν φωνηέντων τὰ μὲν ἐλαχίστῳ χρόνῳ προενεχθῆναι δυνάμενα βραχέα λέγεται, τὰ δ' ἐξ ἀνάγκης μείζονι μακρά· τὰ δ' ἐπαμφοτερίζοντα τῷ χρόνῳ καλεῖται δίχρονα. τῶν δ' ἡμιφώνων τὰ μὲν δύο συμφώνοις ἐν τοῖς μέτροις ἰσοδυναμοῦντα λέγεται διπλᾶ· τὰ δὲ ἔλαττον ἐνὸς συμφώνου δυνάμενα κατὰ συμπλοκὴν ὕγρα καλεῖται, τὸ δὲ μηδετέρας τούτων κοινωνοῦν διαφορᾶς <σ> ἰδιάζον. τῶν μέντοι γε ἀφώνων τὰ μὲν ἐπιπολῆς κινουῦντα τὸ πνεῦμα ψιλὰ, τὰ δ' ἐνδοθεν μετὰ σφοδρότητος ἐξάγοντα δασέα, τὰ δὲ μεταξὺ ποιοῦντα μέσα προσαγορεύεται. Τούτων συντιθεμένων γίνονται συλλαβαί, ταῖς τῶν φωνηέντων διαφοραῖς ὧν ἐπέχουσιν ὁμώνυμοι· καὶ αἱ μὲν ἐξ ἑνὸς ἔχουσι τὰς δυνάμεις, αἱ δὲ ἐκ πλειόνων· καὶ τούτων αἱ μὲν ἐκ φωνηέντων, ὡς αἱ δίφθογγοι, ἃς ἦτοι κατὰ κράσιν ἢ κατὰ συμπλοκὴν ἢ κατ' ἐπικράτειαν γίνεσθαί φαμεν, αἱ δὲ καὶ διὰ συμφώνων, ὡς αἱ θέσει σχηματιζόμεναι. ^[5]

1 21 αἱ μὲν οὖν μακρὸν ἔχουσαι στοιχεῖον ἢ δίχρονον ἐκτεινόμενον ἢ βραχὺ στοιχεῖον δίχρονον συμπλακὲν ἢ δίχρονα δύο ἀλλήλοις συμπλακέντα καλοῦνται μακραί· αἱ δὲ βραχὺ φωνῆεν ἢ δίχρονον συστελλόμενον, ἦτοι καθ' αὐτὸ ἢ μετὰ ἀπλοῦ συμφώνου, βραχεῖαι λέγονται. καὶ αὗται μὲν φυσικαὶ τῶν συλλαβῶν διαφοραί. γίνονται δὲ τινες καὶ κατὰ πρόσθεσιν τῶν συμφώνων μακραί συλλαβαί, ἦτοι διὰ τὴν ἰδίαν θέσιν προσλαβοῦσαι μῆκος, ὡς ἡ εἰς δύο σύμφωνα λήγουσα ἢ εἰς ἓν διπλοῦν, ἢ ἀπὸ τῶν ἐξῆς, ὡς ἡ ἔχουσα δύο σύμφωνα ἐπιφερόμενα ἢ ἐν διπλοῦν, ἢ ἀπ' ἀμφοτέρων, ὡς ἡ λήγουσά τε εἰς ἀπλοῦν ἔχουσά τε ἐπιφερόμενον ἀπλοῦν. Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων δέδεικται τὰ μεγέθη τῶν στοιχείων τοῖς διαστήμασιν ἰσάριθμα τοῦ τόνου· τὸ μὲν γὰρ ἐλάχιστον αὐτῶν τοῦ μεγίστου τεταρτημόριόν ἐστιν, ὡς ἡ δέσις τοῦ τόνου, τὸ δὲ μέσον ἡμισυ μὲν τοῦ μείζονος, διπλάσιον δὲ τοῦ ἐλάττονος. τῆς μὲν γὰρ μακρᾶς ἡμίσειά

ἐστὶ βραχεῖα, τῆς δὲ βραχείας ἀπλοῦν σύμφωνον· δῆλον δὲ ἐκ τοῦ τὴν βραχεῖαν ἢ διπλοῦ συμφώνου παρατεθέντος ἢ ἐνὸς φωνήεντος γενέσθαι μακράν. ἔτι τῶν συλλαβῶν αἱ μὲν οἶαι καθ' ἑαυτὰς θεωροῦνται τοιαῦται κὰν ταῖς παραθέσει τῶν ἐπομένων φαίνονται, αἱ δὲ μεταβάλλουσαι, ὥς ἔκ τε τῶν θέσει μακρῶν καὶ τῶν κοινῶν ἔστι συνιδεῖν. (ἐκ γοῦν τῶν εἰρημένων διαφορῶν ἐν ταῖς συλλαβαῖς διαφοραὶ συνίστανται τῶν λεγομένων κοινῶν ἢ μέσων ἐν τοῖς ποσί.) μέσαι μὲν οὖν εἴρηνται καὶ κοιναὶ διὰ τὸ ποτὲ μὲν βραχείας, ποτὲ δὲ μακρᾶς ἐκπληροῦν χρειάν. τούτων δὲ αἱ μὲν ἀπὸ τῶν φύσει μακρῶν λαμβάνονται, ὅταν εἰς φωνήεν μακρὸν λήγῃ συλλαβή, τῆς ἐξῆς ἀπὸ φωνήεντος ἀρχομένης (τῷ γὰρ οὐκ ἔχειν μεταξύ σύμφωνον τὸ συνάπτον αὐτὰς κεχηνότας ἀπεργαζόμεναι τοὺς ἤχους τὴν τῆς φωνῆς διαλύουσιν εὐτονίαν, ἢ τε ἡμετέρα σπουδὴ τοῦ τὴν δευτέραν ἐπιλαβεῖν συλλαβὴν διὰ τὴν τῆς φωνῆς συνέχειαν πρὶν ἐντελῇ προενέγκασθαι τὴν προτέραν τῆς τοῦ καθηγουμένου τόνου μακρότητος ἀποτέμενται), αἱ δ' ἀπὸ τῶν φύσει βραχειῶν, ὅταν εἰς μέρος λόγου συλλαβὴ λήγῃ (ἢ γὰρ μεταξύ διάστασις τῆς τε τοῦ προτέρου τελευτῆς καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ δευτέρου μῆκος τῇ συλλαβῇ παρέχεται), αἱ δὲ ἀπὸ τῶν θέσει μακρῶν, ὅτε δυεῖν ἐπιφερομένοιν συμφώνοι τὸ μὲν ἄφωνόν ἐστι, τὸ δὲ ὑγρόν· ὑπὸ γὰρ τοῦ καθηγουμένου τῆς συμπλοκῆς στοιχείου παχυφωνοτέρου τυγχάνοντος ὁ <ἦχος ὁ> τοῦ δευτέρου λεπτότερος ὢν ἐκθλίβεται τε καὶ πιέζεται. πάλιν τούτων τινὲς ἀπὸ μὲν τῶν φύσει μακρῶν ἦττον κοιναὶ γίνονται, ὅταν ἡ φωνηέντων πάσχουσα συλλαβὴ σύγκρουσιν εἰς μέρος λόγου τε λήγῃ καὶ διφθόγγων γίνηται τῶν κατὰ συμπλοκὴν (λέγω δὲ τῶν διὰ τοῦ * * * συντιθεμένων· εὐτονωτέρους γὰρ αὗται ποιοῦνται τοὺς ἤχους, ἀμφοτέρω φανερώς ἐκβοῶσαι τὰ φωνήεντα), ἀπὸ δὲ τῶν βραχειῶν, ὅταν μὲν εἰς μέρος λόγου λήγουσα συλλαβὴ φωνηέντων πάσχη σύγκρουσιν λίαν ἀσθενῆς, μῆκος δὲ προσλαμβάνουσα πλέον ἢ κατὰ κοινήν, εἰ τὸ ἀρκτικὸν τῆς μετ' αὐτὴν συλλαβῆς στοιχεῖον συμβαίῃ δασύνεσθαι· αἱ δ' ἀπὸ τῶν θέσει μακρῶν, ὅτε καθηγησαμένου κατ' ἐπιφορὰν ἄφωνου τὸ μ τῶν ἀμεταβόλων συμπλέκεται· τῶν γὰρ λοιπῶν ὑγρῶν κατὰ πρόεσιν πνεύματος ἐκφωνουμένων τοῦτο μόνον ἐμφράττοντες ἡμῶν τοὺς πόρους ἐκφωνεῖν βιαζόμεθα· κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐναντιοπαθοῦν τὸ φωνητικὸν ὄργανον οὐκ ἀπεικότως κολοῦει τὴν τῆς φωνῆς ὁμαλότητα. ^[65]

1 21 (50) τοιγαροῦν κὰν ἀμετάβολον αὐτῷ συμπλέξωμεν ἀμφοτέρω τε τρανώς ἐθέλωμεν ἐκφωνεῖν, οὐκέτι κοινήν, θέσει δὲ μακράν τὴν συλλαβὴν ποιησόμεθα. ἀμέλει καὶ τῶν ἀρχαίων τινὲς, βουλευθέντες τὴν προκειμένην τούτων βραχεῖαν πολλαχοῦ ποιεῖν, τὸν μὲν τοῦ μ παρατρέχουσι φθόγγον, τὸν δὲ τοῦ ν μόνον ἐξάκουστον ἀποστέλλουσιν. χρή δὲ κάκεῖνο θεωρεῖν ὥς, εἰ μὲν μόνην τὴν συλλαβὴν ἐθέλοισιν κρίνειν, ἐκ τῶν ἑαυτῆς στοιχείων τὸ μέγεθος αὐτῆς ἡμῖν ἐπιγνωστέον· εἰ δὲ ἐν ποδικῷ σχήματι, καὶ τὴν ἐξῆς προσληπτέον πρὸς ἐντελῇ γνῶσιν τῆς τοῦ ποδὸς ἐπισκέψεως. αὐτίκα παντὸς μέτρου τὴν τελευταίαν ἀδιάφορον ἀποφαινόμεθα μηδεμιᾶς αὐτῇ συλλαβῆς ἐπιφερομένης δι' ἧς ἀφωρισμένως ἐνὸς μεγέθους αὐτὴν ἂν εἰπεῖν προσήκοι. Τούτων δὲ συντιθεμένων ἀλλήλαις γίνονται πόδες, παρ' ὃ καὶ συστήματα συλλαβῶν εἴρηται. ^[75]

1 22 δύο μὲν οὖν συντεθεισῶν γίνονται τέσσαρες (ἡ γὰρ ἄμφω βραχείας ἔχων γίνεται πυρρίχιος, ὁ καὶ παρίαμβος, ἡ μακρὰς σπονδεῖος, ἡ βραχεῖαν καθηγουμένην, ἐπομένην δὲ μακράν ἱάμβος, ἡ ἐναντίως τροχαῖος), τριῶν δὲ συγκεκλιμένων ὀκτώ (ἡ γὰρ τὰς τρεῖς βραχείας ἔχει καὶ ποιεῖ χορεῖον, ἡ τὰς τρεῖς μακρὰς καὶ ποιεῖ μολοσσόν, ἀπὸ ἔθνους οὕτω προσαγορευόμενον, ἡ μίαν μακράν, τὰς δὲ λοιπὰς βραχείας κατὰ τὰς τρεῖς χώρας καὶ ποιεῖ δάκτυλον ἀμφίβραχυν ἀνάπαιστον, ἡ μίαν βραχεῖαν καὶ δύο μακρὰς ἀμοιβαδὶς καὶ γίνεται βακχεῖος ἀμφίμακρος παλιμβάκχειος). τεσσάρων δὲ συλλαβῶν ἐκτεθεισῶν γίνονται πόδες δεκαέξ, οὓς δυνατόν διὰ τῶν ὁμοίων θεωρεῖν μεθόδων· ἡ γὰρ τέσσαρας ἔχων βραχείας καλεῖται προκελευσματικός, ἡ

τέσσαρας μακράς δισπόνδειος, ἢ δύο βραχείας ἡγουμένας ἔχων, δύο δὲ μακράς ἐπομένας ἰωνικὸς ἀπ' ἐλάσσονος, ἢ ἐναντίως ἐσχηματισμένος ἀπὸ μείζονος, ἢ περιεχούσας ἔχων τὰς μακράς, ἐν μέσῳ δὲ τὰς βραχείας χορίαμβος, ἢ ἐναντίως ἔχων ἀντίσπαστος, ἢ τὰς μὲν μακράς ἐν περιτταῖς ἔχων χώραις, τὰς δὲ βραχείας ἐν ταῖς ἀρτίοις διτρόχαιος, ἢ ἐναντίως ἔχων διάμβος—ἢ μίαν μὲν μακρὰν ἔχων, τὰς δὲ λοιπὰς βραχείας παίωνας ποιεῖ τέσσαρας, ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς μακρᾶς τὴν ὀνομασίαν λαμβάνοντας, τὸν μὲν πρώτην ἔχοντα πρῶτον, τὸν δὲ δευτέραν δεύτερον καὶ τοὺς ἑξῆς ἀνάλογον· εἰ δὲ μίαν μὲν ἔχοι βραχεῖαν, τὰς δὲ λοιπὰς μακράς, τοὺς ἐπιτρίτους ἀποτελεῖ, ἀπὸ τῆς χώρας ἐν ἣ τίθεμεν τὴν βραχεῖαν κατὰ ταῦτά τοις παίωσι τὴν ὀνομασίαν λαμβάνοντας. (ἐπίτритον δὲ καλεῖται τὸ σχῆμα, ἐπεὶ συνέστηκεν ἐκ ποδῶν λόγον ἔχόντων ἐπίτритον ὃν ἔχει τέσσαρα πρὸς τρία· ὁ μὲν γὰρ τῶν δισυλλάβων ἐν αὐτῷ τρίσημος, ὁ δὲ τετράσημος). τούτων πάλιν συντιθεμένων γίνονται πόδες δισυλλάβων μὲν καὶ τρισυλλάβων πεντασύλλαβοι λβ, τῶν δὲ τρισυλλάβων ἀλλήλοις παρατιθεμένων ἑξασύλλαβοι ξδ, οὓς καὶ μετρικὰς προσαγορεύουσι συζυγίας· μέχρι γὰρ ἑξάδος ἠϋζήθη συλλαβὴ τε καὶ πούς καὶ μέτρον διὰ τὴν τοῦ ἀριθμοῦ τελειότητα καὶ τὸ περιέχεσθαι πάντας ἐν αὐτῷ τοὺς τῆς συμφωνίας λόγους. Ἐκ δὲ τῶν ποδῶν συνίστανται τὰ μέτρα. ^[35]

1 23 μέτρον μὲν οὖν ἐστὶ σύστημα ποδῶν ἐξ ἀνομοίων συλλαβῶν συγκειμένων ἐπὶ μῆκος σύμμετρον· διαφέρειν δὲ τοῦ ῥυθμοῦ φασιν οἱ μὲν ὡς μέρος ὅλου (τομὴν γὰρ ῥυθμοῦ φασιν αὐτό, παρ' ὃ καὶ μέτρον εἰρησθαι διὰ τὸ μείρειν, ὃ σημαίνει μερίζειν), οἱ δὲ κατὰ τὴν ὕλην· τῶν γὰρ γινομένων ἐκ δυεῖν ἀνομοίων τουλάχιστον γεννωμένων τὸν μὲν ῥυθμὸν ἐν ἄρσει καὶ θέσει τὴν οὐσίαν ἔχειν, τὸ δὲ μέτρον ἐν συλλαβαῖς καὶ τῇ τούτων ἀνομοιότητι· ταύτη τοι ῥυθμὸν μὲν συνίστασθαι καὶ διὰ τῶν ὁμοίων συλλαβῶν καὶ διὰ τῶν ἀντιθέτων ποδῶν, μέτρον δὲ διὰ μὲν τῶν πάσας ὁμοίας ἔχόντων μηδεπώποτε, διὰ δὲ τῶν ἀντιθέτων ὀλιγάκις. Τῶν δὲ μέτρων πρωτότυπα μὲν ἐστὶ καὶ ἀπλᾶ τὸν ἀριθμὸν ἑννέα· δακτυλικὸν ἀναπαιστικὸν ἱαμβικὸν τροχαϊκὸν χοριαμβικὸν ἀντισπαστικὸν ἰωνικὰ δύο παιωνικόν. τούτων τὰ μὲν ἄλλα μέχρι τεσσάρων ποδῶν εὐπρεπῶς ἠϋζηται, τὸ δὲ δακτυλικόν, ὅτε καταληκτικὸν γίνεται, μέχρις ἑξ· τὸ μὲν γὰρ καθ' ἑνα βαίνεται πόδα καὶ προχωρεῖ σύνεγγυς εἰκοσιτεσσάρων χρόνων, ἰσαριθμῶν ταῖς ἐν τῷ διὰ πασῶν διέσεσι, τὰ δὲ κατὰ διποδίαν ἢ συζυγίαν καὶ <μέχρι τριάκοντα> προχωρεῖ χρόνων ἢ ὀλίγῳ πλειόνων, ὅθεν τινὲς τὰ ὑπερβαίνοντα τὸ προειρημένον τῶν χρόνων πλῆθος διαιροῦντες εἰς δύο σύνθετα προσηγόρευσαν. Τῶν δὲ μέτρων τὰ μὲν ἀκατάληκτα καλεῖται, ὅσα ταῖς ἐνούσαις συλλαβαῖς συναπαρτίζει τοὺς πόδας, ἃ δὲ καταληκτικά, ὅσα συλλαβὴν ἀφαιρεῖ τοῦ τελευταίου ποδὸς σεμνότητος ἕνεκεν τῆς μακροτέρας καταλήξεως, τὰ δὲ βραχυκατάληκτα, οἷς πούς δισύλλαβος ἐλλείπει, τὰ δ' ὑπερκατάληκτα, ἐν οἷς μία συλλαβὴ περιττεύει· εἰ γὰρ πούς πλεονάζει, ταῦτόν γίνεται τῷ βραχυκαταλήκτῳ. Καὶ μὴν ἃ μὲν αὐτῶν ἐστὶ δίμετρα, ἃ δὲ τρίμετρα, ἃ δὲ τετράμετρα, ἕως ἑξ, ἔτι τὰ μὲν διὰ μόνων τῶν ἰσοχρόνων γίνεται ποδῶν, τὰ δὲ καὶ διὰ πλεοναζόντων τοῖς χρόνοις· καὶ τὰ μὲν δέχεται τοὺς ἰσοχρονοῦντας, εἰ δύναιτο τὴν αὐτῶν διατηρεῖν φύσιν, τὰ δ' οὐχί, ὅσα διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν εἰς ἑτέρου μέτρου φαντασίαν περιίσταται. πάλιν τὰ μὲν αὐτῶν ἐξ ὀλοκλήρων ἄρχεται τῶν ποδῶν ὧν τὰς ἐπωνυμίας ἔχει, τὰ δὲ ἐξ ἐλαττόνων, ὡς τὰ λογαοιδικά· καὶ τὰ μὲν ποιεῖται συνεκφωνήσεις συλλαβῶν χρειᾶς ἕνεκεν μέτρου, τὰ δὲ οὐχί. συνεκφώνησις δέ ἐστίν, ὅτε διὰ τὴν τοῦ ποδὸς συμμετρίαν δύο συλλαβὰς σύμφωνον οὐκ ἐχούσας μεταξύ, ἥτοι δύο βραχείας ἀντὶ μιᾶς βραχείας ἢ βραχεῖαν καὶ κοινήν ἀντὶ κοινῆς (ὅπερ γίνεται σπανίως), πάλιν δύο βραχείας ἢ βραχεῖαν καὶ μακρὰν ἢ κοινήν καὶ μακρὰν ἀντὶ μακρᾶς παραλαμβάνομεν. Εἴπωμεν δὲ βραχεᾶ περὶ ἐκάστου ποιησάμενοι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ δακτυλικοῦ· σεμνότερον γὰρ ἀπάντων διὰ τὸ τὴν μακρὰν αἰεὶ ποτε καθηγουμένην ἔχειν. ^[45]

τὸ δὴ δακτυλικὸν ἐπιδέχεται δάκτυλον, σπονδεῖον ὡς ἰσόχρονον, προκελευσματικὸν δὲ οὐδαμῶς (ἀπρεπὲς γὰρ διὰ τὸ τῶν βραχειῶν πλῆθος). ἄρχεται δὲ ἀπὸ διμέτρου καὶ πρόεισιν ἕως ἑξαμέτρου, ὅτε μὲν ἀκατάληκτον, ὅτε δὲ καταληκτικόν, ἡνίκα καὶ τοῦ τροχαίου κατὰ τέλος δεκτικὸν γινόμενον ἰδίως ἡρῶον καλεῖται. μόνον δὲ τὸ ἑξαμέτρον ταύτης τυγχάνει τῆς προσηγορίας· σεμνότερον γὰρ γίνεται διὰ τε τὸ μέγεθος καὶ διὰ τὸ συλλαβὴν μὲν κατάρχειν αὐτοῦ μακράν, λήγειν δὲ εἰς κατάληξιν εὐμεγέθους διαστήματος. τομαὶ δὲ εὐπρεπεῖς αὐτοῦ· πρώτη μὲν ἢ μετὰ δύο πόδας εἰς συλλαβὴν, ἢ καὶ διπλασιαζομένη ποιεῖ τὸ ἔλεγεῖον, οὗ πέφυκεν ἀρετὴ τὸ τὴν μὲν τῆς προτέρας συζυγίας συλλαβὴν περιττὴν ἐξ ἀνάγκης μακράν ἔχειν, τὴν δὲ δευτέραν συζυγίαν ἀναμφιλόγως ἐξ ἀμφοῖν συγκεῖσθαι δακτύλων· δευτέρα ἢ μετὰ δύο πόδας <εἰς τροχαῖον>· τρίτη δὲ ἢ μετὰ τρεῖς εἰς συλλαβὴν· τετάρτη κατ' ἐνίους τέσσαρες δάκτυλοι ἢ, ὅπερ ἄμεινον, τέταρτος τροχαῖος· ἢ γὰρ εἰς ὅμοια μέρη διαίρεσις μᾶλλον ἢ τομὴ καλεῖται. τομὴ δὲ ἐστὶ μόριον μέτρου τὸ πρῶτον ἐν αὐτῷ λόγον ἀπαρτίζον ὑπὲρ δύο πόδας, εἰς ἀνόμοια μέρη διαιροῦν τὸ μέτρον. τοῦ δὲ γενικοῦ δακτυλικοῦ πεποιήκασιν οἱ μὲν ταῦτα εἶδη· δίμετρον τρίμετρον τετράμετρον πεντάμετρον· βαίνουνσι δὲ τινες αὐτὸ καὶ κατὰ συζυγίαν ποιοῦντες τετράμετρα καταληκτικά· τινὲς δὲ κὰν ταῖς πρώταις χώραις μόναις ἀμείβοντες τὸν δάκτυλον καὶ τοὺς ἀνισοχρόνους αὐτῷ τῶν δυσυλλάβων τιθέντες ποιοῦσι τὰ καλούμενα λογαοιδικά. τὸ δ' ἀντίστροφον τούτῳ τὸ ἀναπαιστικὸν δέχεται πόδας δάκτυλον (σεμνότερον γὰρ ὑπ' αὐτοῦ γίνεται) καὶ τὸν ἰσόχρονον σπονδεῖον καὶ τὸν προκελευσματικόν· καὶ ἄρχεται μὲν ἀπὸ διμέτρου καὶ προχωρεῖ μέχρι τετραμέτρου· καὶ ὅτε μὲν ἐστὶν ἀπλοῦν, καθ' ἓνα πόδα γίνεται, ὅτε δὲ σύνθετον, δι' ἣν προεῖπομεν αἰτίαν, κατὰ συζυγίαν ἢ διποδίαν (διποδία δὲ ἐστὶ πούς τετρασύλλαβος· τί δ' ἢ συζυγία, προειρήκαμεν)· καὶ τὰ εἶδη δὲ τῶν καταλήξεων ἐπιδέχεται πασῶν καὶ τὴν τῶν λογαοιδικῶν μέθοδόν τε καὶ χρῆσιν, οὐ κατὰ τὰς πρώτας χώρας μόνον πόδας δυσυλλάβους βραχυσημοτέρους παραλαμβάνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς τελευταίας τὸν βακχεῖον. τὸ δὲ ἱαμβικὸν δέχεται δάκτυλον τρίβραχυν ἀνάπαιστον, τροχαῖον δὲ οὐδ' ὅλως· εἰς ἕτερον γὰρ τραπήσεται μέτρον. ^[40]

1 25 σπονδεῖον δὲ δέχεται μὲν ἐν ταῖς περιτταῖς, ἐν δὲ ταῖς ἀρτίοις οὐδαμῶς· ὁ γὰρ χωρίσας αὐτὸ τῆς πρὸς τὸ δακτυλικὸν ὁμοιότητος ὁ κατὰ τὴν ἄρτιον χώραν ἱαμβός ἐστὶ· διὸ καὶ τοὺς ἰσοχρόνους τῷ σπονδεῖῳ λίαν σπανίως καὶ κατὰ τὰς περιττὰς παραλαμβάνει. δέχεται δὲ ἐπὶ τελευτῆς ἐν τοῖς ἀκαταλήκτοις καὶ πυρρίχιον, σπονδεῖον δέ, ὅτε τὸ καλούμενον χωλὸν γίνεται, ἐν δὲ τοῖς καταληκτικοῖς ἀμφίβραχυν ἢ βακχεῖον διὰ τὴν ἀδιάφορον. ἀρξάμενον δὲ ἀπὸ διμέτρου προχωρεῖ μέχρι τετραμέτρου καὶ βαίνεται κατὰ διποδίαν. ἐπιδέχεται δὲ καὶ τὰ τῶν καταλήξεων εἶδη πάντα καὶ τομὰς εὐπρεπεῖς τὴν τε μετὰ δύο πόδας εἰς συλλαβὴν, ἢ πενθημιμερὴς καλεῖται, καὶ τὴν μετὰ τρεῖς, ἣτις ἐφθημιμερὴς ὠνόμασται. τὸ δ' ἀντικείμενον τούτῳ τροχαϊκὸν δέχεται τρίβραχυν δάκτυλον ἀνάπαιστον, σπονδεῖον δὲ ἐν ταῖς ἀρτίοις μόναις διὰ τε τὰς ἐπὶ τοῦ ἱάμβου προρρηθείσας ἡμῖν αἰτίας καὶ ὅτι ἐφεξῆς πολλῶν κειμένων μακρῶν ἢ τῆς φωνῆς συνέχεια τοῖς ἐπαλλήλοις μεγέθεσι τῶν συλλαβῶν διακόπτεται· εἰ δὲ εἴη καταληκτικόν, καὶ ἀμφίμακρον ἢ δάκτυλον. καὶ ἄρχεται μὲν ἀπὸ διμέτρου, πρόεισι δ' ἄχρι τετραμέτρου. γίνεται δὲ καὶ χωλόν, ὅταν τις ἐν τῇ τελευταίᾳ τῶν περιττῶν χώρα σπονδεῖος ἐμπέσῃ. χαριεστέρα δ' αὐτοῦ τομὴ <ἢ> εἰς τρεῖς τροχαίους· ἐπιδέχεται δὲ καὶ τὰς ἄλλας. τὰ δ' ἐκ τούτων συγκείμενα χοριαμβικόν τέ ἐστὶ καὶ ἀντισπαστικόν. ^[25]

1 26 τὸ μὲν οὖν χοριαμβικὸν ἐπιδέχεται διποδίαν ἱαμβικὴν καθαρὰν καὶ τὴν ἐπτάσημον, σπανίως <δὲ> καὶ συζυγίαν [καὶ] τὴν ἰσόχρονον αὐτῷ· ἄρχεται δ' ἀπὸ διμέτρου καὶ πρόεισιν ἕως τετραμέτρου, ὅτε ἐστὶν ἀπλοῦν· ἔτι δὲ καὶ τῶν καταλήξεων τὰς διαφορὰς ἐπιδέχεται. τὸ δὲ ἀντισπαστικὸν μετρεῖται μὲν τῷ ὁμωνύμῳ ποδί, πολλάκις δὲ τὸν πρότερον δυσύλλαβον καὶ εἰς τοὺς ἄλλους δυσυλλάβους μεταβάλλει (εὐπρεπέστερον μὲν ἡνίκα εἰς σπονδεῖον, σπανίως δὲ εἰς

τοὺς λοιπούς)· καὶ ἀρξάμενον ἀπὸ διμέτρου πρόεισιν ἄχρι τετραμέτρου. τὰς <δὲ> εἰρημέναις χρήσεις τοῦ κατ' ἀρχὴν ποδὸς ἐν πάσῃ χώρᾳ παραλαμβάνον τὴν κατάληξιν εὐπρεπείας ἔνεκεν εἰς ἱαμβικὴν καθαρὰν ποιεῖται· ὅτε δὲ καταληκτικὸν γίνεται, δέχεται καὶ τὸν ἀμφίβραχυν ἢ τὸν βακχεῖον· καὶ ὅτε μὲν <ἐν> ταῖς περιτταῖς προκειμένης ἀντισπαστικῆς ἐπιφέρει τὴν ἱαμβικὴν, ὅτε δὲ τούναντίον ποιεῖ, ὁμοίως καὶ τῆς ἱαμβικῆς τὸν πρότερον πόδα τρέπον εἰς τοὺς λοιπούς δισυλλάβους, ἐνίστε δὲ εἰς τρίβραχυν ἢ ἀνάπαιστον διὰ τὴν πρὸς τὸν ἱαμβον συγγένειαν. Τῶν δὲ ἰωνικῶν τὸ μὲν ἀπὸ μείζονος σύγκειται διὰ σπονδείου καὶ πυρριχίου· τρέπει δὲ πολλάκις ἐν τῇ πρώτῃ διποδίᾳ τὸν σπονδεῖον εἰς ἱαμβον κατὰ πᾶν μέγεθος μέτρου.

[20]

1 27 πρόεισι δ' ἀπὸ διμέτρου μέχρι τετραμέτρου καὶ τὰ τῶν καταλήξεων εἴδη δέχεται· τροχαϊκὴν δὲ δέχεται διποδίαν κατὰ μὲν τὴν περιττὴν χώραν καθαρὰν, κατὰ δὲ τὴν ἄρτιον καὶ ἐπτάσημον· πολλάκις δὲ καὶ τὸν μολοσσὸν παραλαμβάνει συνάγον τὰς βραχείας εἰς μακράν, ἢ συζυγίαν ἱαμβικὴν πεντασύλλαβόν τε καὶ ἑξασύλλαβον, λύον τὰς μακράς εἰς βραχείας. τὸ δ' ἀπ' ἐλάσσονος μετρεῖ μὲν ὁ πούς ὁ ὁμώνυμος, πολλάκις δὲ καὶ ὁ διτρόχαιος· ὃν ὅταν παραλαμβάνωμεν, τὴν προκειμένην διποδίαν τρίτον παίωνα ποιοῦμεν, ἵνα μὴ τριῶν ἐφεξῆς μακρῶν κειμένων σκληρὸν γίνηται τὸ ποίημα· δέχεται δὲ καὶ τὰ τῆς καταλήξεως εἴδη καὶ ποικίλλεται τὰς τε βραχείας εἰς μακράς συνάγον καὶ λύον τὰς μακράς εἰς βραχείας. Τὸ δὲ παιωνικὸν καλεῖται μὲν καὶ κρητικὸν διὰ τὸ ποτὲ μὲν τοῖς παίωσι καθαροῖς, ποτὲ δὲ τοῖς κρητικοῖς μετρεῖσθαι· αὖξεται δὲ μέχρι τετραμέτρου· τινὲς δὲ καὶ πεντάμετρα πεποιήκασιν. γίνεται δὲ ταῦτα καὶ διὰ τοῦ τετάρτου παίωνος καθαροῦ, οὗ πολλάκις ἦτοι τὰς δύο μέσας βραχείας συνάγοντες εἰς μακράν διὰ βακχείου καθαροῦ ποιοῦσι βακχειακὸν ἢ τὴν τελευταίαν μακράν εἰς δύο βραχείας λύοντες δι' ὅλων βραχειῶν ταῦτο ποιοῦσι τὴν κατακλεῖδα μόνην τέταρτον παίωνα τηροῦντες διὰ τὸ τῆς μακρᾶς εἰς ἀνάπαυσιν εὐπρεπές. τὰ μὲν οὖν ἀπλᾶ μέτρα καὶ πρωτότυπα ταῦτά ἐστιν. Γίνεται δὲ ἐκ τούτων τῶν αὐτῶν μὲν διπλασιαζομένων μέτρων σύνθετα, τῶν δ' ἀνομοίων ἀσυνάρτητα· τούτων δὲ τὰ μὲν ἐκ δυεῖν μέτρων ἐν ἀποτελεῖ κῶλον, τὰ δὲ ἐκ μέτρου καὶ τομῆς ἢ μέτρου καὶ τομῶν ἢ ἐκ πασῶν τομῶν, ἢ ἀνάπαλιν τομῆς καὶ μέτρου <ἢ τομῶν> καὶ μέτρου· ὧν ποικίλη μὲν ἢ τε χρήσις καὶ ἢ ἐπ' ἀκριβὲς τεχνολογία, εὐχερὴς δὲ τοῖς ἐπιστήμοσιν εἰς κατανόησιν. ^[5]

1 28 γίνεται δὲ καὶ κατ' ἀντιπάθειαν μέτρα δύο· ὧν τὸ μὲν ἐπιωνικὸν καλεῖται, ὅτε διποδίας ἱαμβικῆς προκειμένης ἰωνικὴν ἐπιφέρεισθαι συμβαίνει, ἥτις οἰκειότητα πρὸς τροχαϊκόν, ὡς ἐπεδείξαμεν, ἔχουσα δεόντως ἀν' ἀντιπάσχειν τῇ ἱαμβικῇ λέγοιτο, τὸ δὲ ἐπιχοριαμβικόν, ὅτε τροχαϊκῆς προκειμένης διποδίας ἐπιφέρεται χοριαμβική, οἰκειότητα πρὸς τὴν ἐναντίαν τοῦ τροχαϊκοῦ τὴν ἱαμβικὴν, ὡς προειρήκαμεν, ἔχουσα. ἐπιφέρεται δ' αὐτῇ πολλάκις καὶ ἰωνική, ἢ συμπέπονθε τῇ τροχαϊκῇ· ἐπιφέρεται δὲ καὶ τῇ πρὸς αὐτὴν ἀντικειμένη, λέγω δὲ τῇ ἀντισπαστικῇ. αὖξεται δὲ καὶ ταῦτα μέχρι τετραμέτρων, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ἀκατάληκτα, τὰ δὲ καταληκτικά γίνεται. μέσα δὲ καλεῖται μέτρα, ὅτε δύο ποδῶν ἀντιθέτων εἰς μεταξὺ πίπτων, οἰκειότητα πρὸς ἀμφοτέρους ἔχων, δυσδιάκριτον ποιεῖ τὴν βάσιν· οἷον <εἰ> ἐκκειμένου μὲν ἑνὸς δακτύλου, διμέτρου δὲ ἀναπαιστικοῦ κατὰ μέσον πέσοι σπονδεῖος, ἄδηλον πότερα δύο φήσομεν εἶναι μέτρα, τὸ μὲν δακτυλικόν, τὸ δ' ἀναπαιστικόν, ἅμφω δίμετρα, ἢ τὸ σύμπαν τετράμετρον ἀναπαιστικόν· καὶ ἐπ' ἄλλων δὲ μέτρων ταῦτόν θεωρεῖται. συγκεχυμένα δ' ἐστὶ διὰ τῶν συνθέτων γινόμενα ποδῶν, ὅταν τῶν μὲν μακρῶν λυομένων, τῶν δὲ βραχειῶν συναγομένων ἐν αὐτῇ <τῇ> διποδίᾳ δυσχερὲς ἢ ποτέραν ἀποφαντέον· οἷον εἴ τις διαλύσειε μὲν τὴν πρώτην μακράν τοῦ ἀπὸ μείζονος ἰωνικοῦ, συναγάγοι δὲ τὰς βραχείας, ἄδηλον πότερον ὁ μείζων πέφυκεν ἰωνικὸς ἢ ὁ ἐλάττων. τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα τῶν μέτρων ἦτοι ἐκ τῶν καθαρῶν διποδιῶν αἷς παρατίθεται καταλαμβάνεται ἢ ἐκ τῶν ἐπομένων κῶλων ἢ ἐκ τῶν ταῖς

ἀντιστρόφοις ἀποδιδομένων· καλεῖται δέ τινα καὶ ἀπεμφαίνοντα, ὅταν ἐν τοῖς συνθέτοις ποσίν, ὅπου χρεῖα βραχείας, μακρὰ παραληφθῇ, ὧς τινες καὶ τῶν ἀρχαίων κέχρηται διὰ τὴν τῶν ὀνομάτων ἀνάγκην. Τὸ δ' ἐκ τῶν μέτρων εὐπρεπὲς σύστημα καλεῖται ποίημα. ^[35]

1 29 τούτων δὲ τὰ μὲν γίνεται κατὰ στίχον, ὡς τὰ Ὀμήρου, τὰ δὲ ἐκ δύο μέτρων, ὡς τὰ ἐλεγεία, τὰ δὲ ἐκ τριῶν, ὡς ὅταν ἐλεγείῳ προστιθῇ τις ἱαμβεῖον ἢ ἄλλο τι, τὰ δ' ἐκ πλειόνων· καὶ τούτων τὰ μὲν ἀπολελυμένα, τὰ δὲ κατὰ σχέσιν, ἀπολελυμένα μὲν ὡς παρὰ τοῖς κωμικοῖς αἱ παραβάσεις, κατὰ σχέσιν δὲ ὡς τὰ ἀντιστρέφοντα· καὶ πάλιν τούτων ἃ μὲν διμερῇ, ἃ δὲ τριμερῇ, ὡς τὰ καὶ τὴν ἐπωδὸν προσλαμβάνοντα· καὶ τὰ μὲν ὁμοίως τῇ τάξει, τὰ δὲ ἐναντίως ἔχει, ὁμοίως μὲν ὡς ὅταν τὸ πρῶτον τῆς ἀντιστρόφου τῷ τῆς στροφῆς ἀποδοθῇ πρώτῳ, τὸ δὲ δεύτερον τῷ δευτέρῳ καὶ τὰ ἐξῆς ὁμοίως, ἐναντίως δὲ ὡς ὅταν τὸ πρῶτον τῷ τελευταίῳ, τὸ δὲ δεύτερον τῷ παρατελεύτῳ, καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον. ἀρκεῖ καὶ ταῦτα περὶ τε μέτρων καὶ ποιήματος· ἱκανῶς γὰρ ἡμῖν ὁ τεχνικὸς τῆς μουσικῆς πεπέρανται λόγος. ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ ΚΟΙΝΤΙΛΙΑΝΟΥ ΠΕΡΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ Τὸ δὲ μετὰ τοῦτο δεόντως ἂν ἐπισκεψαίμεθα πότερον δυνατόν παιδεύειν διὰ μουσικῆς ἢ τούναντίον, καὶ χρήσιμον <ἢ> οὐδαμῶς, καὶ σύμπαντας ἢ τινάς, καὶ διὰ μιᾶς μελοποιίας ἢ διὰ πλειόνων, καὶ πρὸς τούτοις εἴτε καθάπαξ οὐδεμία χρήσις τῶν εἰς παιδείαν ἀποδοκιμαζομένων ἢ καὶ τούτων ἔστιν εὑρεῖν ἐνιαχοῦ τὴν ὠφέλειαν· ταύτας γὰρ τὰς ἀπάσας ἀμφισβητήσεις ὁ παιδευτικὸς ἐπιδέχεται τρόπος. ^[5]

2 1 πρότερον δὲ περὶ ψυχῆς ἡμῖν ἀναγκαίως διαληπτέον· ὥσπερ γὰρ οὐδὲ τῶν ἄλλων τεχνῶν ἐκάστην οἷόν τε διαγνῶναι, πρὶν ἐφ' ᾧ τὴν σπουδὴν τίθεται κατανοήσαιμεν, οὕτως οὐδὲ τὴν κατὰ μουσικὴν παιδείαν δυνατόν μαθεῖν μὴ πρότερον ψυχῆς ἡμῖν, ἥς πᾶσαν ποιεῖται τὴν ἐπιμέλειαν, διεγνωσμένης. τί μὲν οὖν ἐστὶ τοῦτο καὶ ὧν συνέστηκεν ἐν καιρῷ λελέξεσθαι· τανῦν δ' ὅσον ἀπόχρη διὰ βραχέων εἰπώμεν. Παλαιοὶ γὰρ ἄνδρες, ὡς ἔοικε, καὶ θεῖοι πρὸς πολλοῖς ἄλλοις καὶ τουτὶ περὶ αὐτῆς ἰσχυρίσαντο ὡς ἄρα οὐ τῶν ἀπλῶν ἐφέυκεν οὐδὲ τῶν μονήρη τινὰ φύσιν ἢ δύναμιν ἐχόντων. ^[15]

2 2 τῶν γὰρ ἐνθαδί, διοικήσεως εἶπερ ἔμελλε ῥυθμοῦ τινος καὶ τάξεως τεύξεσθαι, ψυχῆς ἀρξούσης δεομένων, ταύτης δὲ οὔτε παρεῖναι καὶ πράττειν τὰπὶ γῆς δυναμένης, εἰ μὴ τοῖς σώματος περιέχοιτο δεσμοῖς, ὅπερ ἐπὶ συγγενῇ βαρύτητα καταφερόμενον κατασπᾶ τε αὐτὴν καὶ ἀποφοιτᾶν κωλύει, οὔτε μὴν ὀρθῶς ἂν ποτε καὶ τῷ παντὶ συμφώνως τὴν τῶν δεῦρο πρόνοιαν ἐπιτελεῖν οἷας τε οὔσης, εἰ μὴ καὶ τῶν ἐκεῖθεν καλῶν σύνεσιν τε ἔχοι καὶ κατάληψιν, διπλῆς τινος ἐδέησε φύσεως, ἢ καὶ φρονήσεως ἣν ἐπήβολος καὶ σώματος οἰκειότητι τὰ τῇδε οὐκ ἂν ἀπέστερξεν. ὁ δὲ τὸ σύπαν, φασὶ, διοικῶν ψυχὴν συνιστὰς ἐπίσταθμον σωμάτων ἐσομένην λόγου τε ὑπόστασιν αὐτῇ τῆς θείας μοίρας ἐνεδάσατο, <ἢ> τάνθάδε κατακοσμήσειν ἔμελλεν, ἐπιθυμίαν τε, δι' ἣν τῶν τῇδε ἐπορέγεται, τῆς ἀλόγου μερίδος προσῆψε· προνοῶν δὲ μὴ τῇ δεῦρο πολλῇ διατριβῇ τῶν μὲν ἐκεῖθι καλῶν τελέως ἐπιλάθοιτο, τῇ δὲ πρὸς τὰ αὐτῆς ἀτιμότερα προσπαθεῖα πεδηθεῖν, μνήμην τε ἐνέθηκεν αὐτῇ τῆς ἀλογίας ἀλεξιφάρμακον ἐπιστημῶν τε κάλλος ἀμύθητον ὅσον κατιούση συναπέστειλεν, εἰς ὃ τρέπουσα τὸν σύμφυτον ἔρωτα τὸν τε ἐνταῦθα βίον ὁσίως ἂν διαγάγοι ὁρμαῖς ἀγαθαῖς καὶ πράξεσι κατακοσμουμένη τὴν τε ἀπαλλαγὴν κατὰ δύναμιν εὐδαίμονα ποιήσεται. δύο μὲν οὖν αὐτῆς αἶδε ἰδέαι· λογικὴ μὲν, ἥ τὰ κατὰ τὴν φρόνησιν ἐπιτελεῖ, ἄλογος δέ, ἥ περὶ τὸ σῶμα τευτάζει. αὕτη δὲ πάλιν ἐξ ὧν ἐνεργεῖ διττὴν εἴληχε διαφοράν· τὴν μὲν γὰρ πολλῇ προσπεπονθυῖαν ἀνέσει προσηγόρευσαν ἐπιθυμητικὴν, τὴν δὲ ἐν ἐπιτάσει θεωρουμένην ἀσυμμέτρῳ θυμικὴν προσεῖπον. Γεγέννηται δὲ καὶ τῶν μαθήσεων διτταὶ διαφοραί· αἱ μὲν γὰρ τὸ λογικὸν ἐν τῇ κατὰ φύσιν ἐλευθερίᾳ διασφύζουσι, φρονήσεως μεταδόσει νηφάλιον τε ποιοῦσαι καὶ ἀκήρατον διατηροῦσαι, αἱ δὲ συνηθεῖα τὸ ἄλογον, ὥσπερ τι θηρίον ἀτάκτως κινούμενον, ἰώνται τε καὶ τιθασεύουσιν, οὔτε τὰς ὑπερβολὰς διώκειν οὔτε μὴν παντελῶς ὑπτιάζειν ἐπιτρέπουσαι. ^[5]

2 3 ἐκείνων μὲν ἡγεμῶν καὶ μυσταγωγὸς φιλοσοφία· τῶν δ' ἑτέρων ἄρχει μουσικὴ πλάττουσά τε εὐθὺς ἐκ παίδων ἀρμονίαις τὰ ἦθη καὶ τὸ σῶμα ρυθμοῖς ἐμμελέστερον κατασκευάζουσα. τὴν γὰρ δὴ τῶν σφόδρα νέων ἡλικίαν οὔτε λόγοις ψιλοῖς οἷόν τε ἦν παιδεύειν νοουθεσίαν ἀηδὴ μόνην ἔχουσιν οὔτε παντελῶς ἔαν ἡμελημένους. ἐλείπετο ἄρα τοιούτοις παιδεῖα ἢ μήτε τὸ λογικὸν ἄωρον ἐκίνει μένον ἐφ' ἡσυχίας διὰ νεότητα καὶ τὸ λοιπὸν ὠφέλει σὺν ἡδονῇ παιδαγωγοῦσα τῇ συνηθείᾳ. ἐδίδασκε δὲ καὶ ἡ φύσις αὐτὴ δι' οὗ τὴν παιδείαν προσάγειν ἔδει· οὐ γὰρ δι' ὧν ἀγνοοῦμεν ἀλλὰ διὰ τῶν λόγῳ τε καὶ πείρᾳ γινωσκομένων οἱ μὲν ἐς πειθῶ προαγόμεθα, οἱ δὲ τὰ ἐς αὐτὴν πραγματευόμεθα. πᾶσι δὲ παισὶν ἔνεστιν ἰδεῖν τὴν τε ὥδην αἰὲ πρόχειρον καὶ τὰ ἐς φαιδρὰν κίνησιν εὐσταλῇ (καὶ οὐδεὶς ἔμφρων τῆς ἐκ τῶν τοιῶνδε ἡδονῆς ἀπείργει), εἴτ' οὖν ἡ τοῦ πράγματος χάρις δελεάζει τὴν διάνοιαν, εἴτε ἡ ψυχὴ τῆς ἐν νηπιότητι νωθρείας, ἣ συνείχετο διὰ τὴν τῶν περικειμένων ἀπαλότητα, ἐλευθερωθεῖσα, ὅτε πρῶτον αἰσθοῖτο στερεωτέρου τοῦ σώματος, ἀθρόον ἐς τὴν κατὰ φύσιν ἐκπηδᾷ κίνησιν. Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων δυνατὸν ἀποκρίνασθαι πρὸς τοὺς ἀμφισβητοῦντας μὴ σύμπαντας τὴν μελωδίαν κινεῖν ὥς ἄρα ἡγνόησαν πρῶτον μὲν ὅτι παίδων ἢ μάθησις, οὐς φύσει πάντας ἔστιν ἰδεῖν τέρψεως τῆς τοιαύτης ἡττημένους, ἔπειθ' ὅτι, κἂν μὴ δι' εὐθέος αἰρῇ τοὺς ἀνεπιτηδεῖους ἢ διὰ βίον ἢ διὰ ἡλικίαν, οὐ πολλῶ γε χρόνῳ κατεδουλώσατο· ὥς γὰρ ἔν καὶ ταῦτ' ὀφθαλμοφανὲς πρὸς ἕνα ὁμοιότητα πάθος πλείοσι σώμασι προσὶδεν οὐχ ὁμοίως <ἂν> ἐνεργήσῃ παρὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἥτοι μετριοπάθειαν ἢ χαλεπότητα ἀλλὰ τὰ μὲν θᾶπτον, τὰ δὲ βράδιον ἰάσατο, οὕτως δὲ καὶ μέλος τὸν μὲν ἐπιτηδειότερον κινεῖ παραχρῆμα, τὸν δὲ ἥττον διὰ πλείονος αἰρεῖ χρόνου. ^[10]

2 4 Φανερά δὲ καὶ τὰ αἴτια τῆς ἐνεργείας· τῆς γὰρ δὴ πρώτης ἡμῖν μαθήσεως δι' ὁμοιοτήτων γινομένης, ἃς ταῖς αἰσθήσεσιν ἐπιβάλλοντες τεκμαιρόμεθα, γραφικὴ μὲν καὶ πλαστικὴ δι' ὅψεως παιδεύει μόνον καὶ ὁμοίως διεγείρει τε τὴν ψυχὴν καὶ ἐκπλήττει, μουσικὴ δὲ πῶς οὐκ ἂν εἴλεν, οὐ διὰ μιᾶς αἰσθήσεως, διὰ πλειόνων δὲ ποιουμένη τὴν μίμησιν; καὶ ποίησις μὲν ἀκοῇ μόνῃ διὰ ψιλῶν χρῆται λέξεων ἀλλ' οὔτε πάθος αἰὲ κινεῖ δῖχα μελωδίας οὔτε δῖχα ρυθμῶν οἰκείοις τοῖς ὑποκειμένοις. σημεῖον δὲ καὶ γὰρ εἴ ποτε δέοι κινεῖν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν πάθος, οὐκ ἄνευ τοῦ παρεγκλινᾶί πως τὴν φωνὴν ἐπὶ τὴν μελωδίαν τὸ τοιοῦτο περιγίνεται. μόνῃ δὲ μουσικῇ καὶ λόγῳ καὶ πράξεων εἰκόσι παιδεύει, οὐ δι' ἀκινήτων οὐδὲ ἐφ' ἐνὸς σχήματος πεπηγότων ἀλλὰ δι' ἐμψύχων, ἃ καθ' ἕκαστον <τῶν> ἀπαγγελλομένων ἐς τὸ οἰκεῖον τὴν τε μορφήν καὶ τὴν κίνησιν μεθίστησιν. δῆλα δὲ ταῦτα καὶ τῆς τῶν παλαιῶν χορῶν ὀρχήσεως, ἥς διδάσκαλος ἢ ρυθμική, καὶ τῶν περὶ ὑποκρίσεως τοῖς πολλοῖς συγγεγραμμένων. κάκεῖναι μὲν ἰδιαζούσας ἔχουσαι τὰς ὕλας οὐκ ἂν ταχέως εἰς ἔννοιαν ἀγάγοιεν τῆς πράξεως. τοῖς μὲν γὰρ χρώματα, τοῖς δὲ ὄγκοι, τοῖς δὲ λόγος ἀλλότρια τῆς ἀληθείας ὑποβέβληται, μουσικὴ δὲ ἐνεργέστατα πείθει· τοιούτοις γὰρ ποιεῖται τὴν μίμησιν οἷς καὶ τὰς πράξεις αὐτὰς ἐπ' ἀληθείας τελεῖσθαι συμβαίνει. ἐν γοῦν τοῖς γινομένοις βουλῆς μὲν καθηγουμένης, ἐπομένου δὲ λόγου, μετὰ δὲ ταῦτα τῆς πράξεως ἀποτελουμένης, ψυχῆς μὲν ἐννοίαις ἦθη μιμεῖται καὶ πάθη, λόγους δὲ ἀρμονίαις καὶ φωνῆς πλάσει, πρᾶξιν δὲ ρυθμοῖς καὶ κινήσει σώματος. διὸ καὶ μάλιστα τοῖς παισὶν ἢ τοιαύτῃ παιδεῖα μετελευστέα, ὅπως διὰ τῶν ἐν νεότητι μιμήσεων τε καὶ ὁμοιώσεων εἰδέναι τε καὶ ἐπιθυμεῖν σφίσι διὰ συνήθειαν καὶ μελέτην συμβαίνοι τῶν ἐν ἡλικίᾳ μετὰ σπουδῆς ἐπιτελουμένων. Τί δὲ θαυμάζομεν εἰ συνέβη τοὺς παλαιούς πλείστην ἐπανόρθωσιν πεποιῆσθαι διὰ μουσικῆς; ἐώρων γὰρ τὴν τε τοῦ πράγματος ἰσχὺν καὶ τὴν ἐνέργειαν τὴν κατὰ φύσιν. ὥσπερ οὖν καὶ τῶν ἄλλων ἡμῖν ὑπαρχόντων ἐποιοῦντο τὴν φροντίδα, ὑγιείας τέ φημι καὶ εὐεξίας, τὰ μὲν τηρεῖν πειρώμενοι, τὰ δὲ αὖξιν πραγματευόμενοι, τὰ δ' ἐς περιττὸν χωροῦντα μέχρι τοῦ συνοίσοντος ὀρίζοντες, οὕτως δὲ καὶ τὰ κατὰ τὰς ὥδας καὶ τὰς ὀρχήσεις φύσει πᾶσι προσγινόμενα παισὶν ἀποκωλύειν μὲν οὐκ ἦν δυνατὸν ἢ καὶ τὴν φύσιν αὐτὴν

συναναιρεῖν ἔδει, θεραπεύοντες δὲ κατὰ μικρὸν καὶ λεληθότως διαγωγὴν τε ἐπενόησαν σὺν ἡδονῇ κόσμιον καὶ χρήσιμον ἐξ ἀχρήστου πεποιήκασιν. ^[55]

2 4 (50)

Οὐκουν ἔνεστι πρᾶξις ἐν ἀνθρώποις ἣτις ἄνευ μουσικῆς τελεῖται. θεῖοι μὲν ὕμνοι καὶ τιμαὶ μουσικῇ κοσμοῦνται, ἑορταὶ δὲ ἴδιαι καὶ πανηγύρεις πόλεων ἀγάλλονται, πόλεμοι δὲ καὶ ὁδῶν πορεῖται διὰ μουσικῆς ἐγείρονται τε καὶ καθίστανται· ναυτιλίας τε καὶ εἰρεσίας καὶ τὰ χαλεπώτατα τῶν χειρωνακτικῶν ἔργων ἀνεπαχθῇ ποιεῖ τῶν πόνων γινομένη παραμύθιον. παρὰ δέ τισι τῶν βαρβάρων κἂν τοῖς κήδεσι παρεῖληπται τῆς κατὰ τὸ πάθος ἀκρότητος τῇ μελωδίᾳ παραθραύσουσα. καὶ μὴν οὐκ ἀπὸ μιᾶς ἡμᾶς αἰτίας ἑώρων εἰς τὸ μελωδεῖν τρεπομένους ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐν εὐθυμίαις ὑφ' ἡδονῆς, τοὺς δ' ἐν ἀχθηδόσιν ὑπὸ λύπης, τοὺς δὲ ὑπὸ θείας ὀρμῆς καὶ ἐπιπνοίας κατεχομένους ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ, ἢ καὶ τούτων μιγνυμένων πρὸς ἄλληλα κατὰ τινὰς συντυχίας τε καὶ περιστάσεις, ἥτοι παίδων διὰ τὴν ἡλικίαν τοῖς τοιούτοις πάθεσιν ἢ καὶ τῶν προβεβηκότων δι' ἀσθένειαν φύσεως ὑπαγομένων. Εἰ δὲ καὶ μὴ πάντας ἐκίνει ταῦτα, ὥς τοὺς σοφοὺς, ἢ καὶ μὴ πάντα πρὸς ὥδην ἐξάγει, ὥς τὰ ἄκρατα, ἀλλ' οὖν τῶν γε συμβαινόντων καὶ οἷς προσεγίνετο τὴν θεραπείαν προσάγειν ἔδει χρήσιμους ἐν καιρῷ σπουδῆς τοὺς πολίτας ἀπεργαζομένους. ^[5]

2 5

οὐδὲ γὰρ ἦν πάνυ τῆς ἐκ λόγου τυγχάνειν ἱατρείας τοὺς ὑπὸ τῶν παθῶν ἐνοχλουμένους· τὴν τε γὰρ ἡδονὴν ἰσχυρότατον εἶναι δέλεαρ, ἥ καὶ τὰ ἄλογα τῶν ζώων ἀλίσκεται, ὥς δηλοῦσι ποιμένων τε σύριγγες καὶ αἰπόλων πηκτίδες, τὴν τε λύπην πολλοὺς ἐς ἀνιάτους καταβάλλειν νόσους ἀπαραμύθητον μένουσαν, τοὺς τε ἐνθουσιασμούς, εἰ μὴ τυγχάνοιεν συμμετρίας, οὐκ ἐς ὀρθὸν προβαίνειν δεισιδαιμονίας τε καὶ ἀλόγους φόβους περιάπτοντας. ταῦτα δ' ἐκ τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν ἐθεωρεῖτο· περὶ μὲν γὰρ τὸ ἐπιθυμητικὸν αὐτῇ τὴν ἡδονὴν πλεονάζουσιν, περὶ δὲ τὸ θυμικὸν λύπην καὶ ταύτης ὀργὴν ἔκγονον, περὶ δὲ τὸ λογικὸν τὸν ἐνθουσιασμὸν ἑώρων. ἐκάστου δὲ τούτων διὰ μουσικῆς θεραπείας ἦν ἀρμόττων τρόπος ἀγνοοῦντας ἐκ προσαγωγῆς ἐς ὀρθὴν κατάστασιν ὑπαγόμενος· αὐτὸς μὲν γὰρ ἕκαστος ἐκὼν μουσουργεῖ μετρίως τινὶ τῶν εἰρημένων παθῶν ἐνεχόμενος, ὁ δ' ἐς ἄκρατον ἐμπεσὼν ἀκοῇ παιδεύεσθαι δύναται· ἄν. οὐ γὰρ οἶόν τ' ἄλλως ὠφελῆσαι ψυχὴν ἐν ὑπερβολαῖς ἀταξίας ἢ οἷς ἐνεργεῖ συμμετρῶς ἐνεχομένη. εἰσὶ γὰρ τοῖσι καὶ κατὰ γένη καὶ ἡλικίας πρὸς εἶδη τινὰ μελωδίας ἐπιτηδειότητες· αἱ μὲν γὰρ παίδων δι' ἡδονήν, αἱ δὲ γυναικῶν κατὰ πολὺ διὰ λύπην, αἱ δὲ πρεσβυτῶν δι' ἐνθουσιασμόν, οἷον διὰ τὰς ἐν ἑορταῖς ἐπιπνοίας, εἰς τὸ ἄδειν ἐξάγονται. Ταῦτ' οὖν ὁρῶντες ἐκ παίδων ἠνάγκαζον διὰ βίου μουσικὴν ἀσκεῖν, καὶ μέλεσι καὶ ῥυθμοῖς καὶ χορείαις ἐχρῶντο δεδοκιμασμέναις, ἐν τε ταῖς ἰδιωτικαῖς εὐφροσύναις κἂν ταῖς δημοσίαις θείαις ἑορταῖς συνήθη μέλη τινὰ νομοθετήσαντες, ἃ καὶ νόμους προσηγόρευον, μηχανὴν τέ τινα εἶναι τῆς βεβαιότητος αὐτῶν τὴν ἱερουργίαν ποιησάμενοι· καὶ μένειν δὲ ἀκίνητα διὰ τῆς προσηγορίας ἐπεφήμισαν. ^[5]

2 6

ἔτι γὰρ μὴν ἐπειρῶντο καὶ τὰς τῆς ψυχῆς κινήσεις ἃς ἐνίστε ποιεῖται ἐπιθυμίαις ἀκράτοις ἐνεχομένη καταστέλλειν ἀμωσγέπως, ἐς τὴν δι' ἀκοῆς καὶ ὄψεως μεταγόντες γλυκυθυμίαν, ὥσπερ τι ῥεῦμα διὰ κρημνῶν ἀβάτων φερόμενον ἢ ἐν ἐλώδεσι τόποις διαφθειρόμενον ἐς βάσιμον καὶ εὐγεων πεδιάδα μετοχετεύοντες. Ἦν δὲ καὶ διττὸς αὐτοῖς φόβος περὶ τῶν κατὰ μουσικὴν· τοὺς μὲν γὰρ οὗτ' ἐν μέλεσιν αὐτῆς οὗτ' ἐν ψιλῇ ποιήσει μετεσχηκότας ἀγροικῶδεις παντάπασι καὶ ἡλιθίους ἑώρων, τοὺς δὲ οὐχ ὥς ἔδει τὴν πρὸς τὸ πρᾶγμα πεποιημένους ὁμιλίαν οὐ μικροῖς περιπίπτοντας ἀμαρτήμασιν ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἐς τὰ μὴ σπουδαῖα τῶν μελῶν ἢ ποιημάτων φιλοχωρίας ἰδιότητά τινα ἥθους οὐκ ἀστείαν ἀποματτομένους. διὸ τοῖς μὲν παιδευτικοῖς τῶν μελῶν ἐπὶ πλεῖστον ἐχρῶντο, τοῖς δὲ ἀνειμένοις ἐπ' ὀλίγον τε καὶ σπανίως, ἥτοι πρὸς ἡθῶν κατανόησιν, ὥς καὶ τῇ διὰ μέθης πείρᾳ πολλάκις (καθὰ καὶ ὁ θεῖος Πλάτων τοὺς ἐν Πολιτείᾳ νέους ἡδοναῖς τισι δοκιμάζει), ἢ τὸ περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἐπτοημένον, ὥς ἔφην,

ἐς παιδείαν ἐκτρέποντες· πάσης γὰρ παιδεύσεως ἦτοι διὰ πάθους, ὡς τῆς ἀπὸ νόμων, ἢ διὰ πειθοῦς, ὡς τῆς ἐν ὁμιλίαις, τὰς προτροπὰς ποιουμένης ἀμφοτέροις ἢ μουσικὴ κρατεῖ, καὶ λόγῳ καὶ μέλει τὸν ἀκροατὴν δουλουμένη καὶ ποικίλαις μεταβολαῖς φωνῆς τε καὶ σχημάτων ἐς οἰκειότητα τῶν λεγομένων ἐπισπωμένη. τὴν μὲν οὖν παιδευτικὴν καὶ μέχρι τῶν ἑκατὸν ἡμερῶν παρελάμβανον, τὴν δὲ πρὸς ἄνεσιν ὅσον ἐς τριάκοντα· καὶ τῇ μὲν σεμνῇ μελωδίᾳ τε καὶ χορείᾳ ἦτοι θεωμένους ἢ καὶ αὐτοὺς ἐνεργοῦντας <ἐπαίδευσον> τοὺς ἐνδοξοτέρους, τῇ δ' ἡδεῖα τοὺς ἀγελαίους ἀνίεσαν. ὅπου μὲν γὰρ σπουδαῖοι σύμπαντες οἱ τῆς πολιτείας φύλακες, ὡς παρὰ τῷ σοφῷ Πλάτῳ, τῶν πρὸς παιδείαν συντεινόντων μελῶν χρειαῖ μόνων· ποικίλων δὲ ὄντων τῶν τὸ πλήρωμα τῆς κοινωνίας συγκροτούντων, ὡς ἐν ταῖς λοιπαῖς πόλεσι, προσφόρου καὶ τῆς ψυχαγωγίας ἐκάστοις ἔδει. Ἄπερ ἀγνοήσαντες πολλοὶ καὶ τῶν ἐν τῇ Πολιτείᾳ ῥηθέντων τὰς αἰτίας οὐ συνιέντες οἱ μὲν τὰ πρὸς ἡδονὴν τῶν μελῶν παντάπασιν ἀπεδοκίμασαν, οὐ διακρίναντες οἷς τε ἤρμοττε καὶ ὅπῃ παρελαμβάνετο, οἱ δὲ καὶ τὴν ἅπασαν μελοποιίαν ὡς τοιούτων μόνων ἀπεργαστικὴν ἐξώρισαν, οὐκ εἰδότες ὡς, εἰ καὶ παιδεῖα μόνῃ, πολλῶν ἐπεφύκει ἄλλων χρησιμωτέρα· τῆς δὲ φύσεως καὶ τὰ τοιαῦτα ἀπαιτούσης ἐμποδίζειν μὲν ἀδύνατον (εὖ γὰρ εἴρηται τῷ σοφῷ καὶ τὸ περὶ τοῦ τόξου), τῶν δὲ ἀνέσεων τὴν ὠφέλιμον προκριτέον. ^[45]

2 6 (50) λέγω δὲ ταῦτα οὔτε τὰ πάντη διαβεβλημένα τῶν μελῶν ἀποδεχόμενος (οὐδὲ γὰρ μουσικὴ τούτων ἐπιστάτις ἀλλὰ, καθάπερ αἱ λοιπαὶ τέχναι τῆς σφετέρας ὕλης, ἐκ τῶν βελτίστων διακρίνει τὰ χερίστα) οὔτε τοὺς διὰ τὴν φαύλην μελωδίαν τῇ πάσῃ τέχνῃ λαιδορουμένους ἐπαινῶν· οὐδὲ γὰρ τὰς διὰ λόγων ψιλῶν προτροπὰς ἀποσιωπητέον, ὅτι καὶ τούτων οἱ μὲν ἐπ' ἀρετὴν, οἱ δὲ ἐς κακίαν παρακαλοῦσιν· ἀλλ' ὥσπερ ἐκεῖ διττῆς ἐνούσης φύσεως τὴν ἀμείνω προτιμῶμεν, οὕτω καὶ τῇ μελοποιίᾳ τὴν βελτίῳ προαιρέσεως <ἀξιωτέον ἀλλ' οὐ παντάπασιν ὥς> ἡδονὴν ἐπιφέρουσιν τὴν ὥδῃν φευκτέον. οὔτε γὰρ ἅπασα τέρψις μεμπτὸν οὔτε τῆς μουσικῆς αὕτη τέλος, ἀλλ' ἢ μὲν ψυχαγωγία κατὰ τὸ συμβεβηκός, σκοπὸς δὲ ὁ προκειμένος ἢ πρὸς ἀρετὴν ὠφέλεια. Ὅπερ πολλοὺς τε ἄλλους ἔλαθε καὶ τὸν ἐν τοῖς Κικέρωνος τοῦ Ῥωμαίου Πολιτικοῖς τὰ κατὰ μουσικῆς ῥηθέντα· οὐ γὰρ ἔγωγ' ἂν φαίην ἐκείνῳ τὰ τοιαῦτα εἰρησθαι. πῶς γὰρ ἂν τις αὐτὸν ἰσχυρίσαιτο μουσικὴν λαιδορεῖν τε καὶ ὡς φαύλην εὐθύνειν, τέχνην ἁρμονιῶν τε καὶ ῥυθμῶν ἀρετὰς τε καὶ κακίας διορίζουσιν, ἄνδρα δὲ τὸν τῆνικαῦτα ῥυθμοῖς μόνοις καὶ τούτοις ἀγεννέσι καὶ φαύλοις ἐπιδεικνύμενον Ῥώσκιον τὸν ὀρχηστὴν οὕτως σφόδρα ἐξεπλήττετο ὥστε φάσκειν αὐτὸν προνοίᾳ θεῶν ἐς ἀνθρώπους παρελθεῖν; καὶ γὰρ εἴ τις αὐτὸν φάσκοι τὰ μὲν ἐν ἧ συγγέγραφε Πολιτείᾳ λέγειν ἐκουσίως, τὰ δὲ περὶ Ῥώσκιον τῆς προκειμένης ἔνεκεν ὑποθέσεως, ἀντιστρέφειν μὲν καὶ ἡμᾶς οὐδὲν κωλύσει τὸν αὐτὸν λόγον, ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτως λάθοι τις ἂν ἀποδοκιμάζων μᾶλλον, ὅσον εἰς τὴν παροῦσαν σκέψιν, ἢ συνιστὰς τὸν ῥήτορα· ἀναξιόπιστος γὰρ πρὸς ἀληθείας εὔρεσιν ἢ δικαίαν κρίσιν ὁ ταῖς κατ' αὐλὴν ἢ κατὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν ἀλλὰ μὴ ταῖς κατ' οὐσίαν δουλεύων ὑποθέσεις. οἶμαι δὲ ὡς οὐδ' ἂν αὐτὴν ἔψεγε ῥητορικὴν διὰ τοὺς δεκαζομένους τῶν ῥητόρων. οὕτω δὲ καί, εἴ τινες τῶν τεχνιτῶν διὰ τὸ τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν τὰ ἀγεννῆ μελωδοῦσιν, οὐ τῆς τέχνης τὸ αἰτίαμα. Ἀλλὰ καὶ ἡ πατὴρ αὐτῶν τοὺς μὲν ἐπὶ Νομᾷ καὶ τοὺς ὀλίγῳ μετ' αὐτὸν ἔτι τυγχάνοντας ἀγριωτέρους μουσικῇ παιδευομένους εἶχε (καθὰ καὶ αὐτός φησιν), ἰδίᾳ τε ἐν εὐωχίαις κοινῇ τε ἐν ἀπάσαις τελεταῖς σφίσι συνοργιαζούσῃ· ἐν δὲ τοῖς πολέμοις, ἐν οἷς μάλιστα εὐδοκίμησε καὶ εὐδοκιμεῖ (προσθήσω δὲ καὶ εὐδοκιμοίῃ), τὴν μὲν κατὰ πυρρίχην τῶν τακτικῶν μελέτην ὡς διὰ μουσικῆς ποιεῖται, τί δεῖ λέγειν; πᾶσι γὰρ δήπου ταυτὶ φανερά· ἀλλ' ὁ τοῖς πλείστοις ἄδηλον, ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀγῶσι καὶ τοῖς κινδύνοις τὰ μὲν διὰ λόγων πολλάκις ἀποδοκιμάζει παραγγέλματα ὡς βλάψοντα, εἰ τοῖς ὁμοφώνοις τῶν πολεμίων διαγνωσθεῖη, διὰ μουσικῆς δὲ ποιεῖται τὰ σύμβολα, ὄργανον μὲν ἀρήγιόν τε καὶ καταπληκτικὸν μεταχειριζομένη τὴν

σάλπιγγα, ἐκάστω δὲ παρεγγυήματι μέλος ἴδιον ἀφορίζουσα· ἐπιδρομῆς οὖν τῆς κατὰ μέτωπον καὶ ἐφόδου τῆς κατὰ κέρας ἰδιάζοντα κατατέτακται μέλη, καὶ ἀνακλητικὸν ἕτερον, ἐξελίξεων τε τῶν ἐπ' ἀσπίδα ἢ ἐπὶ δόρυ πάλιν ἐκάστης ἴδια, καὶ πάντα οὕτως ἐφεξῆς περαίνει τὰ σοφίσματα συμβόλοις τοῖς μὲν πολεμίοις ἀδήλοις, τοῖς δὲ φιλίοις σαφεστάτοις τε καὶ δι' εὐχερείας γινωσκομένοις· οὐ γὰρ κατὰ μέρος τούτων διακούουσιν, ἀλλ' ἡχῇ μιᾷ τὸ σύμπαν ἔπεται σύνταγμα. ^[105]

2 6 (100) ὁ δὲ δὴ μέγιστον ἀπάντων, ὅτι καὶ κατὰ τινὰς καιροὺς ἀμουσοτέρων τῶν προστατῶν τῆς πολιτείας πεπειραμένη τῶν ὑπὸ Πλάτωνος ἐν Πολιτείᾳ λόγῳ χρησιμωδουμένων ἔργῳ πεπείραται, ἐν μέσαις ἀγυιαῖς καὶ ἱερῶν κάλλεσιν ὠμοτάτην τῶν πολιτῶν κατ' ἀλλήλων ἐσιδοῦσα μαιφονίαν. Ὅτι γὰρ ἰσχυρότατόν τε πρὸς παιδείαν ἡ μουσικὴ καθάπερ οὐδὲν ἕτερον αἶ τε φύσεις ἡμῶν ἀνεπανόρθωτοι μείνασαι πολλάκις διεφθάρησαν (ἢ γὰρ ἐς τὰ χαμαίῃζα τῶν παθῶν ἢ ἐς τὰ χαλεπὰ προάγονται), δῆλον ἐνθένδε ποιήσομαι δὲ τὸν λόγον οὐκ ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστον (δυσχερὲς γὰρ ἐν τούτοις ἡ κατανόησις), ἀλλ' ἐπὶ πόλεων καὶ ὄλων ἐθνῶν (εὐμαρὲς γὰρ ἐν τοῖς μείζουσιν ἡ θεωρία). δύο μὲν οὖν ταυτὶ περὶ τὸν τῆς παιδείας λόγον δυστυχήματα, ἀμουσία τε καὶ κακομουσία. τὸ μὲν οὖν ἕτερον ὑπ' ἀμαθίας, θάτερον δὲ ὑπὸ πονηρᾶς γίνεται διδασκαλίας. δυεῖν δὲ καὶ περὶ τὴν ψυχὴν, ὥς γένοι φάναι, θεωρουμένων παθῶν, θυμοῦ τε καὶ ἐπιθυμίας, οἱ μὲν ἄγευστοι παντάπασιν τῶν ἐκ μουσικῆς καλῶν, εἰ μὲν τὸ ἐπιθυμητικὸν κολακεύοιεν, ἀναίσθητοί τε εἰσι καὶ βοσκηματώδεις, ὥς οἱ τε περὶ τὴν Ὀπικίαν καὶ Λευκανίαν, εἰ δὲ τὸ θυμικὸν ἐγείροιεν, ἄγριοί τε καὶ θηριώδεις, ὥς οἱ τε περὶ τὴν Γαραμαντίδα καὶ τὴν Ἰβηρίαν· πάλιν δὲ οἷς εἰς τὸ παρὰ φύσιν διεστράφη τὰ τῆς μουσικῆς, ἐς φαυλότητα καὶ κακομουσίαν, τούτων οἱ μὲν τὸ ἐπιθυμητικὸν θεραπεύοντες τάς τε ψυχὰς εἰσι λίαν ἀνειμένοι καὶ τὰ σώματα οὐ δέον ὠραΐζοντες, ὥς οἱ τε περὶ τὴν Φοινίκην καὶ οἱ τούτων κατὰ τὴν Λιβύην ἔκγονοι, οἱ δὲ τῷ θυμικῷ πειθαρχοῦντες τὴν τε διάνοιάν εἰσιν ἄτακτοι, μέθυσοί τε ὄντες καὶ πέρα τοῦ καιροῦ φιλορρηστοὶ τὰ ἐνόπλια, τὴν τε ὀργὴν περιττοί, ἀρειμάνιοι, ὥς οἱ τε περὶ τὴν Θράκην καὶ τὸ Κελτικὸν ἅπαν ἔθνος· τὸ δὲ δὴ τὴν τε μάθησιν αὐτῆς καὶ χρῆσιν τὴν ἐπιδέξιον ἀσπασάμενον, λέγω δὲ τὸ Ἑλληνικὸν καὶ εἴ τι τοῦτο ἐζήλωκεν, εὐδαιμόν τε ἀρετῆς ἔνεκεν καὶ ἐπιστήμης ἀπάσης καὶ ὑπεραῖρον φιланθρωπία. εἴτα πόλεις μὲν ὅλας καὶ ἔθνη τέρπειν οἷα τε καὶ μεταπλάττειν μουσικῇ, τὸν δὲ καθ' ἓνα οὐκ ἂν παιδεύσειεν; ἔγωγε οἶμαι. Καὶ μὴν οὐδὲν οὕτω τῶν λοιπῶν ἐπιτηδευμάτων πολιτείαν τε συστήσασθαι δύναται· ἂν καὶ συστᾷσαν διαφυλάξαι· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα συγκαταβάλλεται τῆς καταστάσεως προτέρας ἐπὶ θάτερα ρεπούσης, ἡ δὲ καθηγείται πάσης μεταβολῆς· πρώτη γὰρ καὶ τάξει καὶ δυνάμει παντὸς μαθήματος, προαίρεσιν ἐκ πρώτης ἡλικίας ἐκάστω πλάττουσα τοῖς μέλεσι προσφόρως. ^[145]

2 6 (150) ἔστω σοι καὶ τουτὶ τεκμήριον ἥθους ἐπιγνώσεως· οἷσις γὰρ ἕκαστοι δημοσίᾳ τε καὶ ἰδίᾳ μέλεσιν ἡδονταὶ καὶ ῥυθμοῖς, τοιούτοις ἂν καὶ τοῖς ἥθεσιν εὐρεθεῖεν ἀρεσκόμενοι· ἐκ γὰρ τοῦ δι' ὥδης μὲν ὀλιγωρεῖν τὰ φαῦλα προσφέρεσθαι συνήθειά τις καὶ οἰκειότης περιγίνεται, ἐκ δὲ ταύτης φύσις, ἐξ ἧς ὀρέξεις εἰς τὰς πράξεις ἀναφύονται, αἷς ἡδονὴ προσελθοῦσα βεβαιοί τε καὶ ἐπιτείνει τὸ δεινόν, οὔτε σχήματος οὔτε μορφῆς οὔτε μὴν λόγων ποιουμένη διάκρισιν, ἕως ἂν ἅπαντα τὸν βίον ἰδίᾳ τε καὶ κοινῇ τελευτῶσα ἀνατρέψῃ. ἔστιν οὖν καὶ κατὰ τὸναντίον λέγειν ὥς ἐκ μὲν καλῆς ὥδης ἀγαθοὶ λόγοι φύσεις τε καὶ ἔξεις, καλαὶ δὲ ὀρέξεις, ἄρισται δὲ συμβαίνουσι πράξεις. τοιγάρτοι κατὰ τοὺς παλαιωτάτους χρόνους πολιτείας οὐδαμῶθι παγίως ἐρηρυσμένης μουσικῆς μετὰ ἀρετῆς μελετωμένη τάς τε παρ' ἑκάστοις διωρθοῦτο στάσεις καὶ πρὸς τοὺς πέλας πόλεων τε καὶ ἐθνῶν ἔχθρας ἔπαυσε, πανηγύρεων μὲν ἀποδείξασα τεταγμένους χρόνους, ταῖς δὲ ἐν ταύταις συνήθεσιν εὐφροσύναις τε καὶ θυμηδίαις τῆς μὲν ἐς ἀλλήλους ἀγριότητος παύσασα, τὸ δ' ἥπιον ἀντισταγαγοῦσα, ὥσπερ οἱ δεινοὶ τὰ γεωργικὰ

πάσης πρότερον βοτάνης ὀχληρᾶς καὶ ἀκάρπων θάμνων τὸ [τε] πεδῖον καθηράμενοι τὰ χρησιμώτατα τῶν σπερμάτων ἐν ἀσφαλεῖ καταβάλλουσιν. εἰ δὲ νῦν ἅπασα μὲν πόλις, σύμπαν δὲ ὀλίγου δεῖν ἔθνος τό τε κόσμιον ἡγάπηκε καὶ φιλάνθρωπον, οὐ δήπου διὰ τοῦτ' ἄχρηστος ἡ μουσικὴ· οὐδὲ γὰρ ἱατρικὴ παράκλησιν μὲν προσοιστέον, εἰ τῷ νοσεῖν συμβαίνοι, ὑγιαίνοντος δὲ ἀχαριστητέον, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑγείας δίκαιον χάριν εἰδέναι καὶ τοῦ λοιποῦ βίου παντὸς ἐπιστάτιν ποιήσασθαι, ὅπως μὴ δι' ἀργίαν ἢ τρυφὴν τοῖς ἐξ ἀρχῆς περιπέσοιμεν· τῆς γὰρ αὐτῆς δήπου τέχνης οὐκ οὕσαν τε ἀρετὴν ἐνθεῖναι καὶ ἐνοῦσαν διαφυλάξαι τε καὶ αὐξῆσαι. οὕτως οὖν καὶ περὶ μουσικῆς ῥητέον· χάριν δεῖ γινώσκειν ἐς φιλίαν ἕκαστον αὐτῷ καὶ κοινῇ πρὸς ἀλλήλους συναγούσῃ, ἀναληπτέον δὲ ἐς αἰεὶ, τήρησιν τῆς πρὸς ἀλλήλους ὁμονοίας μνωμένους. καὶ οὐ δημοσίᾳ μόνον ἀλλὰ καὶ ἰδίᾳ πονητέον· ὥς γὰρ ὑγεία τίς ἐστὶ καὶ κοινῇ καὶ καθ' ἕκαστον, οὕτως δὲ καὶ συμφωνία πόλει τε ὅλη πρὸς ἑαυτὴν καὶ μιᾷ ψυχῇ πρὸς τὰ αὐτῆς μέρη. Ὅτι μὲν οὖν ἡμῖν τούς τε νέους παιδευτέον μουσικῇ καὶ αὐτοῖς διὰ βίου προσεκτέον ὅπη παρείκοι, οὐδένα <ἄν> ἀντειπεῖν οἶομαι. Καιρὸς δὲ λοιπὸν ἐξηγεῖσθαι ποῖα μὲν μέλη, ποῖοι δὲ ῥυθμοὶ καταρτύνουσιν τὰ τῆς φύσεως παθήματα. ^[190]

^{2 7} λέξω δὴ τὰ μὲν παλαιοῖς τισιν εἰρημένα, τὰ δὲ εἰσέτι νῦν σιωπηθέντα οὗτ' ἀγνωσίᾳ τῶν συγγραφέων οὔτε βασκανίᾳ· τοῦτο μὲν γὰρ οὐδ' εἰπεῖν θέμις ἀνδρῶν περὶ φιλοσόφων μουσικῇ τετελεσμένων· ἀλλὰ γὰρ τὰ μὲν αὐτοῖς ἐν συγγράμμασι κατετάττετο, τὰ δ' ἀπορρητότερα ταῖς πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίαις διεσώζετο. αἰτία δ' ἦν ἡ τῶν τότε περὶ τὰ κάλλιστα ὁρμὴ τε καὶ φιλοχωρία· νυνὶ δὲ τοσαύτης ἐπιπολαζούσης (δεῖ γὰρ εὐφημεῖν) ἀφιλομουσίας <ἄρ'> ἀγαπητὸν ἔσται τοῖς μετρίως ἐπιμελέσιν, εἰ βίβλω οὐ σαφές τι περιεχούσῃ περιπέσοιεν; Τετάρτων δὴ μάλιστα τούτων στοχαστέον τῷ παιδεύοντι διὰ μουσικῆς, ἐννοίας τε πρεπούσης καὶ λέξεως καὶ πρὸς τούτοις ἀρμονίας τε καὶ ῥυθμοῦ. προκαθηγεῖται μὲν γὰρ ἔννοια πάντως, ἥς ἄνευ οὔτε αἵρεσις οὔτε φυγὴ τινος ἐγγίνεται· ταύτης δὲ μίμημα λέξεις, ἢ πρὸς τὴν τοῦ πέλας ἀκοήν τε καὶ πειθῶ πρώτως ἀναγκαία· αὕτη δὲ ὀξύτητάς τε καὶ βαρύτητας προσλαβοῦσα μετὰ διαστημάτων συγκεχυμένη μὲν ἐγέννησεν ἀρμονίαν, λόγοις δὲ τοῖς συμφώνοις τεταγμένη ῥυθμόν. ἀλλ' ἐπεὶ παθῶν ψυχικῶν ἡ μουσικὴ θεραπεία, πρότερον διαληπτέον ὅπως ταυτὶ καὶ πόθεν περὶ ψυχὴν εἴωθε συμβαίνειν· μὴ γὰρ τούτων ὠρισμένων ἀσαφὴς ὁ περὶ τῶν ἐξῆς ἡμῖν γενήσεται λόγος. Φαίνεται μοι τοίνυν ἡ ψυχὴ, πόρρω μὲν τῶνδε ἡνίκα ἐστὶν ὁμιλοῦσα τῷ κρείττονι, λόγῳ τε ὁμέστιος εἶναι καὶ καθαρεῦν ἐπιθυμίας· ἐπὶ δὲ ἐπὶ τάδε ἀγκλινῇ καὶ τὴν ἐνταῦθα διατριβὴν πείρα μαθεῖν ἐπιχειρήσῃ, τῆνικαῦτα αὐτῇ σώματός τε ἐγγίνεται χρεια καὶ σῶμα ἐπιζητεῖ πρόσφορον. ^[5]

^{2 8} ὑπόκειται δ' αὐτῇ θεωρεῖν τὴν ἐν τούτοις διπλόην, ἀρρενότητά τέ φημι καὶ θηλύτητα, ἣτις οὐκ ἐν ἐμψύχοις μόνοις ἄρα ἦν ἀλλὰ καὶ τοῖς φύσει μόνῃ διοικουμένοις, φυτῶν τε ὅσα μετάλλων τε γένη καὶ ἀρωμάτων· καὶ γὰρ τούτων δυάς τις ἐπιφαίνεται, ἥτοι δι' ἀπαλότητος ἢ λειότητος ἢ εὐχροίας ἢ εὐωδίας ἢ καὶ τῶν ἐναντίων τὴν ἑτέραν ἐπιδεικνυμένων φύσιν. αὐτὴ μὲν οὖν καθ' αὐτὴν ἀπλὴ τέ ἐστὶ καὶ ὥς ἐν μορφῇ ἀδιάφορος, εἶδος δὲ τουτὶ τὸ ἀνθρώπειον ἡμφιεσμένη τὸ μὲν κατὰ φύσιν αὐτῆς ἀπέκρυψε κάλλος, ἐς δὲ τὸν τοῦ ἐλύτρου τόπον τε καὶ τύπον τὰ μὲν ἐκουσίως, τὰ δ' ὑπ' ἀνάγκης σχηματίζεται. οὐ μόνον οὖν ἐφίεται σώματος ἀλλὰ καὶ τούτου ποιοῦ τινος· ἢ γὰρ ἄρρεν ἡγάπηκεν ἢ θῆλυ. καὶ τούτων ὅτε μὲν ἄκρατον θάτερον, ὅτε δὲ ἐξ ἀμφοῖν ἔχον δεινὴν τινα καὶ ὄντως ἄτοπον μίξιν. αὐτίκα, καὶ μὴ φύσει τοῦ τοιοῦτου τύχῳσι σώματος, αὐταὶ ταῖς σφετέραις τροπαῖς μετερρύθμισάν τε καὶ ἐς τὸ αὐταῖς ὅμοιον μετέστησαν. οὕτως ἐν μὲν ἄρρεσι θῆλυς ἐπιτρέχει μορφὴ, δι' ἣν καὶ ὁ βίος ὥπται τοιοῦτος, ἐν δὲ γυναιξὶν ἀνδρεῖον εἶδος, ᾧ καὶ τὸ ἦθος ὅμοιον τεκμαιρόμεθα· καὶ ἄνδρες μὴν ἀγένειοι καὶ γενειάσκουσι γυναῖκες, καὶ τις ἄρρην ἔβλεψεν ὑγρὸν καὶ γυναῖκες γοργὸν προσεῖδον, ὥστε καὶ τῶν ἡθῶν ἕκαστα θηράσεις ἐκάστη μορφῇ συνωδᾷ. ἐκ δὲ τῆς πρὸς τὸ ἄρρεν ἢ θῆλυ προσπαθείας ἢ πρὸς

ἀμφοτέρων τὰ πάθη συνίσταται περὶ ψυχὴν. τὸ μὲν οὖν θῆλυ λίαν ἀνειμένον, ᾧ συνάδει τὸ ἐπιθυμητικόν, τὸ δ' ἄρρεν σφοδρόν τε καὶ δραστήριον, ᾧ τὸ θυμικὸν ὡμοίωται. περὶ μὲν οὖν τὸ θῆλυ ψυχῆς τε μέρος καὶ ἀνθρώπων γένος πλεονάζουσι λῦπαι τε καὶ ἡδοναί, περὶ δὲ τὸ ἄρρεν ὀργὴ καὶ θράσος. πάλιν δὲ τούτων γίνονται συζυγίαι, λυπῶν τε πρὸς ἡδονὰς καὶ ὀργῆς πρὸς θράσος, καὶ θράσους πρὸς ἡδονὴν καὶ λύπην, καὶ ὀργῆς αὖθις πρὸς ἐκάτερον, καὶ πάλιν ἐκάστου πρὸς τε ἓν καὶ πρὸς πλείω μίξεις καὶ μυρίας ἂν τις ἐκ τούτων εὖροι τῶν παθῶν εἰκόνας ἐν ποικιλίᾳ θεωρουμένων. Τούτων οὖν ἐκάστῳ κατὰ φύσιν διαφόρως ὑποκειμένων καὶ τῶν ἐννοιῶν γίνονται διαφοραί. οὕτως ὁ μὲν λευκότητι ἰδὼν ἡγάσθη, ὁ δὲ μελανίαν ἐθαύμασε, καὶ τῷ μὲν τὸ γλυκὺ δι' ἡδονῆς, ἐτέρῳ δὲ τὸ πικρὸν ἀρέσκει. τῆς γὰρ ἐναντιότητος, ὡς ἔφην, κὰν τοῖς πάθεσι θεωρουμένης κὰν τοῖς ἐκτὸς ὑποκειμένοις πράγμασιν, οἷς ἐπιβάλλουσάν φασι τὴν ψυχὴν φαντασίας ἀναλαμβάνειν, τὰ τοῖς σφετέροις ἐοικότα παθήμασιν ἕκαστος ἡμῶν δι' ἀρεσκείας ἄγει. ἔστι γὰρ πρῶτον μὲν ἐν ὁρατοῖς ἐκατέραν ἰδεῖν τὴν φύσιν, τὸ μὲν ἀνθηρόν τε καὶ ἐς ὠραϊσμόν προσφυῆς χρῶμά τε καὶ σχῆμα διαιροῦντα θηλύτητι, τὸ δὲ στυγνόν τε καὶ ἐς σύννοιαν ἄγον ἀρρενότητι, πάλιν δὲ ἐν ἀκοαῖς τοὺς μὲν λείους καὶ προσηνεῖς ἤχους ἐς τὸ θῆλυ, τοὺς δὲ τραχυτέρους εἰς τοῦναντίον ἀρμόττοντα· καί, ἵνα μὴ τὰ καθ' ἕκαστον λέγω, κοινῶς περὶ πάντων ἀποφαντέον ὡς ὅσα μὲν τῶν αἰσθητῶν ἔς τε ἡδονὴν δελεάζει καὶ ἡρέμα διαχεῖν τὴν γνώμην πέφυκε, ταῦτα εἰς τὸ θῆλυ κριτέον, ὅσα δὲ κινεῖ τε εἰς σύννοιαν καὶ ἐγείρει τὸ δραστήριον, ταῦτα εἰς τὴν ἄρρενος μοῖραν ἀπονεμητέον, τὰ δὲ τοι μηδέτερον ἢ κατὰ μίξιν ἄμφω δρῶντα ταῦτα τῶν μέσων ἀποφαντέον. ^[60]

2 8 (50) κατὰ δὴ ταῦτα καὶ περὶ ἐκείνων λέγωμεν αἱ λόγῳ μὲν εἰσι καταληπταὶ τέχναι τε καὶ ἀρεταὶ καὶ ἐπιστήμαι, ἐκ δὲ τῆς τῶν ὑλῶν ποιότητος περὶ ἧς ἐκάστη τευτάζει τὰς πρὸς ἀλλήλας διαφορὰς καὶ ὁμοιότητας εἰλήχασιν, αἱ τε ἀρεταὶ πρὸς τὰς ἀρετὰς αἱ τε ἐπιστήμαι πρὸς τὰς ἐπιστήμας, κακίαι τε αὖ πρὸς κακίας καὶ ἀνεπιστημοσύναι πρὸς ἀμαθίας, πάλιν δὲ ἀρεταὶ πρὸς κακίας ἢ ἐπιστήμας ἢ ἀγνοσίας, κακίαι τε αὖ πρὸς τὰς εἰρημένας, ποικίλης τινὸς καὶ τῆς κατὰ ταῦτα πλοκῆς τε οὔσης καὶ μίξεως. Πρώτη μὲν οὖν ἡ δι' ἐννοιῶν ἐν βίῳ συγκατάθεσις ἢ εὐτυχῶς ἕκαστα δι' αὐτομαθείας κατειληφόντων ἢ ὕστερον μεταπεισθέντων· αἱ γὰρ τῶν πολλῶν διαβοήσεις ἥθος ἐμποιεῖν <οὐχ ἦττον> ἢ αἱ τῶν ἐπιστημῶν δόξαι πεφύκασιν· πάντων γὰρ ἡ ψυχὴ τύπους ἐν ἑαυτῇ καὶ εἰκόνας ἔχουσα τοῖς ὑπὸ τῶν λόγων κινουμένοις ἐννοήμασιν ἐκάστοτε συσχηματίζεται, κἄτα ἐκ τῆς τοιαύτης συνηθείας τε καὶ μελέτης ἔλαθεν ἢ εὐδαίμονα κατὰ μικρὸν ἔξιν ἢ ἐναντίαν βεβαιώσασα. ^[5]

2 9 καθόλου μὲν οὖν τῆς ἠθικῆς παιδεύσεως εἶδη δύο· τὸ μὲν γὰρ ἐστὶ θεραπευτικόν, ᾧ κακίαν διορθούμεθα, καὶ τούτου πάλιν εἶδη δύο, τὸ μὲν μειωτικόν, ἡνίκά πεῖθιν ἀθρόως ἀδυνατοῦντες κατὰ μικρὸν ἐλαττώσεσιν ἐς ἀπάθειαν ἄγομεν, τὸ δὲ ἀναιρετικόν, ὅταν ἐκ πρώτης εἰς παντελῇ τὸν ἀκροατὴν ἄγωμεν μετάστασιν· τὸ δ' ἐστὶν ὠφελητικόν, * * * ὅτε τὴν βελτίστην ἔξιν βεβαιοῦντες τοῖς παιδεύμασι διαφυλάττομεν ἐν ταυτότητι, τὸ δὲ προσθετικόν, ὅτε τὴν μέτριον καλοκάγαθίαν ἐκ προσαγωγῆς ἐς ἄκραν ἀγαγεῖν τὴν ἀρετὴν πραγματευόμεθα. τῆς δὲ ἐκ τῶν ἐννοιῶν παιδεύσεως ἡ τέχνη διττὴ· εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς ὑποκειμένης τῶν πραγμάτων ὕλης τὰ χρειώδη πρὸς τὴν ψυχαγωγίαν εὐρίσκοι τις σημαινόμενα, τούτοις χρῆσόμεθα· εἰ δ' ἀποροίμεν, μεθόδοις ἀνιχνεύσομεν τὰ ἀναγκαῖα. τῶν δὲ μεθόδων αὐτὰ χρησιμώταται· ἐπίθετα, μεταλήψεις, μεταφοραί, ὁμοιώσεις, συνεκδοχαί, περιφράσεις, ἀλληγορίαι, καὶ ἄλλαι πλείους. Ὅρα δὴ ὅπως ὁ ποιητὴς ἀνατολὴν βραδείαν εἶπεῖν ἡλίου πειρώμενος, χρησίμην τοῖς λεχθησομένοις περὶ τῆς ἐν τῷ λυκόφωτι τῶν ἡρώων ταφῆς, βραδυτῆτος δηλωτικοῖς ἐπιθέτοις χρῆται· τούτων δὲ μὴ οἰκείως ἐπὶ τοῦ ταχίστου τῶν ἄστρων λεγομένων τὸν μὲν λόγον ἐπὶ τῆς ἡλιακῆς αὐγῆς ἐποίησατο εἰπὼν [H 421] ἡέλιος μὲν ἔπειτα νέον προσέβαλλεν ἀρούρας· τῶν δ' ἐπιθέτων ἐπὶ τοῦ βραδυκινήτου στοιχείου τοῦ ὕδατος

ποιεῖται τὴν κατασκευὴν, ὅπου μὲν τὸ ἡρεμαῖον δηλῶν τῆς ἐπιρροῆς (φησὶν οὖν ἐξ ἀκαλαρρεΐτα ο), ὅπου δὲ τὴν αἰτίαν ἐμφαίνων τῆς βραδυκινήσιας· λέγει γὰρ βαθυρρόου ὠκεανοῖ ο· πᾶν μὲν γὰρ τέναγος εὐκίνητον, περὶ τὴν ὑποκειμένην τῆς γῆς κυρτότητα κυλιόμενον, βάθος δὲ βραδὺ καὶ σταδαῖον, ἐπὶ πολλὰ μέρη τῆς ὑφ' αὐτὸ κοιλότητος τὴν ὁρμὴν σκεδαννύμενον. ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνόδου τὸ σχολαῖον ἐνέφηνε· μακροτέρα γὰρ οὐκ ἀπεικόντως ἢ ἀπὸ βάθους διέξοδος. ταχυτῆτα δὲ πάλιν ἀνατολῆς δηλῶν ἔμψυχον τῷ ἄστρῳ καὶ ὁρμητικὴν περιτίθησι τὴν ἀναφοράν· λέγει γὰρ [γ 1] ἡέλιος δ' ἀνόρουσε λιπὼν περικαλλέα λίμνην. ἔνθα δὴ καὶ ἡδύνων τὸν λόγον θηλυκῶς ὀνομάζει τὸν ὠκεανόν. πάλιν δι' ἡδονῆς ἐντελῶς τὰς ἀνατολὰς διαγράφων τοῖς μὲν ἅμα τῇ τε χοιρᾷ προσηνέσι καὶ ἐς ὄσφρησιν ἡδέσι κοσμεῖ τὸν λόγον, οὐκέτι δὲ ἐπὶ τοῦ ἡλίου τοῦτον, ἐπὶ δὲ θήλεος προσώπου τῆς ἡοῦς ποιεῖται, λέγων [Θ 1] Ἦώς μὲν κροκόπεπλος ἐκίδνατο πᾶσαν ἐπ' αἶαν· καὶ [Α 477] ἦμος δ' ἠριγένεια φάνη ῥοδοδάκτυλος Ἦώς.^[45]

2 9 (50) αὐθις συστέλλειν ἡμᾶς βουλόμενος ἐπὶ τῶν πολεμικῶν τάξεων φησί [Δ 282] κυάνεαι σάκεσίν τε καὶ ἔγχεσι πεφρικυῖαι. ὃ γὰρ ἐκ τῶν κατὰ φύσιν ὀνομάτων οὐκ ἂν ἐποίησε τοῦτο διὰ τῶν μεταφορικῶς σημαινομένων ἐνήργησε· τό τε γὰρ μέλαν ὀλίγου ταῦτόν ἀκουόμενον ὥσπερ καὶ ὀρώμενον δρᾷ, τό τε τῆς φρίκης ὄνομα διὰ τὸ φοβερὸν τὴν ἐν τῷ πολέμῳ διαδείκνυσιν ἀγωνίαν. πάλιν ἐναργείας ἕνεκέν φησι [Υ 59sq.] πάντες δ' ἐσσεύοντο πόδες πολυπιδάκου Ἰδης καὶ κορυφαί· μᾶλλον γὰρ ἡμᾶς εἰς ἔννοιαν τῆς ταραχῆς ἤγαγεν ἀπὸ τῶν φύσει κινουμένων τῶν ἡμετέρων σωμάτων τὴν ἐπὶ τὰ ἀκίνητα μετὰστασιν ποιησάμενος. καὶ μὴν ἐπὶ ταῦτοῦ πράγματος τὰ μὲν περὶ Ἄρεα καὶ Ἀφροδίτην διὰ τραχέων ὀνομάτων ἀφηγεῖται [Θ 268sq.], τὸ ἐμίγησαν καὶ τὸ λάθρη καὶ τὸ ἥσχυνε λέγων, ὣν τὸ μὲν τὸν ἐξ ἡδονῆς μiasμόν, τὸ δὲ τὸ ἐπίψογον τῆς πράξεως, τὸ δὲ τὴν αἰσχρὰν ἀδικίαν ἐμφαίνει· ἐπὶ δὲ τοῦ Ὀδυσσεὺς σεμνοῖς ῥήμασι κοσμεῖ τὸν λόγον· τὴν γὰρ ἐν δίκῃ καὶ νόμιμον πρᾶξιν ἐνέφηενεν, εἰπὼν [ψ 296] ἀσπάσιοι λέκτροιο παλαιοῦ θεσμόν ἴκοντο. ἐπὶ δέ γε τῆς οὔτε μεμπτῆς κατὰ νόμον οὔτε ἐπαινουμένης ὁμιλίας συμπλοκῇ τῆς τῶν σημαινομένων ἐναντιότητος πεποιήται τὴν μεσότητα, εἰπὼν [Ι 133sq.] μήποτε τῆς εὐνῆς ἐπιβήμεναι ἢ δὲ μιγῆναι, ἢ θέμις ἀνθρώπων πέλει, ἀνδρῶν ἢ δὲ γυναικῶν. Ὅπου δὲ τροπαῖς ἀδύνατον μεταλαβεῖν, ταῖς ὁμοιώσεσι χρησόμεθα. συστέλλει μὲν οὖν ἡμῖν τὴν διάνοιαν ἐν οἷς φησιν [Δ 275] ὥς δ' ὅτ' ἀπὸ σκοπιῆς εἶδεν νέφος αἰπόλος ἀνὴρ. διαχεῖ δὲ ἐν οἷς ἔφη [κ 304] γάλακτι δὲ εἵκελον ἄνθος πολλῶν γὰρ χυτῶν λευκῶν ὄντων τὸ καὶ γλυκύτητος ἔμφασιν ποιησόμενον ἐπελέξατο. αὐθις ἐπὶ μὲν τῶν Ἀχιλλέως θρήνων [Σ 22—25] τοῖς συγχεύουσιν τῶν ὀνομάτων τὴν διάνοιαν χρῆται πλείοσι, νεφέλην μέλαιναν καὶ κόνιν αἰθαλόεσσαν καὶ μέλαιναν τέφραν ὀνομάζων, ἐλάττω δὲ τίθησι τὰ φαιδρότερα· τὰ δὲ κατὰ τὸν Εὐφορβὸν ἀνθηρῶς ἀπαγγέλλειν ἐθέλει, τοῦ κατὰ τὸν Πάτροκλον ἡμᾶς ἀπολύων πάθους· πλεονάζει γοῦν ἐκεῖθι [Ρ 51sq.]. τὰ φαιδρὰ τῶν ὀνομάτων, Χάρισι μὲν ὅμοιοι πλοκαμοί, ὕλαι δὲ ἀνθηραὶ χρυσὸς καὶ ἄργυρος, τά τε ἐφεξῆς εὐθαλῆς τε ἐλαία καὶ χωρίον ἀναπεπταμένον καὶ ὑδάτων ἀναβλυστάνουσαι ῥοαὶ καὶ ἀνέμων εὐπνοιαὶ καὶ ἄνθους φαιδρὸν τι χρῆμα καὶ τιμαλφέστατον.^[95]

2 9 (100) Μέγεθός γε μὴν καὶ ἀξίωμα ἐμποιεῖ τῷ λόγῳ διὰ συνεκδοχῆς ἐν τῷ [Μ 137sq.] οἱ δ' ἰθὺς πρὸς τεῖχος ἐϋδμητον βόας αὔας ὑφός· ἀνασχόμενοι ἔκκινον μεγάλῳ ἀλαλητῷ. μεγέθει <μὲν γὰρ> τῶν διαστημάτων ἐξῆρε τὸν λόγον· ἀπρεποῦς δ' ὄντος τοῦ τῆς ἀσπίδος ὀνόματος ὡς ἐς ἀδροτῆτα τὸ συνεμφανίζον μέγεθος βοῦν ὠνόμασε· πάλιν δ' ὄντος ἀσυμφώνου τούτου τῷ ἀνασχόμενοι προσέθηκεν αὖτο ν· διὰ γὰρ τῆς κατὰ τὴν ξηρότητα συνεμφανομένης κουφότητος τῇ τε πράξει πιθανότητα περιῆψε καὶ ταῖς ἐννοίαις ἀνυπεύθυνον τὴν φαντασίαν ἐχαρίσατο. καὶ μὴν ἀλλαχοῦ φησιν [Φ 388] ἀμφὶ δὲ σάλπιγξεν μέγας οὐρανός. τούτῳ τοίνυν τὸ μὲν κατὰ τὴν μάχην ἐς ὄγκον αἴρων, ἀπρεπῶς δὲ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ χρώμενος, μεθόδοις μεταδιώκει τὸ

πρέπον, τῷ μὲν ἐπιθέτω καὶ τὸ ἐκ τῆς σάλπιγγος συναύξων μέλος, τῇ δὲ προσθήκῃ τῆς προθέσεως ἐκ παντὸς μέρους οὐρανίου τὸν ἦχον ἐξάγων. φανερόν μὴν τὸ καὶ τὰ χαμαίζηλα τῶν ὀνομάτων ἰσχνότητα ἐμποιεῖν τῷ λόγῳ, ὡς ἔχει τὸ [υ 259] δίφρον ἀεικέλιον παραθεῖς ὀλίγην τε τράπεζαν. Ἐννόει δὴ καὶ τῆς τῶν περιφράσεων ποικιλίας ὡς ἅμα τὸ ἐναργὲς τῷ χαρακτήρι καὶ τὸ ἡδὺ τῷ λόγῳ περιγίνεται· νέων γοῦν ἡρώων πρόσωπα μετὰ τῆς οἰκείας ἀρετῆς ἐκάτερον ἀπαγγέλλειν ἐθέλων ὅπου μὲν φησι βίης Ἑτεοκλειῆς [Δ 386], ὅπου δὲ ἱερὴ ἴς Τηλεμάχοιο [ε. γ. π 476], ἐφ' οὗ μὲν τὸ κατὰ τὴν ῥώμην ἔξοχον, ἐφ' οὗ δὲ τὸ κατὰ τὴν σωφροσύνην θεοφιλὲς ἐπισημαίνων. Καὶ μὴν καὶ ἀλληγορίαι πολλοῖς ὀνόμασιν ἐφεξῆς μετακειμένοις τρέπουσιν ἐφ' ἑτέραν ποιότητα τὴν διάνοιαν· ὅρα γὰρ ὡς ἀπαθῶς καὶ ἀλύπως εἰπεῖν περὶ τῶν ἐν τῷ πολέμῳ τετελευτηκότων προηρημένος ὡς περὶ πυρῶν συγκομιδῆς ποιεῖται τὸν λόγον, λέγων [Τ 221—3] αἰψὰ τε φυλόπιδος πέλεται κόρος ἀνθρώποισιν, ἧς τε πλείστην μὲν καλάμην χθονὶ χαλκὸς ἔχευεν, ἄμητος δ' ὀλίγιστος. Τούτων δὴ τῶν ἐννοημάτων πλεκομένων ἀλλήλοις γίνονται λόγοι καὶ λόγων εἶδη, οἷον ἐκ ποικίλων χυλῶν τε καὶ χυμῶν φάρμακά τε καὶ ἡδύσματα. ^[135]

2 10 τὰ μὲν οὖν ἐς ἄνεσιν ἄγοντα καὶ φαιδρότητα τὸν ἀφελῇ τε καὶ ἡδὺν λόγον ἐγέννησε· τὰ δὲ τὸ σύννουν κινοῦντα καὶ τὸ ὀρμητικὸν τὸν πολιτικόν τε καὶ ἀγωνιστικὸν ἐξέφηνεν. τοῦ μὲν οὖν πολιτικοῦ κατὰ τὸ ἄρρεν τὰ εἶδη συντομίαι τε καὶ βραχύτητες καὶ ἀξίωμα καὶ μεγαλοπρέπεια, τραχύτης τε καὶ σφοδρότης καὶ μέγεθος καὶ μεστότης, ἅπερ τὴν τε φυσικὴν ἐμφαίνει μεγαλόνοιαν τοῦ ἄρρενος, μέγεθός τε σώματος καὶ ἀδροτήτα διανοίας καὶ τὸ ἐς τὰ μέγιστα τῶν ἔργων ἀνυτικὸν τάχος· τοῦ δὲ ἀφελοῦς ἀραιότης ἀβρότης κάλλη τε καὶ γλυκύτητες, ὧν τὰ μὲν τὸ ἀνειμένον τοῦ θήλεος, τὰ δὲ τὸ ἐς ὠραῖσμον διαδείκνυσιν ἐπτοημένον. γένοιτο δ' ἂν τι καὶ τῇ τούτων πλοκῇ, οἷον ἡ δριμύτης, τὸ μὲν τάχος ὡς ἄρρεν, τὸ δὲ μικροπρεπὲς ὡς ἐναντίον ἐπιφαίνουσα, ἢ τ' ἐπιμέλεια, τὸ μὲν γλίσχρον ἔχουσα κατὰ τὸ θῆλυ, τὸ δὲ τῆς φιλοπονίας παρεκτεταμένον ὡς ἄρρεν. τούτοις δὴ τοῖς εἶδεσι τῶν λόγων πρὸς ψυχὴν ἐκάστην χρῶμενος ἢ ἀπλοῖς ἢ κατὰ μίξιν ὅτε μὲν ὁμοιότητι πείσεις, ὅτε δὲ ἀνομοιότητι καταγωνιῇ. Περὶ δὲ τῆς τῶν σχημάτων φύσεως οἷς προσάγειν χρή τὰ νοήματα οὐ πολλὰ δεῖν ἡγοῦμαι λέγειν· ἱκανὴ γὰρ ἡ ὑπόκρισις ταῦτα δηλῶσαι. καὶ γὰρ τούτων ἕκαστον ἢ συστέλλει πῶς, ὡς αἱ παραιτήσεις, ἢ ἀνίησιν, ὡς αἱ συγχωρήσεις, τὴν διάνοιαν, καὶ ἥτοι μικροπρεπεῖς, ὡς αἱ προδιορθώσεις, ἢ μεγαλείους, ὡς αἱ γνωμολογίαι καὶ ἀφηγήσεις, ἀπεργάζονται. ὧν ἐκάστου τὴν ἐνέργειαν ἐκ τῶν τύπων ἄριστ' ἂν διαγνοίημεν ὧν ἕκαστον κατὰ τὸν τῆς ὑποκρίσεως καιρὸν τοῖς σώμασιν ἐντίθησι· παρ' ἧ καὶ σχήμασιν αὐτοῖς συνέβη κληθῆναι. Περὶ γε μὴν τῶν ὑποθέσεων καὶ τῶν κεφαλαίων οἷς τὰς μιμήσεις καὶ ἀφηγήσεις τεταγμένως ποιησόμεθα ἐν τῷ περὶ ποιητικῆς ἡμῖν ἀκριβῶς εἴρηται· ἧς μέρη μὲν μίμησις καὶ διήγησις, τούτων δὲ ἑκατέρας μόρια ἡθοποιία τε καὶ διηγήματα, ἃ πολλαχοῦ καθ' ἑαυτὰ μόνα γινόμενα εἶδη τε καὶ ποιήματα προσαγορεύεται. ὅτι γὰρ καὶ ἡ διὰ τούτων ἐν μουσικῇ χρησιμεύει παιδεύσεις, Ὅμηρος ἡμῖν ἱκανὸς μάρτυς. ὁ μὲν γὰρ Ἀχιλλεὺς ἐν Ἰλιάδι πόρρω καθίστασθαι τοῦ διὰ τὴν Βρισηίδα πάθους βουλόμενος, οὐδ' ὅτι οὖν ἐρωτικὸν ἄδων εἰσάγεται ἀλλ' ἐς τὸ ἀνδρίζεσθαι τὴν ψυχὴν ἐκκαλεῖται τὰς τῶν παλαιότερων εὐοπλίας πρὸς κιθάραν ἀναπεμπαζόμενος· τῶν δὲ ἐν Ὀδυσσεΐᾳ διὰ μουσικῆς παιδευόντων ὁ μὲν ἀνακρούων τοὺς μνηστῆρας τῆς τε ἐς τὴν Πηνελόπην ὕβρεως καὶ τῆς ἐς τὴν Ὀδυσσεύς κηδεμόνα θεὸν ἀσεβείας ἄδει τὰ διὰ τὴν τοῦ Λοκροῦ παρανομίαν Ἀχαϊκὰ δυστυχήματα [α 326sq.] ὁ δ' Ἀχαιῶν (φησί) νόστον ἄειδε λυγρόν, ὃν ἐκ Τροίης ἐπετείλατο Παλλὰς Ἀθήνη. ὁ δὲ τὴν <τῶν> Φαίᾶκων τρυφὴν παιδεύων καὶ εἰς ἧ πεφύκει ἐξάγειν κολούων δεσμοὺς Ἄρεος ἄδει καὶ Ἀφροδίτης, ὡς οὐδὲ τούτους ἀθώους ἐφ' οἷς ἐπλημμέλησαν γεγεννημένους. ^[45]

2 10 (50) αὐτός γε μὴν ὁ Ὀδυσσεὺς οὐ πρότερον αὐτὸν ἐξέφηνε τοῖς Φαίᾶξιν, εἰ μὴ διὰ μουσικῆς ὁ Δημόδοκος τὴν τε ἀρετὴν τάνδρὸς ἐδίδαξε καὶ διὰ πειθοῦς μελωδικῆς ἔρωτα τῆς γνώσεως τοῦ

σοφοῦ περιεποίησε· φησὶ γοῦν πρὸς αὐτὸν [θ 492] ἀλλ' ἄγε δὴ μετάβηθι καὶ ἵππου κόσμον ἄεισον· καὶ προστίθῃσιν [θ 494] ὃν ποτ' ἐς ἀκρόπολιν δόλον ἤγαγε δῖος Ὀδυσσεύς. ταυτὶ γὰρ ἔχεται μὲν πῶς καὶ τοῦ προτέρου σκοποῦ (τοὺς γὰρ παρανόμως ἀλλοτρίοις ἐπικεχειρηκότας γάμοις διαγράφει δίκην ὑπέχοντας)· ὁρῶμεν δὲ ὅπως ὁ σοφὸς ἀναγκαίως μὲν ἑαυτῷ, τοῖς δὲ ἀκούουσιν ἀνεπαχθῶς ἐπαινεθῆναι πρότερον, ὡς περὶ ἄλλου του λέγων, ὑπὸ τοῦ μουσικοῦ βούλεται. τοιγαροῦν ὥσπερ ἐπιθυμοῦσιν αὐτοῖς ὕστερον μαθεῖν πιθανώτερός τε καὶ ἡδίων γίνεται, φάσκων [ι 19sq.] εἴμ' Ὀδυσσεὺς Λαερτιάδης, δς πᾶσι δόλοισιν ἀνθρώποισι μέλω, καὶ μευ κλέος οὐρανὸν ἤκει. Μετάγωμεν δὴ τὸν λόγον, ὥσπερ ὁ φαιδρότατος τῶν κωμικῶν φησι [Vesprae 1022], Μουσῶν στόματα ἡνιοχοῦντες, —μετάγωμεν εἰς τὰ περὶ λέξεως, ὧν τὰ ἀναγκαῖα καὶ πρῶτα περὶ στοιχείων ῥητέον. ^[70]

2 11 καὶ τοίνυν τὰς τούτων ιδιότητας ἐς τὴν ἐναντιότητα τῶν προειρημένων γενῶν εὐστόχως ἀνακτέον. τούτων δὴ τὰ μὲν λειοτέρους ἀποτελεῖ τοὺς φθόγγους, ὡς τὰ φωνήεντα, τὰ δὲ τραχεῖς, ὡς τὰ ἄφωνα, τὰ δὲ μεταξύ, ὡς τὰ ἡμίφωνα. καὶ τῶν φωνηέντων τὰ μὲν ἀκώλυτον προφερόμενα τὸν ἦχον <εὐφωνότερα> , διὸ καὶ σεμνότερα, πέφυκεν, ὡς τὰ μακρά, τὰ δ' εὐθέως περιγράφοντα ἦττον, ὡς τὰ βραχέα· τὰ δὲ μεταξύ κατὰ τὴν τῶν χρόνων ποιότητα καὶ τῆς εὐφωνίας μετείληφεν. τῶν ἡμιφώνων τὰ μὲν ἐξ ἄκρων τῶν χειλῶν συριγμὸν προϊέντα στενὸν τραχύτερα, ὡς τὰ διπλᾶ καὶ τὸ ἰδιάζον, τὰ δὲ λοιπὰ εὐφωνότερα. καὶ τούτων τὰ μὲν τῆς γλώττης τό τε πνεῦμα καὶ τὸ στόμα πληττούσης ἰδίως, <ὦς> τὸ λ καὶ τὸ ρ , τὰ δ' ἀποκλειομένων τῶν πνευματικῶν πόρων ἢ καὶ διὰ ῥίνος προχωροῦντα μόνως ἔλαττον, ὡς τὸ μ καὶ τὸ ν . πάλιν τῶν ἀφώνων τὰ μὲν διὰ τῶν χειλῶν ἡχεῖται μόνων, τοῦ πνεύματος τὴν ἔμφραξιν αὐτῶν κατὰ μέσον ἐκβιαζομένου, ὡς τὸ β καὶ τὰ τούτου περιεκτικά, τὰ δὲ τῆς μὲν παρειᾶς ὑποσαιρούσης, τοῦ δὲ πνεύματος ῥαγδαίως καὶ εἰς πλάτος προϊεμένου, ὡς τὸ γ καὶ τὰ ἐκατέρωσε ἄκρα, τὰ δὲ τῶν μὲν ὀδόντων ἐπ' ὀλίγον διαζευχθέντων, τῆς δὲ γλώττης οἶονεῖ σφενδονώσης κατὰ μέσον ἀθρόως τὸ πνεῦμα, ὡς τὸ τ καὶ θ καὶ τὸ τούτων μέσον. τούτων δὲ τὰ μὲν ἡρεμαίως προάγοντα τὸν ἀέρα κάκ τῶν περὶ τοὺς ὀδόντας τόπων κέκληται τε ψιλὰ καὶ ἐστὶν εὐφωνότερα, τὰ δ' ἔνδοθεν ἐκ φάρυγγος ὠνόμασται δασέα καὶ ἐστὶ λίαν τραχέα, τὰ δ' ἐκ μέσου τοῦ φωνητικοῦ τόπου μέσα τε εἴρηται καὶ τῆς ἀμφοτέρων εἴληχε φύσεως. Ἐκ δὲ τῆς τούτων ποιότητος αἱ τῶν συλλαβῶν συνίστανται κράσεις, τοῖς πλεονάζουσι τῶν στοιχείων ἢ κατακρατοῦσιν ἐν ταῖς ἐκφωνήσεσι τοὺς χαρακτῆρας ὁμοιούμεναι. καὶ αἱ μὲν μακραὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐν ταῖς λέξεσιν, αἱ δὲ βραχεῖαι τούναντίον ἐμποιοῦσι. κάκ τῆς τούτων συνθέσεως γίνονται πόδες, ὧν οἱ μὲν τὰς μακρὰς ἦτοι καθηγουμένας ἢ λύειν ἀμηχάνους ἢ περιεχούσας ἢ πλεοναζούσας ἔχοντες ἀστειότεροί τε καὶ σεμνότεροι καὶ τὰ ἐκ τούτων κόμματα καὶ κῶλα καὶ περίοδοι καὶ μέτρα, οἱ δὲ ταῖς βραχεῖαις κατὰ τινὰ τῶν εἰρημένων τρόπων περιττεύοντες ἰσχνότεροί τε καὶ ταπεινότεροι. ὁ μὲν οὖν περὶ τῶν ἐννοιῶν λέξεώς τε καὶ συνθέσεως λόγος, ὡς ἦν ἐφικτόν, εἴληφε τέλος. Φέρε δὴ καὶ τῶν τῆς μουσικῆς ἰδιαιτάτων μελῶν τε καὶ ῥυθμῶν πέρι καὶ ὀργάνων εἴπωμεν, καθὰ μουσικοῖς ἐπέβαλλεν, ἀφθόνως τὴν δύναμιν ἐξηγούμενοι. ^[40]

2 12 τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς ἀρμονίας ποιητέον ἀπὸ τῶν ἐλαχίστων, ἃ δὴ καλοῦνται φθόγγοι. Ὅνπερ οὖν ἐλέγομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ῥυθμοῦ πρὸς ἀρμονίαν εἶναι λόγον, οἷον ἄρρενος πρὸς θῆλυ, τουτονὶ καὶ νῦν ἐκκαλυπτέον, ὅτι ἄρα τούτων αἱ μὲν ἀκρότητες κατ' ἐναντιότητα τοῦ ποιοῦ θεωροῦνται, τὰ δὲ μεταξύ τῆς ἀμφοτέρων ἕξεως μετέχει. καὶ γὰρ ἀρμονία πρὸς ἀρμονίαν, πάλιν εἰδικῶς ῥυθμὸς πρὸς ῥυθμὸν τὴν αὐτὴν εἴληχε διαφοράν. ὡς γὰρ κατ' οὐσίαν ἐστὶ μεταξύ ῥυθμοῦ τε καὶ ἀρμονίας τὸ προσαγορευόμενον ῥυθμοειδὲς μέλος, οὕτως κὰν ταῖς ἐκατέρων ποιότησι τὰ μὲν μεταξύ ποικίλης ἐστὶν εἰληχότα κράσεως κατὰ τὴν τῶν ἄκρων καὶ τῶν μέσων ἀπόστασιν, τὰ δὲ τέλεον ἀφεστῶτα τὴν τῆς ἐναντιότητος πρὸς ἀλληλα κεκλήρωται

φύσιν. Ἔστιν οὖν κάπὶ τῶν φθόγγων αὕτη πρὸς ἀλλήλους ἡ διαφορὰ ἣν ἐν τοῖς κατ' ἀρχὰς κατὰ τὸ ἦθος ὠριζόμεθα. οἱ μὲν γὰρ στερεοὶ τέ εἰσι καὶ ἄρρενες, οἱ δὲ ἀνειμένοι καὶ θηλύτεροι· καὶ τούτων ἕτεροι μεταξὺ, μεμιγμένοι μὲν ἐξ ἀμφοῖν, θατέρου δὲ τῶν γενῶν πλέον ἢ ἔλαττον μετεσχηκότες. κακὰ τούτων λοιπὸν τὰ τε ποιά τῶν διαστημάτων λαμβάνεται καὶ τὰ συστήματα πληροῦται, ὧν ἐκ τοῦ μεγίστου τοῦ διὰ πασῶν, ὃ καὶ καλοῦμεν ἀρμονίαν, εὐδιάγνωστος ἡ φύσις. ἐντεῦθεν καὶ ὀργάνων ἐπενοήθη διαφορότης· οὐ γὰρ ταῦτ' ὥδῃς εἶδος ἔν τε κιθάρα καὶ αὐλῷ πρέπον· εἰ γὰρ τοῦτο, οὗτ' ἂν τῆς ποικιλίας ἐδέξεν αὐτῶν οὗτ' ἂν διαφόρως οἱ ἀκούοντες ἐκηλοῦντο. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων μικρὸν ὕστερον. Τῆς δὲ μελωδίας ἔν τε ταῖς ὥδαῖς κὰν τοῖς κώλοις ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῆς πρὸς τοὺς ὀργανικοὺς ἤχους λαμβανομένης τὰ τῶν στοιχείων ἀρμόττοντα πρὸς τὴν τῶν μελῶν ἐκφώνησιν ἐπελεξάμεθα. ^[30]

2 13 ἐπτὰ γοῦν τῶν φωνηέντων ὄντων ἔν τε τοῖς μακροῖς καὶ τοῖς βραχεσί τὰς προειρημένας διαφορὰς ὀρώμεν. καθόλου γὰρ τὰ μὲν ἐς μῆκος αἴροντα τὸ στόμα σεμνοτέρους τε τοὺς ἤχους καὶ ἄρρενοπρεπεῖς, τὰ δ' ἐς πλάτος διαιροῦντα καὶ τὰς ἐκφωνήσεις ἥττους τε καὶ θηλυτέρας ἔχει. πάλιν δὲ εἰδικῶς ἐν μὲν τοῖς μακροῖς ἄρρην μὲν ὁ τοῦ ω φθόγγος, στρογγύλος τε ὧν καὶ συνεστραμμένος, θῆλυς δὲ ὁ τοῦ η· διαχεῖται γὰρ πως ἐν αὐτῷ τὸ πνεῦμα καὶ διηθεῖται. ἐν μέντοι τοῖς βραχεσί τὸ μὲν ο τὸν ἄρρενα δηλοῖ, τό τε φωνητικὸν συνίλλον ὄργανον καὶ τὸν φθόγγον πρὶν ἐκφωνηθῆναι συναρπάζον, τεθήλυνται δὲ τὸ ε, κεχηνέναι πως ἀναγκάζον κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν. τῶν δὲ διχρόνων ἐς μελωδίαν τὸ α κράτιστον· εὐφυνὲς γὰρ διὰ πλάτος τῆς ἠχίσεως ἐς μακρότητα· τὰ δὲ λοιπὰ διὰ λεπτότητα οὐχ οὕτως ἔχει. ἔστι δέ τινα κὰν τούτοις ἰδεῖν μεσότητα· τὸ μὲν γὰρ α κοινωνίαν τε ἔχον καὶ ἀντιπάθειαν πρὸς τὸ η, ἥ μὲν ἐς ἀντίστροφον χρεῖαν ἐκείνου παραλαμβάνεται πέφυκεν ἄρρεν, ἥ δὲ τὴν ὁμοίαν ποιεῖται σημασίαν τεθήλυνται. δηλοῦσι δὲ τοῦτο καὶ αἱ τῶν διαλέκτων ἀλλήλαις ἀντιπεπονθυῖαι τῇ τῶν ἔθνων ἀναλόγως ἐναντιοτροπία, ἡ Δωρὶς τε καὶ Ἰὰς· ἡ μὲν γὰρ Δωρὶς τὴν θηλυότητα φεύγουσα τοῦ η τρέπειν αὐτοῦ τὴν χρῆσιν ὡς ἐς ἄρρεν τὸ α νενόμικεν, ἡ δὲ Ἰὰς τὸ στερεὸν ὑποστελλομένη τοῦ α καταφέρεται πρὸς τὸ η. τὸ δὲ ε θῆλυ μὲν ἔστι κατὰ τὸ πλεῖστον, ὡς προεῖρηται, τῷ δὲ τὸν ὅμοιον ἤχον ἐπιφαίνειν, εἰ ἐκταθείη, τῇ αὖ διφθόγγῳ γραφομένη διὰ τοῦ α ἐπ' ἐλάχιστον ἠρρένεται. ἀλλὰ καὶ τῶν ἄρθρων καὶ τῶν καταλήξεων τὰ καθ' ἀπάσας τὰς πτώσεις εἴ γε ἐξετάζειν ἐθέλοις, σαφῶς εὐρήσεις ὡς τῶν μὲν ἀρρενικῶν ὀνομάτων ἀρρενικὰ στοιχεῖα καθηγεῖται καὶ ἐπὶ τελευτῆς τίθεται, τῶν δὲ θηλυκῶν τὰ ὅμοια καὶ ὅμοιοι φθόγγοι, τῶν δ' οὐδετέρων τὰ μεταξὺ. Τέτταρα μὲν οὖν τῶν φωνηέντων τὰ εὐφυῆ πρὸς ἑκτασιν διὰ τῆς μελωδικῆς φωνῆς [διαστήματα] πρὸς τοὺς φθόγγους ἐχρησίμευσεν· ἐπεὶ δὲ ἔδει καὶ συμφώνου παραθέσεως, ὅπως μὴ διὰ μόνων τῶν φωνηέντων γινόμενος ὁ ἤχος κεχήνη, τῶν συμφώνων τὸ κάλλιστον παρατίθεται τὸτ· τὰ τε γὰρ προτακτικὰ τῶν ἄρθρων ἐδήλωσε, μόνον τε ταῖς τῶν ὀργάνων χορδαῖς ἐμπερὶ ἤχεϊ, τὴν τε φωνὴν ἔστι λειότατον· οὔτε γὰρ πνεύματι τραχύνεται ποσῶ, ὡς τὰ δασέα, οὗτ' ἀκίνητον ἔῃ τὴν γλῶτταν, ὡς τῶν λοιπῶν ψιλῶν ἐκάτερον, οὔτε συριγμὸν ἀγεννῆ προΐησι καὶ ἄγροικον, ὡς τὰ διπλᾶ καὶ τὸ ἰδιάζον, οὔτε λεπτὸν ἔστι καὶ ἀσθενές, ὡς τὰ ὑγρά. ^[10]

2 14 Τούτων οὕτως ἐχόντων οἱ μὲν διὰ τοῦ η γινόμενοι φθόγγοι ὑγροὶ τέ εἰσι καὶ ὅλως παθητικοὶ καὶ τεθλυσμένοι, οἱ δὲ διὰ τοῦ ω δραστήριοι τε καὶ ἠρρενωμένοι, τῶν δὲ μέσων οἱ μὲν διὰ τοῦ α πλέον ἔχοντες ἀρρενότητος, οἱ δὲ διὰ τοῦ ε θηλυότητος. τούτοις ὅμοια γίνεται τὰ ἐξ αὐτῶν διαστήματα, καὶ πάλιν τοῖς διαστήμασιν ὁμόλογα τὰ ἐκ τούτων περιεχόμενα συστήματα, ἅκρα μὲν τὰ ὑπὸ τῶν ὁμοίων, μέσα δὲ τὰ ὑπὸ τῶν ἀνομοίων ταῖς φωναῖς· καὶ ἦτοι κατὰ τὴν τοῦ συστήματος ἀγωγὴν τῆς ποιότητος μεταλαμβάνει ἢ κατὰ τὴν ὑπερβατὸν μελοποιίαν τοῖς πλεονάζουσι τῶν ἤχων συνεξομοιοῦται. Τοῦ δὲ πρώτου συστήματος, ὃ ἔστι τετράχορδον, ὁ μὲν πρῶτος διὰ τοῦ ε προῆκται φθόγγος, οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ τὸ ἐξῆς ἀκολουθῶς τῇ τάξει τῶν

φωνηέντων, ὁ μὲν δεύτερος διὰ τοῦ α , ὁ δὲ τρίτος διὰ τοῦ η , ὁ δὲ τελευταῖος διὰ τοῦ ω , εὐπρεπῶς κατὰ τὸ πολὺ τῶν ἤχων δι' ἀμεσότητος ἀλλήλους διαδεχομένων. καὶ οἱ μὲν ἐξῆς τοῖς προειρημένοις τρισὶ κατὰ συμφωνίαν λαμβάνονται, μόνος δὲ <ὁ> τοῦ ε κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ τε πρώτου διὰ πασῶν καὶ τοῦ δευτέρου κατὰ τὴν ὁμόφωνον τῷ προσλαμβανομένῳ τὴν μέσῃν διάξει . διὰ τί δέ, ὕστερον λέξομεν. πάλιν μὴν τῶν φθόγγων ἥτοι περιεχόντων ἢ πλεονάζόντων ἢ κατ' ἀμφοτέρα τὴν κυρείαν ἐχόντων ἢ τῶν ἐτέρων καθ' ἕτερον τρόπον ὡς ἐν μίξει κατακρατούντων τὰ ποια γίνεται συστήματα, ἐκ δὲ τούτων αἱ ἀρμονίαι. αἷς κατὰ τὰ προειρημένα χρώμενος, ἢ καθ' ὁμοιότητα ἐκάστη ψυχῇ προσφέρων ἀρμονίαν ἢ κατ' ἐναντιότητα, τό τε φαῦλον ὑποικουροῦν ἦθος ἐκκαλύψεις καὶ ἰάση καὶ βέλτιον ἐνθήσεις. καὶ πειθῶ ποιήσεις, εἰ μὲν ἀγεννὲς ἢ σκληρὸν ὑπεῖη, διὰ μεσότητος ἄγων ἐς τὸ ὑναντίον, εἰ δ' ἄστεϊον καὶ χρηστόν, δι' ὁμοιότητος αὖξων ἐς σύμμετρον. καὶ εἰ μὲν εἴη σαφές, ἐνὸς χρειὰ τοῦ προσφόρου τρόπου καὶ μέλους εἰ δ' ἄδηλον καὶ δύσγνωστον, τὴν μὲν τυχοῦσαν μελωδίαν ἐν ἀρχῇ προσακτέον καὶ ψυχαγωγούμενου μὲν ἐπὶ τῆς αὐτῆς διατριπτέον, μένοντος δὲ ἀκινήτου μεταβολὴν ἐμποιητέον· τὸν γὰρ δυσχεραίνοντα τὸ τοιόνδε μέλος οὐδὲν ἀπεικὸς ἀγαπήσειν τὸ ἐναντίον. Ἐοίκασι γάρ, ὡς ἔφην, αἱ μὲν ἀρμονίαι τοῖς πλεονάζουσι διαστήμασιν ἢ τοῖς περιέχουσι φθόγγοις, οὗτοι δὲ τοῖς τῆς ψυχῆς κινήμασι τε καὶ παθήμασιν. ^[45]

2 14 (50) ὅτι γὰρ δι' ὁμοιότητος οἱ φθόγγοι καὶ συνεχοῦς μελωδίας πλάττουσί τε οὐκ ὄν ἦθος ἐν τε παισὶ καὶ τοῖς ἤδη προβεβηκόσι καὶ ἐνδομυχοῦν ἐξάγουσιν, ἐδήλουν καὶ οἱ περὶ Δάμων· ἐν γοῦν ταῖς ὑπ' αὐτοῦ παραδεδομέναις ἀρμονίαις τῶν φερομένων φθόγγων ὅτε μὲν τοὺς θήλειος, ὅτε δὲ τοὺς ἄρρενας ἔστιν εὐρεῖν ἥτοι πλεονάζοντας ἢ ἐπ' ἔλαττον ἢ οὐδ' ὅλως παρειλημμένους, δῆλον ὡς κατὰ τὸ ἦθος ψυχῆς ἐκάστης καὶ ἀρμονίας χρησιμευούσης. διὸ καὶ τῶν μερῶν τῆς μελοποιίας ἡ καλουμένη πεττεία τὸ χρησιμώτατον ἐν ἐκλογῇ τῶν ἀναγκαιοτάτων φθόγγων ἐκάστοτε θεωρουμένη. Ἐτι τῶν συστημάτων τὰ μὲν βαρύτερα τῷ τε ἄρρενι κατὰ φύσιν καὶ ἦθει κατὰ τὴν παιδείωσιν πρόσφορα, τῇ πολλῇ καὶ σφοδρᾷ κάτωθεν ἀναγωγῇ τοῦ πνεύματος τραχυνόμενα καὶ πλείονος ἀέρος πληγῇ διὰ τὴν τῶν πόρων εὐρύτητα τό τε γοργὸν δηλοῦντα καὶ ἐμβριθές, τὰ δ' ὀξέα τῷ θήλει, τῇ τοῦ περὶ τὰ χεῖλη καὶ ἐπιπολῆς ἀέρος πληγῇ διὰ λεπτότητα γοερά τε ὄντα καὶ ἐκβοητικά. καὶ τὰ μὲν διὰ τῶν ἐξῆς φθόγγων οὕτω προχωρούντων δι' ὁμαλότητος καὶ ῥαστώνης, τὰ δὲ διὰ τῶν ὑπερβατῶν τραχύτερα καὶ ἄλλως παρακεκινημένα καὶ διὰ τῆς ἐξαίφνης εἰς τοὺς ἐναντίους τόπους μεταβολῆς βίᾳ τὴν διάνοιαν ἀντιτείνοντα. καὶ τῶν τρόπων τοίνυν ὁ μὲν δώριος βαρύτατος καὶ ἄρρενι πρέπων ἦθει (τοῦτον γὰρ καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ κατὰ τὸν ὠδικὸν τύπον πρῶτον ὅρον ἐποίησάμεθα, τοῦ βαρυτάτου διὰ πασῶν μεταξὺ τυγχάνοντα καὶ πέρας τοῦ τε ὑπατοειδοῦς διὰ τεσσάρων ἐπὶ τὴν ὀξύτητα καὶ τοῦ διὰ πέντε μεσοειδοῦς ἐπὶ τὸ βάρος κατὰ τὴν ὑποδώριον ἀρμονίαν), ὁ δὲ τούτου τόνῳ πλεονάζων μέσος κατὰ τὸ ἦθος, ὁ δὲ τῷ μεγίστῳ τῶν ἀσυνθέτων διαστημάτων ὀξύτερος τῷ διτόνῳ θηλύτερος· οἱ δὲ μέσοι λογιζέσθωσαν ὡς ἐπαμφοτερίζοντες. πάλιν δὲ ἐπὶ τῶν ὀργάνων (αἱ γὰρ τούτων χορδαὶ πολυχούστεραι) οἱ μὲν ἀπὸ προσλαμβανομένου δωρίου κατὰ τὸ βάρος κοιλότατοι καὶ ἡρρενωμένοι, οἱ δ' ἐπὶ τὴν ὀξύτητα μέχρι τῆς διατόνου μέσοι, οἱ δὲ μετὰ τούτους κατὰ παραύξησιν ὀξύτατοί τε καὶ θηλύτεροι. περὶ μὲν δὴ τῶν μελῶν ταῦτα· ὧν τὰ μὲν ἀνδρώδη καὶ κόσμια πρὸς παιδείωσιν, τὰ δὲ ἀλλοιότερα πρὸς τινὰς ἀναγκαῖα ψυχαγωγίας. Τῶν δὲ ῥυθμῶν ἡσυχαιότεροι μὲν οἱ ἀπὸ θέσεων προκαταστέλλοντες τὴν διάνοιαν, οἱ δ' ἀπὸ ἄρσεων τῇ φωνῇ τὴν κροῦσιν ἐπιφέροντες τεταραγμένοι· καὶ οἱ μὲν ὁλοκλήρους τοὺς πόδας ἐν ταῖς περιόδοις ἔχοντες εὐφύεστεροι * * * καὶ οἱ μὲν βραχεῖς τοὺς κενοὺς ἔχοντες ἀφελέστεροι καὶ μικροπρεπεῖς, οἱ δ' ἐπιμήκεις μεγαλοπρεπέστεροι· καὶ οἱ μὲν ἐν ἴσῳ λόγῳ τεταγμένοι δι' ὁμαλότητα χαριέστεροι, οἱ δ' ἐν ἐπιμορίῳ διὰ τὸ ὑναντίον κεκινημένοι, μέσοι δὲ οἱ ἐν τῷ

διπλασίονι, ἀνωμαλίας μὲν διὰ τὴν ἀνισότητά μετεिल्φότες, ὁμαλότητος δὲ διὰ τὸ τῶν ἀριθμῶν ἀκέραιον καὶ τοῦ λόγου τὸ ἀπηρτισμένον. ^[10]

2 15 Τῶν δ' ἐν ἴσῳ λόγῳ οἱ μὲν διὰ βραχειῶν γινόμενοι μόνων τάχιστοι καὶ θερμότεροι, <οἱ δὲ διὰ μακρῶν μόνων βραδύτεροι> καὶ κατεσταλμένοι, οἱ δ' ἀναμιξ ἐπίκοινοι. εἰ δὲ διὰ μηκίστων χρόνων συμβαίη γίνεσθαι τοὺς πόδας, πλείων ἢ κατάστασις ἐμφαίνουτ' ἂν τῆς διανοίας. διὰ τοῦτο τοὺς μὲν βραχεῖς ἐν ταῖς πυρρίχαις χρησίμους ὀρώμεν, τοὺς δ' ἀναμιξ <ἐν> ταῖς μέσαις ὀρχήσεσι, τοὺς δὲ μηκίστους ἐν τοῖς ἱεροῖς ὕμνοις, οἷς ἐχρῶντο παρεκτεταμένοις τὴν τε περὶ ταῦτα διατριβὴν μίαν καὶ φιλοχωρίαν ἐνδεικνύμενοι τὴν τε αὐτῶν διάνοιαν ἰσότητι καὶ μήκει τῶν χρόνων ἐς κοσμιότητα καθιστάντες ὡς ταύτην οὖσαν ὑγίειαν ψυχῆς. τοιγάρτοι κὰν ταῖς τῶν σφυγμῶν κινήσεσιν οἱ διὰ τοιούτων χρόνων τὰς συστολὰς ταῖς διαστολαῖς ἀνταποδιδόντες ὑγιεινότεροι. τοῖς δ' ἐν ἡμιολίῳ λόγῳ θεωρουμένοις ἐνθουσιαστικωτέροις εἶναι συμβέβηκεν, ὡς ἔφην. τούτων δὲ ὁ ἐπιβατὸς κεκίνηται μᾶλλον, συνταράττων μὲν τῇ διπλῇ θέσει τὴν ψυχὴν, ἐς ὕψος δὲ τῷ μεγέθει τῆς ἄρσεως τὴν διάνοιαν ἐξεγείρων. τῶν δ' ἐν διπλασίονι γινομένων σχέσει οἱ μὲν ἀπλοῖ τροχαῖοι καὶ ἴαμβοι τάχος τε ἐπιφαίνουσι καὶ εἰσι θερμοὶ καὶ ὀρχηστικοί, οἱ δὲ ὄρθιοι καὶ σημαντοὶ διὰ τὸ πλεονάζειν τοῖς μακροτάτοις ἤχοις προάγουσιν ἐς ἀξίωμα. καὶ οἱ μὲν ἀπλοῖ τῶν ῥυθμῶν τοιοῖδε. Οἷ γε μὴν σύνθετοι παθητικώτεροί τε εἰσι, τῷ κατὰ τὸ πλεῖστον τοὺς ἐξ ὧν σύγκεινται ῥυθμοὺς ἐν ἀνισότητι θεωρεῖσθαι, καὶ πολὺ τὸ ταραχῶδες ἐπιφαίνοντες, τῷ μὴδὲ τὸν ἀριθμὸν ἐξ οὗ συνεστᾶσι τὰς αὐτὰς ἐκάστοτε διατηρεῖν τάξεις ἀλλ' ὅτε μὲν ἀπὸ μακρᾶς ἄρχεσθαι, λήγειν δ' εἰς βραχεῖαν, ἢ ἐναντίως, καὶ ὅτε μὲν ἀπὸ θέσεως, ὅτε δὲ ὡς ἐτέρως τὴν ἐπιβολὴν τῆς περιόδου ποιεῖσθαι. πεπόνθασι δὲ μᾶλλον οἱ διὰ πλειόνων ἢ δυεῖν συνεστῶτες ῥυθμῶν· πλείων γὰρ ἐν αὐτοῖς ἢ ἀνωμαλία· διὸ καὶ τὰς τοῦ σώματος κινήσεις ποικίλας ἐπιφέροντες οὐκ ἐς ὀλίγην ταραχὴν τὴν διάνοιαν ἐξάγουσιν. πάλιν οἱ μὲν ἐφ' ἐνὸς γένους μένοντες ἤττον κινουῖσιν, οἱ δὲ μεταβάλλοντες εἰς ἕτερα βιαίως ἀνθέλκουσι τὴν ψυχὴν, ἐκάστη διαφορᾷ παρέπεσθαί τε καὶ ὁμοιοῦσθαι τῇ ποικιλίᾳ καταναγκάζοντες. διὸ κὰν ταῖς κινήσεσι τῶν ἀρτηριῶν αἰ τὸ μὲν εἶδος ταῦτ' οὐκ ἀποκρίνεται, περὶ δὲ τοὺς χρόνους μικρὰν ποιοῦμεναι διαφορὰν ταραχῶδεις μὲν, οὐ μὴν κινδυνώδεις, αἰ δὲ ἥτοι λίαν παραλλάττουσαι τοῖς χρόνοις ἢ καὶ τὰ γένη μεταβάλλουσαι φοβεραὶ τε εἰσι καὶ ὀλέθριοι. ^[45]

2 15 (50) ἔν γε μὴν ταῖς πορείαις τοὺς μὲν εὐμήκη τε καὶ ἴσα κατὰ τὸν σπονδεῖον βαίνοντας κοσμίους τε τὸ ἦθος καὶ ἀνδρείους ἂν τις εὖροι, τοὺς δ' εὐμήκη μὲν, ἄνισα δὲ κατὰ τοὺς τροχαίους ἢ παίωνας θερμότερους τοῦ δέοντος, τοὺς δὲ ἴσα <μὲν> , μικρὰ δὲ λίαν κατὰ τὸν πυρρίχιον ταπεινοὺς καὶ ἀγεννεῖς, τοὺς δὲ βραχὺ καὶ ἄνισον καὶ ἐγγὺς ἀλογίας ῥυθμῶν παντάπασιν ἐκκελυμένους τοὺς γε μὴν τούτοις ἅπασιν ἀτάκτως χρωμένους οὐδὲ τὴν διάνοιαν καθεστῶτας, παραφόρους δὲ κατανοήσεις. Ἔτι τῶν ῥυθμῶν οἱ μὲν ταχυτέρας ποιοῦμενοι τὰς ἀγωγὰς θερμοὶ τε εἰσι καὶ δραστήριοι, οἱ δὲ βραδείας καὶ ἀναβεβλημένας ἀνείμενοι τε καὶ ἡσυχαστικοί· ἔτι δὲ οἱ μὲν στρογγύλοι καὶ ἐπίτροχοι σφοδροί τε καὶ συνεστραμμένοι καὶ εἰς τὰς πράξεις παρακλητικοί, οἱ δὲ περίπλεω τῶν φθόγγων τὴν σύνθεσιν ἔχοντες ὑπτίῳ τε εἰσι καὶ πλαδαρώτεροι, οἱ δὲ μέσοι κεκραμένοι τε ἐξ ἀμφοῖν καὶ σύμμετροι τὴν κατάστασιν. Περί γε μὴν ὑποκρίσεως ἐκεῖνο ῥητέον, ὅτι τῶν σωματικῶν κινήσεων ἐν αἷς ἔχει τὴν ὑπόστασιν τὰς μὲν τὸ σεμνὸν καὶ ἀρρενωπὸν νοημάτων καὶ λέξεων μελῶν τε καὶ ῥυθμῶν ἀπομιμουμένας καὶ εἰς τὸ ἀνδρίζεσθαι συναιρομένας, ταύτας μὲν καὶ ὁρατέον τοῖς πᾶσι καὶ μιμητέον· τῶν δὲ τῆς ἐναντίας φύσεως θεαταὶ μὲν καὶ μιμηταὶ γενέσθων οἱ ἀγελαῖοι, καὶ τούτων οὔτε πασῶν οὔτε ἅπαντες· οἷ γε μὴν τὴν τε φύσιν γενναῖοι καὶ τὰ ἥθη σπουδαῖοι παντελῶς τῆς τε μιμήσεως καὶ τῆς θέας ἀναχωρούντων. ^[5]

2 16

Ἦφην τι διαλέξεσθαι καὶ περὶ τῶν ὀργάνων, ὧν τὴν χρεῖαν κάκ τῆς προσηγορίας ῥάδιον γνῶναι. λεγόντων γὰρ ἡμῶν ὄργανον ἦτοι δι' οὗ μόνου δυνατόν τι δρᾶν (ὡς δι' ὀμμάτων ὄρᾶν) ἢ δι' οὗ κάλλιστα ποιεῖν (ὡς κλῆμα δρεπάνῳ τεμεῖν), κατὰ γοῦν τὴν δευτέραν σημασίαν ἀναγκαῖα τὰ κατὰ μουσικὴν ὄργανα· εἰ γὰρ καὶ φωνῇ δυνατόν ᾧδὴν προενέγκασθαι καὶ μέλος, ἀλλ' ὅμως ἔνι καὶ τούτων χρεῖα. ὥσπερ γὰρ οὐδ' ἡ αὐτὴ φωνή τε καὶ ἀρμονία τὸν ἅπαντα ἀκροατὴν τέρπειν πέφυκεν, ἀλλ' ἡ μὲν ἐτέρους, ἡ δ' ἄλλους οἷα τε εὐφραίνειν, οὕτως δὲ καπὶ τῶν ὀργάνων ἔχει· οἷς γὰρ ἕκαστος φθόγγοις ὁμοίωται κατὰ τὸ ἦθος, τούτοις καὶ τὰ πρόσφορα τῶν ὀργάνων ἀγαπᾷ τε καὶ τεθαύμακεν. Ἐν μὲν οὖν τοῖς ἐμπνευστοῖς ἄρρεν μὲν ἂν τις ἀποφηναιτο τὴν σάλπιγγα διὰ τὸ σφοδρόν, θῆλυ δὲ τὸν αὐλὸν τὸν φρύγιον γοερὸν τε ὄντα καὶ θρηνώδη, τῶν δὲ μέσων αὖ τὸν μὲν πυθικὸν πλεόν ἄρρενότητος μετέχοντα διὰ τὸ βάρος, τὸν δὲ χορικὸν θηλύτητος διὰ τὸ ἐς ὀξύτητα εὐχερές. πάλιν ἐν τοῖς κατατεινομένοις τὴν μὲν λύραν ἔστιν εὐρεῖν πρὸς τὸ ἄρρεν ἀναλογοῦσαν διὰ τὴν πολλὴν βαρύτητα καὶ τραχύτητα, τὴν δὲ σαμβύκην πρὸς θηλύτητα, ἀγεννῇ τε οὖσαν καὶ μετὰ πολλῆς ὀξύτητος διὰ τὴν μικρότητα τῶν χορδῶν εἰς ἔκλυσιν περιάγουσαν, τῶν δὲ μέσων τὸ μὲν πολυφθογγον πλεόν μετέχον θηλύτητος, τὸ δὲ τῆς κιθάρας οὐ πολὺ τῆς κατὰ τὴν λύραν ἀπαῖδον ἄρρενότητος. εἰ δὲ χᾷτερ' ἄττα μεταξὺ τούτων ἔστιν εὐρεῖν, οὐκέτι δυσδιάγνωστος αὐτῶν ἡ φύσις, ἐχόντων ἡμῶν καθόλου χαρακτῆρας οἷς τὰ καθ' ἕκαστον ὑποτάξομεν. οὕτω καὶ ἀρμονιῶν ἐκάστη κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν καὶ ῥυθμὸς ἕκαστος ὀργάνῳ τινὶ πρόσφορος, καὶ οὐκ ἂν ὁμοίως δι' ἀνοικείου κινήσει 〈εν〉. Ἐν τελείᾳ δὲ μουσικῆς ἐνεργείᾳ καὶ ἔννοια λαμβάνεται πρόσφορος καὶ λέξις πρέπουσα καὶ σύστημα παραπλήσιον καὶ ἀρμονία φθόγγων καὶ ῥυθμοῦ ποιότητες καὶ ὀργάνου χρήσις ὁμολογουμένη. τέλεια μὲν οὖν προσακτέον τὰ τῆς μουσουργίας, ὅτε ἡ ἀκρότης οὐδαμῶς βλαβερὰ· ἐνίοτε δὲ μικτέον καὶ τῆς ἐτερότητος φυλαττομένους μὴ πη διὰ τὴν ἀκρότητα λάθοιμεν εἰς τούναντίον ἀγαγόντες τὸ ὑποκείμενον ἦθος· καὶ γὰρ οἱ σοφοὶ τῶν Ἀσκληπιαδῶν οὐ πάντη τὰ ἔντονα τῶν φαρμάκων προσφέρουσιν ἀσθένειαν τῆς ὑποκειμένης φύσεως ὑποστελλόμενοι. ^[45]

2 16 (50) τὴν δὲ μίξιν ποιητέον οὐ διὰ ψιλῶν τῶν ἐναντίων (ἀπρεπὲς γὰρ καὶ ἀντίτυπον), ἀλλὰ τῶν μέσων πρὸς τὰ ἄκρα συναρμοττομένων, οἷον * * * ἄρρενι συστήματι μὴ τὸν θῆλυον ἀλλὰ καὶ τὸν μέσον ῥυθμὸν ἢ ῥυθμῷ θηλυτέρῳ τὸ μέσον σύστημα καὶ ὄργανον, μὴ μόνον τούναντίον, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὡσαύτως, ἐξ ἄρρενότητος καὶ μεσότητος ἢ θηλυότητος καὶ μεσότητος, ἐνὸς πρὸς τὰ λοιπὰ ἢ δυεῖν ἢ καὶ πλειόνων πρὸς πλείῳ τὴν μίξιν ἀπεργαζόμενοι. Ἄρ' οὖν οὐ μάλλον τούτων ἐπακούουσιν ἐγγίνεται πόθος τὴν τε αἰτίαν ἐπιζητῆσαι καὶ μαθεῖν τί τὸ τὴν ψυχὴν οὕτω προχείρως ἀλίσκεσθαι τῇ διὰ τῶν ὀργάνων μελωδίᾳ καταναγκάζον; λέξω δὲ λόγον παλαιὸν μὲν, σοφῶν δὲ ἀνδρῶν καὶ οὐκ ἄπιστον· εἰ γὰρ καὶ κατ' ἄλλα ἀπίθανος εἴη, κατὰ γοῦν τὸ φαινόμενον ἀναμφιλέκτως ἀληθεύει. ^[5]

2 17 ὅτι μὲν γὰρ ψυχὴ κινεῖται φυσικῶς ὑπὸ τῆς δι' ὀργάνων μουσικῆς, ἅπαντες μὲν ἴσασι· τούτου δ' οὕτως ὑποκειμένου εἰ μὲν ἄλλην αἰτίαν οἶόν τε εὐρεῖν καὶ εἰ βελτίῳ, τηνικαῦτα τὴν λεχθησομένην ἀποδοκιμαστέον· εἰ δ' ἀδύνατον, πῶς οὐκ ἐκ τῶν ἐναργῶν καὶ τοῖς ἀκολουθοῦσι ἐξ ἀνάγκης καταπιστεύσομεν; Ὁ μὲν οὖν λόγος ὡς ἀρμονία τις ἢ ψυχὴ καὶ ἀρμονία δι' ἀριθμῶν· καὶ μέντοι καὶ ἡ κατὰ μουσικὴν ἀρμονία διὰ τῶν αὐτῶν ἀναλογιῶν συνεστῶσα· κινουμένων δὲ τῶν ὁμοίων καὶ τὰ ὁμοιοπαθῆ συγκινεῖται. τοῦτον μὲν οὖν ὕστερον τελέως ἐπισκεψόμεθα. ἕτερος δὲ λόγος τοιόνδε τί φησι· τῇ γὰρ δὴ προτέρᾳ τῆς ψυχῆς συστάσει, δι' ἧς συναφὴν πρὸς τοῦτι πεποιήται τὸ σῶμα, τὴν τῶν ὀργάνων ἀναλογεῖν ὕλην τε καὶ φύσιν· ταύτην γάρ, ἕως μὲν ἐν τῷ καθαρωτέρῳ τοῦ παντὸς ἴδρυται ἀμιγῆς οὖσα σώμασιν, ἀκίβδηλόν τε εἶναι καὶ ἄχραντον καὶ τῷ τοῦδε τοῦ παντὸς ἡγεμόνι συμπεριπολοῦσαν· ἐπὶ δὲ ἐκ τῆς ἐπὶ τάδε νεύσεως φαντασίας τινὰς ἐκ τῶν περὶ τὸν γῆϊνον ἀναλαμβάνη τόπον, τηνικαῦτα τῶν μὲν

ἐκεῖθι καλῶν κατὰ μικρὸν αὐτὴν λήθην τε ἴσχειν καὶ ὑφίζανειν· ὥσπερ δὲ τῶν ἄνω χωρίζεται, τοσοῦτῳ τοῖς ἐνθαδὶ προσάγουσαν πλείονος ἐμπίπλασθαι τῆς ἀνοίας καὶ ἐς τὸ σωματικὸν τρέπεσθαι σκότος, διὰ μὲν ἐλάττωσιν τῆς προτέρας ἀξίας οὐκέτι τῷ παντὶ νοητῶς συμπαρεκτείνεσθαι δυναμένην, ὑπὸ δὲ λήθης τῶν ἐκεῖθι καλῶν καὶ ἐκπλήξεως τῆς ἐπὶ γηΐνοις ἐς τὰ στερεώτερα καὶ ὕλη σύντροφα καταφερομένην. διὸ δὴ σώματος ἐφιεμένη, φασίν, ἀφ' ἐκάστου τῶν ἀνωτέρω τόπων μοίρας τινὰς τῆς σωματικῆς συγκρίσεως λαμβάνει τε καὶ ἐφέλκεται. διὰ μὲν οὖν τῶν αἰθερίων ἰοῦσα κύκλων πᾶν ὅσον αὐγοειδὲς τέ ἐστι καὶ ἐς τὸ ἀλαείνειν τὸ σῶμα καὶ φυσικῶς συνέχειν ἐπιτήδειον μεταλαμβάνει, δεσμούς τινας ἐκ τούτων αὐτῇ τῶν κύκλων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς γραμμῶν ταῖς ἀλλήλων φοραῖς ἀτάκτῳ φορᾷ δικτύου τρόπον διαπλέκουσα· διὰ δὲ τῶν περὶ σελήνην φερομένη τόπων, ἀεροειδῶν τε καὶ πνεύματι λοιπὸν ἀντιτύπῳ κεκοινωνηκότων, πολὺν τὸν ῥοῖζον καὶ σφοδρὸν διὰ τὴν φυσικὴν ποιουμένη κίνησιν τοῦ τε ὑποκειμένου πνεύματος ὑποπίμπλαται, καὶ παρατεινομένη τὰς τῶν κύκλων ἐπιφανείας τε καὶ γραμμάς, τὰ μὲν ὑπὸ τῶν τοῦ πνεύματος ὄγκων καθελκομένη, τὰ δὲ φυσικῶς τῶν ἐπέκεινα ἀντεχομένη, τὸ σφαιροειδὲς ἀπόλλυσι σχῆμα, ἐς δὲ τὸ ἀνδρεῖον μεταβάλλεται. τὰς μὲν οὖν ἐπιφανείας, κατὰ τὴν αὐγοειδῆ γενομένης καὶ αἰθέριον ὕλην, ἐς τὴν ὕμενοειδῆ μορφήν ἐναλλάττει, τὰς δὲ γραμμάς, περὶ τὸν ἐμπύριον καταντησάσας καὶ τῇ τοῦ πυρὸς ἐπιχρωσθείσας ξανθότητι, ἐς τὴν τῶν νεύρων ἰδέαν τρέπει, πνεῦμα δὲ ὑγρὸν ἐκ τῶν τῆδε προσλαμβάνει λοιπόν, ὥς εἶναι τοῦτο πρῶτον αὐτῇ σῶμά τι φυσικόν, ἕκ τινων ἐπιφανειῶν ὕμενοειδῶν τε καὶ γραμμῶν νευροειδῶν καὶ πνεύματος συγκεκροτημένον· τοῦτο καὶ ρίζαν εἶναι σώματος, τοῦτο καὶ ἀρμονίαν ὠνόμασαν· τούτῳ καὶ τρέφεσθαι τουτὶ τὸ ὁσπερ ὄργανον καὶ συνέχεσθαι φασιν. ^[55]

2 17 (50) δηλοῖ δὲ καὶ ὁ ποιητὴς τοιάνδε αὐτῆς τὴν σύστασιν· φησὶ γοῦν [λ 219] οὐ γὰρ ἔτι σάρκας τε καὶ ὀστέα ἴνες ἔχουσιν. ἀλλαχόθι δὲ τὴν μὲν ψυχὴν Ἀφροδίτην, τὴν δὲ σωματικὴν φύσιν διὰ τὸ τὴν ὑπόστασιν ἔχειν ἐν αἵματι καλῶν Ἄρεα, τοιούτοις τισὶ δεσμοῖς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ συνεῖρχθαι φησιν, ὃν Ἥφαιστον ὀνομάζει· λέγει γὰρ ὧδε· [θ 278—80] ἀμφὶ δ' ἄρ' ἐρμῖσιν χέε δέσματα κύκλῳ ἀπάντη· πολλὰ δὲ καὶ καθύπερθε μελαθρόφιν ἐξεκένυτο, ἥ' ὕτ' ἀράχνια λεπτὰ. τοὺς μὲν οὖν ἐρμῖνας, Ἑρμοῦ λογίου τυγχάνοντας ἐπωνύμους, τοὺς λόγους εἶναι καὶ τὰς ἀναλογίας δι' ὧν ἐνδεδέσθαι τῷ σώματι συμβέβηκεν αὐτὴν οὐκ ἂν ἀπὸ τρόπου λέγοιμεν, τὰ δ' ἀράχνια τὰς ἐπιφανείας καὶ τὰς μορφὰς αἷς τὸ ἀνθρώπειον ὀρίζεται σχῆμα, τὸ δὲ μέλαθρον αὐτὸ δῆπου τὸ τῇ ψυχῇ δημιουργηθὲν οἰκητήριον. ὅτι γὰρ αὐτῷ περὶ ψυχῆς ὁ λόγος, δηλοῖ καὶ τὰ ἐξῆς· τὸν γὰρ χωρισμὸν αὐτῶν ἐς τὰ οἰκεῖα ἀπαγγέλλων τὸν μὲν ἐς τὸν σύμφυλον τῆς ἀλογίας ἀποστέλλει τόπον, ἐς βαρβάρους καὶ Παίονας, περαιτέρω μὴδ' ὅτιοῦν ἐπισημηνάμενος, τὴν δὲ ἐς τε τὸν τῆς γενέσεως ἀρχηγὸν καὶ μακαρίου διαγωγῆς, ἐς Κύπρον, [θ 363 sq.] ἐνθα τέ οἱ τέμενος βωμός τε θυήεις, καὶ ὥς ἐκ φαυλοτέρων ἀναχωροῦσαν καθαίρει τε καὶ ἀφαγνίζει· φησὶ γοῦν ἐνθα δέ μιν Χάριτες λοῦσαν καὶ χρῖσαν ἐλαίῳ. λέγει δέ πού τοι καὶ ὁ σοφὸς Ἡράκλειτος τοιάδε οὐκ ἀπάδων· τὴν γὰρ εὐπαθοῦσαν ἐν αἰθέρι δηλῶν φησι [FVS B 118]· ψυχὴ αὕη ξηρὴ σοφωτάτη· τὴν δὲ ὑπὸ τῆς ἀέριου ζάλης τε καὶ ἀναθυμιάσεως θολουμένην ἐμφαίνει, λέγων [FVS B 77, cf. 36] ψυχῇσι θάνατον ὑγρῇσι γενέσθαι. Τεκμηριοῦσι δὲ τοῦτο καὶ ἰατρῶν παῖδες· τὰ γάρ τε πρῶτα καὶ ἀναλογοῦντα τοῖς φυσικοῖς ὄγκοις καὶ συνεκτικώτατα τοῦ σώματος μέρη, ὧν καὶ σμικρὸν πεπονθότων κινδυνεύειν φασὶ τὸ ζῶον, μήνιγγας εἶναι λέγουσι καὶ ἀρτηρίας, οὐδὲν ἄλλ' ἢ νευρώδεις τινὰς καὶ ἀραχνοειδεῖς ὑμένας σωληνώδεις κἂν τῷ μέσῳ πνεύματος ὄντας περιεκτικούς, δι' ὧν ἡ ψυχὴ κινεῖται καὶ οὐχὶ τὸ σῶμα αὐξομένων μὲν συνεκτεινομένη, φθινόντων δὲ συνιζάνουσα. δηλοῦσι δὲ τοῦτο καὶ τῶν σφυγμῶν, ὧν τὴν μὲν εὐτακτον κίνησιν ὑγίειαν τοῦ ζώου διαγορεύουσι, τὴν γε μὴν ἄτακτον καὶ ταραχώδη φθορᾶς

ἀπειλὴν καταμαντεύονται, τὴν δὲ γε ἀτρεκεστάτην ἀκίνησιαν παντελῆ τῆς ψυχῆς ἀναχώρησιν ἰσχυρίζονται. ^[95]

2 18 Τί δὴ θαυμαστὸν εἰ τοῖς κινουῦσι τὰ ὄργανα, νευραῖς τε καὶ πνεύματι, σῶμα ὁμοιον ἢ ψυχὴ φύσει λαβοῦσα συγκινεῖται κινουμένοις καὶ πνεύματός τε ἐμμελῶς καὶ ἐρρῦθμως ἡχοῦντος τῷ παρ' αὐτῇ πνεύματι συμπάσχει καὶ πληττομένης νευρᾶς ἐναρμονίως νευραῖς ταῖς ἰδίαις συνηχεῖ τε καὶ συντείνεται, ὅπου γε κὰν τῇ κιθάρᾳ τὸ τοιόνδε συμβαῖνον θεωρεῖται; εἰ γὰρ τις δύο χορδῶν ὁμοφώνων ἐς μὲν τὴν ἑτέραν σμικρὰν ἐνθείη καὶ κούφην καλὰμην, θατέραν δὲ πόρρω τεταμένην πλήξειεν, ὄψεται τὴν καλαμηφόρον ἐναργέστατα συγκινουμένην· δεινὴ γὰρ ὡς ἔοικεν ἡ θεία τέχνη καὶ διὰ τῶν ἀψύχων δρᾶσαι τι καὶ ἐνεργῆσαι. πόσω δὴ πλεον ἐπὶ τῶν ψυχῇ κινουμένων τὴν τῆς ὁμοιότητος αἰτίαν ἐνεργεῖν ἀνάγκη; Τῶν ὀργάνων τοίνυν τὰ μὲν διὰ νευρῶν ἡρμοσμένα τῷ τε αἰθερίῳ καὶ ξηρῷ καὶ ἀπλῷ παρόμοια κόσμου τε τόπῳ καὶ φύσεως ψυχικῆς μέρει, ἀπαθέστερά τε ὄντα καὶ ἀμετάβολα καὶ ὑγρότητι πολέμια, ἀέρι νοτίῳ τῆς εὐπρεποῦς στάσεως μεθιστάμενα, τὰ δ' ἐμπνευστὰ τῷ πνευματικῷ καὶ ὑγροτέρῳ καὶ εὐμεταβόλῳ, λίαν τε θηλύνοντα τὴν ἀκοὴν καὶ ἐς τὸ μεταβάλλειν ἐξ εὐθέος ἐπιτήδεια τυγχάνοντα καὶ ὑγρότητι τὴν τε σύστασιν καὶ τὴν δύναμιν λαμβάνοντα. βελτίῳ μὲν οὖν τὰ τοῖς βελτίοισιν ὅμοια, ἐλάττω δὲ θάτερα. ταῦτα γὰρ δὴ καὶ τὸν μῦθον ἐνδείκνυσθαί φασι, τῶν Μαρσίου τὰ Ἀπόλλωνος ὄργανά τε καὶ μέλη προτιμήσαντα. τὸν μὲν γὰρ Φρύγα τὸν κρεμασθέντα ὑπὲρ ποταμὸν ἐν Κελαιναῖς ἀσκοῦ δίκην τὸν ἀέριον καὶ πλήρη πνευμάτων καὶ ζοφώδη τυγχάνειν τόπον, ὑπεράνω μὲν ὕδατος ὄντα, τοῦ δὲ αἰθέρος ἐξηρητημένον, τὸν δὲ Ἀπόλλωνα καὶ τὰ ὄργανα τούτου τὴν καθαρωτέραν οὐσίαν καὶ αἰθέριον καὶ τὸν ταύτης εἶναι προστάτην. Ἐν γε μὴν τῷ περὶ τῆς χρήσεως τῶν ὀργάνων λόγῳ τάδε ἡμῖν ὑποφαίνουσιν οἱ παλαιοί. τὴν μὲν γὰρ βλαβεράν καὶ φευκτὴν μελωδίαν ὡς ἐς κακίαν καὶ διαφθορὰν ὑπαγομένην θηριώδεσι τὴν μορφήν καὶ θνηταῖς γυναιξὶ ταῖς Σειρήσι περιέθηκαν, ἃς νικῶσι μὲν αἱ Μοῦσαι, φεύγει δὲ προτροπάδην ὁ σοφὸς Ὀδυσσεύς· διττῆς δὲ οὔσης τῆς χρησίμου μουσουργίας καὶ τῆς μὲν πρὸς ὠφέλειαν τῶν σπουδαίων, τῆς δὲ πρὸς ἄνεσιν ἀβλαβῆ τῶν ἀγελαίων καὶ εἴ τινες τούτων ταπεινότεροι χρησιμευούσης, τὴν μὲν ἐν κιθάρᾳ παιδευτικὴν ἀνδρῶδη τυγχάνουσιν ἀνέθεσαν Ἀπόλλωνι, τὴν δὲ τὸ τερπνὸν ἀναγκαίως μεταδιδόκουσαν διὰ τὸ τῶν πολλῶν στοχάζεσθαι θηλείᾳ θεῶν, μιᾶ τῶν Μουσῶν, Πολυμνίᾳ περιτεθείκασιν· τῆς δὲ κατὰ τὴν λύραν τὴν μὲν πρὸς παιδείαν χρήσιμον ὡς ἀνδράσι πρόσφορον ἀφώρισαν Ἑρμῇ, τὴν δὲ πρὸς διάχυσιν ἐπιτήδειον ὡς τὸ τῆς ψυχῆς θῆλυ πολλάκις καὶ ἐπιθυμητικὸν ἐκμειλιττομένην Ἑρατοῖ περιῆψαν. πάλιν δὲ ἐπὶ τῶν αὐλῶν τὴν μὲν τὸ τῆς ἡδονῆς ἐφιέμενον πλῆθος ἀνδρῶν καὶ μέρος ψυχῆς κολακεύουσιν μελωδίαν τῇ μετὰ τοῦ καλοῦ τὸ ἥδὺ παραινούσης ζηλοῦν κατὰ τὴν προσηγορίαν Εὐτέρπη προσένειμαν, τὴν δ' ὠφελεῖν δυναμένην σπανίως διὰ πολλὴν ἐπιστήμην καὶ σωφροσύνην, οὐ μὴν τέλεον τῆς φυσικῆς ἀποφοιτῶσαν θηλότητος οὐκέτι ἄρρени θεῶν, τῇ δὲ θηλείᾳ μὲν κατὰ γένος, σώφρονι δὲ καὶ πολεμικῇ κατὰ τὸ ἦθος Ἀθηνᾶ νέμουσιν. ^[55]

2 18 (50) τοιγαροῦν βραχεῖαν εἶναι τὴν δι' αὐτῆς ὠφέλειαν ἐπιδεικνύμενοι καὶ τοῖς σοφοῖς φεύγειν κατὰ τὸ πολὺ τὴν δι' αὐλητικῆς ῥαστώνην παραινοῦντες, ἀπορριῖψαι τὴν θεὸν φασὶ τοὺς αὐλοὺς ὡς οὐ πρόσφορον ἡδονὴν ἐπιφέροντας τοῖς σοφίας ἐφιεμένοις, τοῖς δὲ διὰ τὰς συνεχεῖς δημιουργίας τε καὶ ἐργασίας καματηροῖς τε καὶ ἐπιπόνους τῶν ἀνθρώπων χρησιμεύουσιν· οἷον δὴ καὶ τὸν Μαρσύαν παρεισήγαγον, ὃν παρ' ἀξίαν σεμνύνοντα τὴν αὐτοῦ μουσικὴν δίκην μετῆλθεν· οὗ τὰ ὄργανα τοσοῦτον ἐλέλειπτο τῶν Ἀπόλλωνος ὅσον οἱ τε χειρῶνακτες καὶ ἀμαθεῖς ἄνθρωποι τῶν σοφῶν καὶ αὐτὸς ὁ Μαρσύας τοῦ Ἀπόλλωνος. ταῦτα καὶ Πυθαγόραν συμβουλεῦσαι τοῖς ὁμιληταῖς αὐλοῦ μὲν αἰσθημένοις ἀκοὴν ὡς πνεύματι μιανθεῖσαν ἀποκλύζεσθαι, πρὸς δὲ τὸ λύριον ἐναισίοις μέλεσι τὰς τῆς ψυχῆς ἀλόγους ὁρμάς

ἀποκαθαίρεσθαι· τὸν μὲν γὰρ τὸ τῆς χείρονος μοίρας προεστὼς θεραπεύειν, τὸ δὲ τῷ τῆς λογικῆς ἐπιμελουμένῳ φύσεως φίλιόν τε εἶναι καὶ κεχαρισμένον. μαρτυροῦσι δέ μοι καὶ οἱ παρ' ἐκάστοις τῶν ἀνθρώπων λόγοι μὴ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς μόνον ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ παντὸς τοιαύτη κεχρῆσθαι συστάσει· οἱ μὲν γὰρ τὸν ὑπὸ σελήνῃ θεραπεύοντες τόπον, πνευμάτων πλήρη καὶ ὑγρὰς ὄντα συστάσεως, ἐκ δὲ τῆς αἰθερίου ζωῆς τὴν ἐνέργειαν πορίζομενον, ἀμφοτέροις τοῖς ὀργάνοις ἐμπνευστοῖς τε καὶ νευροδέτοις ἀπομειλίττονται, οἱ δὲ τὸν καθαρὸν καὶ αἰθέριον πᾶν μὲν τὸ ἐμπνευστὸν ὡς ψυχὴν μιαῖνον καὶ ἐπὶ τάδε καθέλκον ἀπέστερξαν, κιθάρα δὲ καὶ λύρα μόνοις ὀργάνων ὡς εὐαγεστέροις ὕμνησάν τε καὶ ἐτίμησαν· οὐδὲ γὰρ τόπου καὶ οἱ σοφοὶ μιμηταὶ τέ εἰσι καὶ ζηλωταί, τῆς μὲν τῶν ἐνθαδὶ ταραχῆς τε καὶ ποικιλίας, κἂν τῷ σώματι παρῶσι, τῇ γε προαιρέσει χωριζόμενοι, τῆς δὲ τῶν ἐκεῖθι καλῶν διηνεκοῦς τε ἀπλότητος καὶ πρὸς ἄλληλα συμφωνίας διὰ τῆς κατὰ τὴν ἀρετὴν ὁμοιώσεως ἀντεχόμενοι. [Τὸ χρωματικὸν γένος διατονικὸν ἐστὶν ἡϋξημένον καὶ πεπυκνωμένον ἡμιτονίοις· τὸ δ' ἐναρμόνιον διατονικὸν ἐστὶ τόνῳ μὲν διπλασιασθέν, τῷ δ' ἡμιτονίῳ δίχα διηρημένον. διάτονον δὲ καλεῖται διότι πεπύκνωται τοῖς τόνοις κατὰ τὰ διαστήματα· ἀρρενωπὸν δ' ἐστὶ καὶ αὐστηρότερον. χρωματικὸν δὲ καλεῖται παρὰ τὸ χρώζειν αὐτὸ τὰ λοιπὰ διαστήματα, μὴ δεῖσθαι δὲ τινος ἐκείνων· ἔστι δὲ ἡδιστόν τε καὶ γοερόν· τὸ δ' ἐναρμόνιον διὰ τὸ ἐν τῇ τοῦ ἡρμωσμένου τελείᾳ διαστάσει λαμβάνεσθαι· οὔτε γὰρ διτόνου πλέον οὔτε διέσεως ἔλαττον ἐνεδέχεται κατὰ αἴσθησιν λαβεῖν τὰ διαστήματα· διεγερτικὸν δ' ἐστὶ τοῦτο καὶ ἥπιον.] ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ ΚΟΙΝΤΙΛΙΑΝΟΥ ΠΕΡΙ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΤΡΙΤΟΝ Τὰ μὲν δὴ παιδεῖας τε περὶ καὶ χρήσεως τῶν κατὰ μουσικὴν τὸδε ἡμῖν ἐχέτω τέλος· τὰντεῦθεν δέ μοι περὶ τῶν φυσικῶς ἂν κατὰ ταύτην ῥηθησομένων ὁ λόγος, πρότερον δι' ἀριθμῶν τὰς τῶν διαστημάτων συμφωνίας παραδεδωκότι.

[5]

- 3 1 οἱ γὰρ δὴ πρῶτοι τοῦ τε σώματος τὸ φύσει ῥευστὸν καὶ μηδαμῇ στερεόν, ὅπερ διὰ τῆς ἐκ νεότητος ἐπὶ γῆρας κατὰ μικρὸν μεταβολῆς θεωρεῖται, καταμαθόντες κάκ τούτου μάλιστα πρὸς τοῖς ἄλλοις τῶν αἰσθήσεων συνιδόντες τὸ ἀβέβαιον ἀτρεκεῖ καταλήψει τῇ δι' ἀριθμῶν ἕκαστον τῶν ἐν μουσικῇ διαστημάτων σαφηνίζειν ἐπενόησαν. λαβόντες οὖν δύο χορδὰς ἀπὸ μονάδος ἀρξάμενοι συνετίθεσαν τοὺς ἀριθμούς. ἐκ μὲν οὖν τῆς ἐτέρας μίαν ὁλκὴν ἐξαρτήσαντες, ἐκ δὲ τῆς λοιπῆς δύο, καὶ τὰς ἀμφοτέρας πλήξαντες τὴν διὰ πασῶν συμφωνίαν εὔρον, καὶ ταύτην ἐν διπλασίονι λόγῳ τυγχάνειν ἀπεφάνησαν. πάλιν δὲ ἐξ ἄλλης τρεῖς ὁλκὰς ἀποδήσαντες καὶ καθαψάμενοι τῆς χορδῆς πρὸς ἣν μὲν εὔρον αὐτὴν ἠχοῦσαν τὸ διὰ πέντε, πρὸς δὲ τὴν πρώτην τὸ διὰ πασῶν καὶ διὰ πέντε. θάτερον μὲν οὖν τριπλασίονα λόγον ἔχειν εὐρήκασιν, θάτερον δὲ τὸν ἡμιόλιον. πάλιν δὲ ἄλλην προσθέντες χορδὴν καὶ ταύτην ἐκ τεσσάρων ὁλκῶν καθελκύναντες εὔρισκον πρὸς μὲν τὴν τρίτην ἠχοῦσαν τὸ διὰ τεσσάρων ἐν ἐπιτρίτῳ, πρὸς δὲ τὴν δευτέραν τὸ διὰ πασῶν, πρὸς δὲ τὴν πρώτην τὸ δις διὰ πασῶν. τὸ μὲν οὖν διὰ τεσσάρων ἐν ἐπιτρίτῳ λόγῳ θεωρεῖσθαι διωρίσαντο, τὸ δὲ διὰ πέντε ἐν ἡμιολίῳ, τὸ δὲ διὰ πασῶν ἐν διπλασίονι, ὅς ἐξ ἀμφοῖν ἐστὶ σύνθετος· ὁ μὲν γὰρ τρία πρὸς τὸν δύο τὸν ἡμιόλιον δείκνυσιν, ὁ δὲ τέσσαρα πρὸς μὲν τὸν τρία τὸν ἐπίτριτον, πρὸς δὲ τὸν δύο τὸν διπλασίονα· τὰ δὲ μείζω διαστήματα πάλιν ἐκ τῆς συνθέσεως τῶν προειρημένων λόγων θεωρεῖται. Βουλευθέντες δὲ καὶ τοὺς τῶν ἐλαττόνων τοῦ διτόνου καταμαθεῖν λόγους, τόνου τε καὶ ἡμιτονίου καὶ διέσεως, οὕτως ἐποίησαν. εἰδότες γὰρ ὡς τὸ διὰ πέντε τοῦ διὰ τεσσάρων ὑπερέχει τόνῳ συνέθεσαν ἀριθμούς κατὰ τὸ ἐξῆς τρεῖς, ὧν ὁ πρῶτος πρὸς μὲν τὸν δεύτερον τὸν ἐπίτριτον συνίστη λόγον, πρὸς δὲ τὸν τρίτον τὸν ἡμιόλιον. εἰσὶ δὲ οὗτοι· ἕξ ὁκτώ ἑννέα. ὁ μὲν οὖν ὁκτώ πρὸς τὸν ἕξ τὸν ἐπίτριτον ἔχει, ὁ δὲ ἑννέα πρὸς μὲν τὸν ἕξ τὸν ἡμιόλιον, πρὸς δὲ τὸν ὁκτώ τὸν ἐπὶ ὁγδοῦν· τὸ δὲ διὰ πέντε τοῦ διὰ τεσσάρων ὑπερεῖχε τόνῳ· ἐπὶ ὁγδοῦν ἄρα λόγον ἔχειν τὴν τοῦ διὰ πέντε πρὸς τὸ διὰ τεσσάρων ὑπεροχὴν, ὅπερ ἐστὶ τόνος, ἐθεώρουν. ἐβουλήθησαν δὲ καὶ τὸν τῶν ἡμιτονίων

κατανοῆσαι λόγον. μεταξύ δὴ τοῦ ὀκτώ καὶ τοῦ ἐννέα μηδενὸς ἀριθμοῦ θεωρουμένου τοὺς προκειμένους ὅρους διπλασιάσαντες ἐποίησαν μὲν ἑκκαίδεκα καὶ ὀκτωκαίδεκα, μεταξύ δὲ τούτων εὗρον ἐμπεσόντα τὸν ἑπτακαίδεκα. τούτῳ δὴ εἰρήκασι μερίζεσθαι τὸν τόνον εἰς ἡμιτόνια. εὐρίσκεται δὲ ταῦτ' οὐκ εἰς ἴσα διαιρούμενα, ἀλλ' ἕξ τε μεῖζον καὶ ἕλαττον· ὁ μὲν γὰρ ἑπτακαίδεκα πρὸς τὸν ἑκκαίδεκα τὸν ἐφεκκαιδέκατον ἔχει λόγον, ὁ δὲ ὀκτωκαίδεκα πρὸς τὸν ἑπτακαίδεκα οὐκ ἴσον, ἀλλ' ἐλάττω τούτου τὸν ἐφεπτακαιδέκατον· δι' ἃ κὰν τῇ καθ' ἡμιτόνιον διαγραφῇ διπλῇ γίνεται τῶν στοιχείων ἔκθεσις, ἵν' ὅτε μὲν τοῦλαττον ἡμιτόνιον ἡχεῖν δέοι, πρὸς τὸ ἕγγιον τὴν ἐπίτασιν ἢ τὴν ἄνεσιν ποιῶμεθα, ὅτε δὲ τὸ μεῖζον, πρὸς τὸ ἀπωτέρω ὅθεν καὶ λείμμα τοῦτο τὸ διάστημα διὰ τὸ δυστέκμαρτον τῆς ἰσότητος ἐκάλεσαν οἱ παλαιοί. ^[55]

3 1 (50) πάλιν δὴ τοὺς προειρημένους <ὅρους> διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας διπλασιάσαντες εὗρον καὶ τὰς διέσεις οὐ τεμνούσας διχῇ τὸ ἡμιτόνιον. ἐποίησαν γὰρ τριακονταδύο τριακοντατέσσαρα τριακονταεξ· μεταξύ δὲ τούτων πάλιν ἕτεροι πίπτουσιν ὅροι, τοῦ μὲν τριακονταδύο καὶ τριακοντατέσσαρα ὁ τριακοντατρία, τοῦ δὲ τριακοντατέσσαρα καὶ τριακονταεξ ὁ τριακονταπέντε, ὡς μεταξύ τριακονταδύο καὶ τριακοντατέσσαρα γίνεσθαι δύο διαστήματα, τὸ μὲν ἔχον λόγον ἐπιτριακοστοδεύτερον, τὸ δ' ἐπιτριακοστοτρίτον, τῶν δὲ τριακοντατέσσαρα καὶ τριακονταεξ ὁμοίως δύο, τὸ μὲν ἐπιτριακοστοτέταρτον, τὸ δ' ἐπιτριακοστοπέμπτον. ὁρῶμεν δὴ καὶ τὴν τῶν διέσεων φύσιν εἰς ἄνισα διηρημένην. Τούτου δὴ οὕτως ἔχοντος οὐ χαλεπὸν συνιδεῖν ὅτι τὸ διὰ τεσσάρων οὐ συνέστηκεν ἀκριβῶς ἐκ δύο τόνων καὶ ἡμιτονίου. εἰ γὰρ θέλομεν δύο λόγους κατὰ τὸ ἐξῆς ἐπογδόους λαβεῖν κᾷτα προσθεῖημεν ὅρον τέταρτον ὃς ἔξει πρὸς τὸν πρῶτον ὅρον λόγον τὸν ἐπίτριτον, οὗτος οὐχ ἔξει πρὸς τὸν τρίτον οὔτε ἐφεκκαιδέκατον οὔτε ἐφεπτακαιδέκατον, ἀλλὰ σύνεγγυς ἐπεννεακαιδέκατον καὶ ἐπιπεντακοσιοστοτέταρτον. ἔκκεινται δὲ καὶ κατὰ τὸ ἐξῆς ἀριθμοὶ τέσσαρες, ρζβ σις σμγ σνς· ὧν δὴ καὶ ὁ θεὸς Πλάτων ἐν Τιμαίῳ μνημονεύει, τὴν αἰσθητὴν μουσικὴν τῆς νοητῆς ἀκριβεῖα πολὺ λείπεσθαι διελέγχων. Τούτων ἡμῖν θεωρηθέντων εἴ γε θέλομεν χορδὴν ἐπὶ τινος ἐπιπέδου συμμετρου τείναντες ὅπερ ἡμῖν τοὺς ἅπαντας ἀριθμοὺς καταδέξεται διὰ τῶν προκειμένων ἀναλογιῶν ψάλλειν, εὐρεθήσονται σύμπαντες ἡμῖν οἱ φθόγγοι οἱ μὲν τοῖς ἀριθμοῖς συμφωνίαν ἔχοντες, οἱ δὲ κατ' ἀσυμφωνίαν ἐλαττούμενοι. ^[5]

3 2 διὸ καὶ Πυθαγόραν φασὶ τὴν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγὴν ποιούμενον μονοχορδίζειν τοῖς ἐταίροις παραινεῖσαι δηλοῦντα ὡς τὴν ἀκρότητα τὴν ἐν μουσικῇ νοητῶς μᾶλλον δι' ἀριθμῶν ἢ αἰσθητῶς δι' ἀκοῆς ἀναληπτέον. ὅρους τοίνυν ποιησόμεθα τοῦτο θεωρεῖν πειρώμενοι προσλαμβάνομενον μὲν θ , σις· μέση δὲ ἔσται δ , χη· νήτη δὲ ὑπερβολαίων β , τδ . καὶ τούτων τῶν ἀριθμῶν συντάττοντες τοὺς προειρημένους λόγους καὶ κατὰ τὰς μονάδας ἀπολαμβάνοντες ἐν τῷ κανόνι, καθάπερ ἐπὶ γραμμῆς σημεία, διὰ τῶν μικροτέρων διαστημάτων ἐλάττωσι μέρεσι τῆς χορδῆς ἐλάττω πλήττοντες ἀέρα τὰ ὀξύτερα ἡχήσομεν, τῷ δ' ἐναντίῳ λόγῳ δηλαδὴ τὰ βαρύτερα. ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἀριθμοῦ δυσχερὴς ἡ τοιαύτη τῆς χορδῆς ἔκθεσις, διὰ γραμμικῆς ἐφόδου τοῦτο ποιητέον. Εἰ γοῦν ἐκτεθεῖη χορδὴ τις ἐπὶ κανόνος, αὐτὴ δὲ ἡχοίη προσλαμβάνομενον, τὸ μὲν ἡμισυ διαλαβόντες αὐτῆς μέσσην ἡχεῖν ποιήσομεν, τὸ δὲ τέταρτον νήτην ὑπερβολαίων, τὰ δὲ τρία τέταρτα ὑπάτων διάτονον. εἰ δ' αὐτὰ ταῦτα δίχα διέλοιμεν, ληψόμεθα νήτην συνημμένων· εἰ δὲ τῆς ἡμισείας τὸ δίμοιρον, ὅπερ ἐστὶ τῆς ὅλης τρίτον, ἡχήσῃ ποιήσομεν νήτην διεzeugμένων· εἰ δὲ τῆς ἀπάσης τὸ δίμοιρον, ὑπάτην μέσων. εἰ δὲ τοῦ διμοίρου τῆς ὅλης ἀπολάβοιμεν τριτημόριον, ἐκφωνηθήσεται παράμεσος· εἰ δὲ τοῦ διμοίρου τὸ δίμοιρον <δισ> θήσομεν, ἡχήσομεν ὑπάτην ὑπάτων. ἵνα δὲ καὶ τὰ ἐλάττω ληφθῇ διαστήματα, ποιήσωμεν οὕτως· τῆς γὰρ ὅλης τὸ τέταρτον εἰς ὀκτὼ διελόντες ἴσα καὶ τούτων ἐνὶ τὸ ἴσον ἀπολαβόντες εὐρήσομεν τοῦ τόνου τὴν ὑπεροχὴν· καὶ τοῦτο πάλιν εἰς ὀκτὼ διελόντες ὁμοίως ἴσα καὶ ὄγδοον αὐτῶν ἀπολαβόντες εὐρήσομεν τρίτην ὑπερβολαίων· κὰν

τοῖς λοιποῖς δὲ τεταρτημορίοις τὰ ὅμοια μεταχειριούμεθα, καὶ διαλαμβάνοντες κατὰ τοὺς ὁμοίους λόγους ἡχήσομεν τῶν φθόγγων τὰς διαφοράς, παραθέντες μὲν κανόνα ψιλὸν καὶ αὐτὸν μὲν προδιαιροῦντες, ἀπὸ δὲ τῶν ἐν αὐτῷ σημείων παραλλήλους ἄγοντες ἐπὶ τὸν ὑποκείμενον τῇ χορδῇ κανόνα, ἅπειθ' οὕτως τούτου μὲν τοῦ κανόνος τὰ μέρη σημειούμενοι, τὴν δὲ χορδὴν κατὰ τὰ σημεῖα διαλαμβάνοντες. ἢ μὲν τοῦ κανόνος λεγομένη κατατομή τοιάδε. Εἰσὶ δὲ οἱ καὶ διὰ πλειόνων χορδῶν ἐπέδειξαν τὰς συμφωνίας. ^[40]

3 3 τέσσαρας γὰρ ἐκτιθέμενοι χορδὰς ἰσοτόνους ἐπὶ τινος ὀργάνου τετραγώνου, ὃ δὴ καλοῦσιν ἐλικώνα, καὶ τῆς τετάρτης τὸν ὑποκείμενον κανόνα σημηνάμενοι δίχα, διάγουσι κανόνιον ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς πρώτης χορδῆς πρὸς τὸ ληφθὲν ἐν τῇ τετάρτῃ σημεῖον· καὶ διαγώνιον πάλιν ἀγαγόντες ἀπὸ τῆς βάσεως τῆς πρώτης ἐπὶ τὴν κορυφὴν τῆς τετάρτης τοὺς τῶν συμφωνιῶν πάντας ἐπιδεικνύουσι λόγους· αἱ γὰρ χορδαὶ διαλαμβανόμεναι τοὺς καταλλήλους φθόγγους τοῖς λόγοις τῶν διαιρούντων αὐτὰς ἀριθμῶν ἡχήσουσιν. τὸ δὲ ὄργανον ἢ τοιοῦτο ἔκκεται τὰς συμφωνίας ἔχον ἐν ταῖς τέτρασι χορδαῖς, πάντας δὲ τοὺς φθόγγους ἡχοῦν, [εἰκων] εἰ διὰ χορδῶν ἰσοτόνων ἀναπληρωθεῖη. Παραιτητέοι τοίνυν οἱ τοὺς ἀριθμοὺς ὑποδειγματικῶς εἰληφθαι λέγοντες ἀνίσους, ἐπεὶ καὶ αἱ ὑπεροχαὶ τῶν ὀξυτήτων ἄνισοι, διὰ δὲ τὰς συμφωνίας πρώτου πρὸς τέταρτον φθόγγον καὶ πέμπτον καὶ τετάρτου φθόγγου καὶ πέμπτου πρὸς ὀγδοὺν λαμβάνοντες ἀριθμοὺς ἕξ ὀκτὼ ἑννέα δώδεκα, ὧν ἔστιν ἀναλογία ὡς πρῶτος πρὸς δεύτερον, τρίτος πρὸς τέταρτον (ὡς προσλαμβανόμενος πρὸς ὑπάτων διάτονον, ὑπάτη μέσων πρὸς μέσην), πάλιν δὲ ὡς πρῶτος πρὸς τρίτον, δεύτερος πρὸς τέταρτον (ὡς προσλαμβανόμενος πρὸς ὑπάτην μέσων, ὑπάτων διάτονος πρὸς μέσην)· ὧν ὁ δεύτερος πρὸς τρίτον δηλοῖ τὸ ἐπόγδοον ᾧ τὸ διὰ πέντε τοῦ διὰ τεσσάρων ὑπερέχει. ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον. Ἀκόλουθον δ' ἂν εἴη λοιπὸν ἐπιζητῆσαι τί δήποτε πολλῶν διαστημάτων εὐρισκομένων ταυτὶ μόνον θεωρεῖται σύμφωνα πρὸ τοῦ τελείου συστήματος· τὸ ἐπίτρίτον τὸ ἡμιόλιον τὸ διπλάσιον. ^[25]

3 4 ἐπεὶ τοίνυν τὸ σύστημα τὸ τέλειον ἐν διπλασίονι θεωρεῖται λόγῳ, οὗτος δ' ἀναλύεται εἰς τε τὸ ἡμιόλιον καὶ ἐπίτρίτον, λαμβάνομεν ἀριθμοὺς ἡμιόλιον μὲν πρῶτον τὸν τρία καὶ τέλειον πρῶτον <ἐν> ἀριθμοῖς, ἐπίτρίτον δὲ πρῶτον τὸν τέσσαρα καὶ πρῶτον ἐπίπεδον ἐν γεωμετρίᾳ, <καὶ> τὰς τούτοις ἴσας εὐθείας τεμνούσας ἀλλήλας πρὸς ὀρθὰς ἐκτιθέμεθα, ὧν ἡ μὲν πρὸς τὸ αὐτῆς μέρος τὸν ἡμιόλιον λόγον, ἡ δὲ τὸν ἐπίτρίτον ἔξει. καὶ δὴ σημείων ἡμῖν ἐν αὐταῖς ληφθέντων κατὰ τὰς ὑποκειμένας μονάδας εἰ παραλλήλους ἀγάγοιμεν, τὸ μὲν ὅλον ἡμῖν ἐμβαδὸν πῇ μὲν δώδεκα γίνεται μονάδων κατὰ γεωμετρίαν τοὺς λόγους ἐκτιθεμένοις, πῇ δὲ κατὰ ἀριθμητικὴν τριακονταπέντε τελῶν τὰ τῶν ἀριθμῶν σύμβολον καταδειχθήσεται· ἕκαστον δὲ τῶν ὑπὸ τῶν μερῶν τῶν εὐθειῶν ἐναλλάξ καὶ ὑπὸ ὅλης καὶ μέρους περιεχομένων παραλληλογράμμων τοὺς προειρημένους τῶν συμφώνων διαστημάτων ἐπιδείξει λόγους καὶ οὔτε πλείους τούτων οὔτε ἐλάττους. σαφηνείας δὲ ἔνεκεν ὑποκείσθω καὶ τὰ διαγράμματα. Δύο δὲ εὐθείας εἰλήφαμεν τὴν μὲν ἀριθμὸν πρῶτον τέλειον περιέχουσαν (ἀρχὴν γὰρ καὶ μέσον καὶ τέλος, ἐναντιότητά τε καὶ μεσότητά πρῶτος ἐξέφηνεν ὁ τρία), τὴν δὲ ἐπιπέδου φύσιν ἐν γεωμετρίᾳ δείξασαν πρῶτον· ὁ μὲν γὰρ εἰς ἐφ' ἑαυτὸν γινόμενος γεωμετρικῶς οὐδὲν οἶός τε πλήθος ἐμφῆναι, ὁ δὲ δις δύο πρῶτον ἐπίπεδον καὶ τετράγωνον ἐγέννησε τὸν τέσσαρα. ^[5]

3 5 διττῶς δὲ τὰς δυνάμεις ἀριθμητικῶς τε καὶ γεωμετρικῶς ἐξεθέμεθα, ὅτι τὴν ἀρμονικὴν ἀναλογίαν ἕξ ἀμφοῖν τῆς τε ἀριθμητικῆς καὶ γεωμετρικῆς συντεθεῖσαν γίνεσθαι συμβαίνει· ἢ μὲν γὰρ ἀριθμητικὴ τοὺς ὄρους ὑπερέχοντάς τε καὶ ὑπερεχομένους τοῖς ἴσοις ἀριθμοῖς ἔχει, ἢ δὲ γεωμετρικὴ τὰς ἴσας ὑπεροχὰς κὰν τοῖς λόγοις πρὸς ἀλλήλους ἄσπερ κἀπὶ τῶν ὄρων συνίστησιν, ἢ δ' ἀρμονικὴ τὴν μὲν προτέραν ὑπεροχὴν ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς λαμβάνουσα, τὴν δὲ ἐτέραν ἐκ τῆς γεωμετρικῆς γεννᾶται. διττοῦ δὲ ὄντος τοῦ ποσοῦ τοῦ μὲν συνεχοῦς ἐπιστάτις οὔσα γεωμετρία κατὰ μέγεθος ποιεῖται τοὺς λόγους ὅλα μέρεσι τοῖς αὐτῶν συγκρίνουσα, τὸ δὲ

διαστηματικὸν ἀριθμητικὴ γνωματεύουσα, μερίζουσα τὸ ὅλον, τὰς τῶν μερῶν πρὸς ἄλληλα ποιεῖται συγκρίσεις. ὑπόκεινται δὲ ἐκάστη ἀναλογία <ἀριθμοί>, ἀριθμητικῇ δύο τρία τέσσαρα, γεωμετρικῇ δύο τέσσαρα ὀκτώ, μουσικῇ τρία τέσσαρα ἕξ· βουλόμενοι γὰρ τοὺς περιέχοντας λόγους τὰς τρεῖς συμφωνίας ἐπιδεικνύναι κατὰ τὸ ἐξῆς, ἀναγκαίως τὸν μὲν κατὰ τὸν ἐπίτριτον ἀριθμὸν ὑπερέχοντα, τὸν δὲ κατὰ τὸν διπλασίῳ πλεονάζοντα συνίσταμεν. καθόλου δὲ εἰπεῖν, εἰ μεταξὺ γεωμετρικῆς ἀναλογίας ἀριθμητικὰς παραβάλλοις μεσότηας, ἀρμονικὴν ἀναλογίαν ἢ ἐπίπεδον ἢ στερεὰν ἀπεργάσῃ. ἔστω γὰρ ἀναλογία γεωμετρικῇ διπλασίῳ· δύο τέσσαρα ὀκτώ· ταύτης εἰ ἐκατέρῳ τῶν λόγων ἀριθμητικὴν <παραβάλλοις μεσότητα, ἀρμονικὴν> ποιήσεις ἀναλογίαν [καὶ] ἐπίπεδον οἷον δύο τρία τέσσαρα ἕξ ὀκτώ. πάλιν δὲ ἔστω τις ἀναλογία κατὰ τὸ τριπλάσιον· τρία ἐννέα εἰκοσιεπτὰ. ταύτης τῶν λόγων εἰ παραβάλλοις ἐκατέρῳ μεσότηας δύο, μεταξὺ μὲν τοῦ τρία καὶ ἐννέα <τέσσαρα καὶ ἕξ, μεταξὺ δὲ τοῦ ἐννέα> καὶ εἰκοσιεπτὰ δώδεκα καὶ δεκαοκτώ, μουσικὴν στερεὰν ἀποτελεῖς ἀναλογίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἀριθμῶν ἀναγκαίως ἐπεμνήσθημεν, οὐκ ἀηδὲς περὶ τούτων ἐπὶ πλέον εἰπεῖν· ποικιλωτέρα γὰρ ἢ ἐξέτασις καὶ ἅμα πλείστη τοῖς κατὰ μουσικὴν ἐπιδειχθήσεται συμφωνία.

[35]

- 3 6 τὴν μὲν γε μονάδα ὡς ἀρχὴν τῆς τῶν ὅλων συμφωνίας καὶ ποιητικὴν αἰτίαν ἐλογίζοντο οἱ παλαιοί· πάντα γὰρ γίνεσθαι διὰ τῆς εἰς ἓν ἀρμονίας συνεχόμενα· τὴν δὲ δυάδα κατὰ τὴν ὕλην ἔταττον ἐναντιότητος οὕσαν πρώτην ἐμφαντικὴν. τριάδα δὲ τὸ σύμπαν ἐκάλουν ἐναντιότητι καὶ μεσότητι πεπληρωμένον. τετράδα δὲ στερεὸν προσεῖπον· ἀρξαμένοις γὰρ ἀπὸ σημείου καὶ κατὰ τὸ ἐξῆς αὖξουσιν τὰ διαστήματα τέταρτον τὸ στερεὸν εὐρίσκεται, ἕξ ἀριθμοῦ πρώτου τριῶν δεκτικοῦ διαστημάτων ἐπιφαινόμενον. τὴν δὲ πεντάδα αἴσθησιν ἔφασαν (φανερὰ δὲ ἡ αἰτία), τὴν δὲ ἐξάδα τελειότητα σώματος συντιθέμενον ἐκ πρώτου περιττοῦ καὶ ἀρτίου [καὶ] κατὰ γεωμετρίαν (διὸ καὶ γάμος αὐτοῖς προσηγορεύθη), τὴν δὲ ἐπτάδα ἀγνεῖαν (μόνος γὰρ οὗτος τῶν ἐντὸς δεκάδος οὔτε γεννᾶται γεωμετρικῶς ὑφ' ἐτέρων οὔθ' ἕτερον γεννᾷ), τὴν δὲ ὀκτάδα σῶμα ἔνυλον (ἐκ γὰρ τοῦ πρώτου <ἀρτίου> πολυπλασιαζομένου κυβικῶς συνίσταται). τὴν δὲ ἐννεάδα μουσικὴν ἐκάλουν, ὅτι πρῶτος ἕξ ἀριθμῶν τοὺς τρεῖς συμφώνους παριστάντων λόγους συντίθεται (δύο γὰρ καὶ τρία καὶ τέσσαρα τὸν ἐννέα πληροῖ), ἀλλὰ καὶ <διὰ τὸ> τὴν τοῦ παντὸς ἀρμονίαν τε καὶ περιφορὰν ἐς τοσοῦτον συμβαίνειν τὸν ἀριθμὸν ἐπτά μὲν πλανητῶν, δυεῖν δὲ τῆς τε ἀπλανοῦς σφαίρας καὶ τῆς μενούσης ὀνομαζομένων. τὴν γε μὴν δεκάδα πρώτην ἐκάλουν συμφωνίαν· εἰ γὰρ τις τὸ πρῶτον ἐν μουσικῇ σύστημα σύμφωνον, ὅπερ ἐστὶ τὸ διὰ τεσσάρων, εἰς τὰ ἐλάχιστα διέλοι διαστήματα (λέγω δὲ τὰς διέσεις), δέκα ταύτας γινομένας εὐρήσει, καὶ θέμενος ἀντὶ διέσεως μονάδα καὶ τὰς λοιπὰς ἰσομεγέθως τοῖς διαστήμασι συντιθεὶς κατὰ τὰ τρία τῆς μελωδίας γένη τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν συμβαίνοντα θεωρήσει. ἀλλὰ καὶ πρῶτος ἐκ δυεῖν ἀριθμῶν ἐστὶν ὧν μέσος εἷς ἀνάλογον πίπτει, τοῦ τε δύο καὶ ὀκτώ, οἷον δύο τέσσαρα ὀκτώ, ὃ καὶ πρώτη παρά τισιν ἀρμονία κέκληται· τὰς γὰρ ἐπιπέδους κατὰ γεωμετρίαν ἀναλογίας οὕτως ἐκάλουν οἱ παλαιότεροι. ἀλλὰ καὶ τῆς ἐννεάδος, ἢ τὴν τῶν ὅλων ἀρμονίαν σημαίνει, μετὰ τῆς ἐς τὸ πρῶτον ἀναφορᾶς καὶ εἰς ἓν συγκεφαλαιώσεως, οὗ μετασχοῦσα συνδέδεται, λογιζόμενοι ὃ δέκα συμβαίνει. ἔστι δὲ τις καὶ περὶ τὸν ἔνδεκα λόγος· ὁ γὰρ τόνος πρὸς τὴν πρώτην διέσιν, ἐὰν ἐπίτασιν, τὸν ἐπώνυμον αὐτοῦ λόγον ἔχων ἀναφανήσεται. ὃ γε μὴν δώδεκα μουσικώτατος ἀριθμῶν· τῶν γὰρ πρὸ αὐτοῦ πάντων οὐδεὶς πρὸς τοὺς πλείστους τῶν προκειμένων τὰς ἀρμονικὰς ἐπιδείκνυσι συμφωνίας, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα διαιρούμενοι λόγους τινὰς πρὸς ἄλλα πλάτη μερῶν ἐπιφαίνουσιν. ἀλλὰ γὰρ οὐτοσὶ μόνος πρὸς μὲν τὸν ἐννέα λόγον ἔχει τὸν ἐπίτριτον, πρὸς δὲ τὸν ὀκτώ τὸν ἡμιόλιον, πρὸς δὲ τὸν ἕξ τὸν διπλασίῳ, καὶ ἔτι πρὸς μὲν τὸν τέσσαρα τὸν τριπλασίῳ, πρὸς δὲ τὸν τρία τὸν τετραπλασίῳ [τοῖς ἀπὸ μονάδος ἐφεξῆς τρισὶ συμπληρωτικοῖς οὗσι δεκάδος καὶ τριῶν

διαστημάτων τοὺς λόγους ἐπιδεδεγμένοις] διὸ καὶ μέχρι τῆσδε τῆς ποσότητος (λέγω δὲ τῶν δώδεκα τόνων) ἡ φύσις ἡμῶν ἤρκεσε προαγαγεῖν τὴν τῆς φωνῆς ὀξύτητα. ^[55]

3 7 Τάχ' οὖν ἂν τις ὑπολάβοι μὴ συνεστάναι τὸν λόγον ἡμῖν τὴν μὲν ἐξέτασιν τῶν κατὰ μουσικὴν ἐπ' ἀριθμῶν ποιουμένοις, αὐτῶν δὲ τούτων φάσκουσι καὶ μὴ τελείως εἶναι δεκτικά τὰ διαστήματα. τούτου δὴ τὴν αἰτίαν εἰ μέλλοιμεν ἐρεῖν, κινητέος ἡμῖν θεῖός τε καὶ ἀπόρρητος λόγος. τῶν γὰρ ἐνταυθοῖ κατὰ μίμησιν τὴν πρὸς τὰ τιμιώτερα συνισταμένων καὶ πρὸς τὴν ἐκείνων φορὰν τε καὶ τροπὴν τὴν τε γένεσιν λαμβανόντων καὶ τὸ εἶναι ποριζομένων, διαφορᾶς δὲ οὐσης ἐν ἀμφοτέροις τοῖς τόποις καὶ τοῦ μὲν καθαροῦ τε ὄντος καὶ ἀδιαφθόρου, τοῦ δὲ θολεροῦ καὶ ἰλυώδους, ἐκεῖθι μὲν ἡ ἐνέργεια τελεία καὶ ἀνεμπόδιστος γίνεται, ἐνταυθοῖ δὲ ἐλλιπής τε καὶ χωλεύουσα καὶ δύσκολος, οὐ διὰ τὴν τοῦ δρῶντος αἰτίαν, διὰ δὲ τὴν τῆς ὕλης ταραχὴν τε καὶ ἀδυναμίαν. ὥς γὰρ τὸν λιθοξόον ἐν μὲν λίθῳ φασὶν εὐχερῶς ἐνθήσειν οὐς ἂν προέλῃται τύπους, ἐν κισήριδι δὲ οὐδεπώποτε ἢ δυσκόλως, οὐ κατὰ ἀτεχνίαν ἢ ἀσθένειαν τὴν αὐτοῦ, διὰ δὲ τὴν ἀνεπιτηδεϊότητα τῶν ὑποκειμένων, οὕτως δὲ καὶ τὴν ἐκ τοῦ παντὸς ἐνέργειαν τῶν μὲν ἐπέκεινα διὰ τὸ θεϊότερον ἐπιτηδεῖως ἐχόντων μᾶλλον καθικνεῖσθαι, τῶν δ' ἐνθάδε διὰ τὴν πολλὴν ἀπόστασιν καὶ διὰ τὴν σωματικὴν ἀχλὺν τε καὶ ὑποστάθμην τεθολωμένων ἀμαυρότερον. οἷον γὰρ ἀκτὶς ἡλιακῆ, φασί, θεωρεῖται ἐν μὲν ἀέρι καθαρωτάτη, ἐν δὲ θαλαττίοις βάθεσιν ἀμυδρὰ καὶ ἐξίτηλος, οὐκ αὐτὴ τοιαύτη τυγχάνουσα, τῆς δ' ἡμετέρας αἰσθήσεως ὑπὸ τοῦ περιέχοντος παραποδίζομένης, οὕτως δὲ καὶ τὰς ἄνωθεν διηκούσας ἀπορροίας οὐχ ὁμοίως κατὰ πάντα ἐνεργεῖν τόπον, κατ' ἀξίαν δὲ ἐκάστου τῶν ὑποκειμένων. διὸ καὶ αὐτοὺς ἡμᾶς, ὅτε μὲν τῇ τῶν ἐνθαδὶ ταραχῇ τε καὶ ἀταξίᾳ προσπεπόνθαμεν, ὀλίγης τινὸς καὶ ἀναγκαίας ὑπὸ τοῦ κρείττονος τυγχάνειν ἐπικουρίας διὰ τὴν τοῦ παντὸς ἔνωσιν τε καὶ κοινωνίαν· ἥνικα δ' ἂν αὐτούς τε γνόντες καὶ ὄθεν ἡμῖν ἡ ἀρχὴ μαθόντες ἐπὶ τὰ τιμιώτερα τὴν τε ὁρμὴν καὶ τὸν βίον τρέψωμεν, τηνικαῦτα τῆς ὅλης προνοίας δέχεσθαι τὸ ἀκραιφνὲς καὶ τελεώτατον, τῆς ἡμετέρας τότε φύσεως ἐς τὸ ἐπιτήδειον συμβαλλομένης ὁμοιώσει τῇ πρὸς τὸ κάλλιστον. τῆς δὲ τῶν ἐνθαδὶ πρὸς τὰ ἐκεῖθι συμπαθείας τάς τε ὥρας ἀκριβῆ φέρουσι τεκμήρια, τροπὰς τε ἀέρων καὶ ὑδάτων φορὰς, θάλην τε καὶ εὐκρασίαν, ἃς κατὰ τὴν τῶν ἐκεῖθι ποιὰν σχέσιν γίνεσθαι συμβαίνει, ἔτι δὲ τὰ καθ' ἕκαστον καιρὸν ὥς εἰπεῖν γινόμενα, φυτῶν τε αὐξήσεις καὶ φθίσεις, ζώων τε πληρώσεις καὶ κενώσεις, ἅπερ αὐξομένῳ τε καὶ μειουμένῳ τῷ σεληνιακῷ κύκλῳ συμπάσχει τε καὶ συντρέπεται, καὶ μὴν καὶ θαλάττης παλιρροίας τε καὶ ὑποχωρήσεις, αἱ τῆς αὐτῆς θεοῦ τῷ δρόμῳ καὶ φάσεσι καθ' ἕκαστα συμμεταβάλλουσιν, οἷον δὴ κατὰ μὲν τὸν ἔκπλουν τὸν δι' Ἡρακλείων στηλῶν παρ' ἕκαστα γίνεσθαι φιλεῖ, κατὰ δὲ τὴν Αἴγυπτον περὶ τὸ Νειλῶν ρεῦμα ταῖς αὐταῖς ἐνιαυσίοις ὥραις ἀνόδους τε καὶ ὑποχωρήσεις ταῖς ἡλιακαῖς ἀναλόγως πορείαις τε καὶ κινήσεσιν. ^[45]

3 7 (50) μουσικὴν δὴ καὶ αὐτὴν ἀρχὴν μὲν ἔχειν ἐκ τῶν ὅλων, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα, εἰπεῖν οὐκ ἀπίθανον, τῇ δὲ πρὸς τὴν σωματικὴν ὕλην μίξει τῆς κατὰ τοὺς ἀριθμοὺς ἀποπίπτειν ἀκριβείας τε καὶ ἀκρότητας, ἐπεὶ ἔν γε τοῖς ὑπὲρ ἡμᾶς τόποις ἀτρεκής τέ ἐστι καὶ ἀδιάφθορος. οὕτως καὶ τὰς εἰς ἴσα τῶν διαστημάτων διαιρέσεις ἀδυνατοῦμεν καὶ τὰς τῶν συστημάτων συμφωνίας ἐλλιπεῖς ἔχομεν τῆς σωματικῆς παχύτητος παρεμποδίζουσης. Δῆλον δὲ ἔσται τὰς ἄλλας ἐπιδόντι τέχνας ὅσων ἐξ ἀριθμῶν ἐρανίζονται τὴν ὠφέλειαν. ^[55]

3 8 γραφικὴν τε γὰρ εἴ τις ἐθέλοι θεωρεῖν, οὐδὲν ἄνευ ἀριθμῶν καὶ ἀναλογιῶν δρῶσαν εὐρήσει ἀλλὰ καὶ σωμάτων συμμετρίας καὶ χρωμάτων κράσεις δι' ἀριθμῶν θηρωμένην κακ τούτων τὸ ἐς τὰς γραφὰς ποιουμένην κάλλος. αὐτὴν δὲ ταύτην ἔστιν ἰδεῖν δι' ἀριθμῶν καὶ τῆς πρώτης φύσεως οὖσαν μιμητικὴν· οἷα γοῦν ἐν τοῖς φυσικοῖς σώμασιν ἀναλογία προσιοῦσα κάλλος ἐποίησε, ταύτην κὰν τοῖς μέτροις τῶν σχημάτων κὰν ταῖς τῶν χροίων συγκράσεσι μεταδιδώκουσιν. εἰσὶν οὖν καὶ παρ' αὐτοῖς μορφαί τε καὶ χροιαὶ καὶ σχήματα βίων καὶ ἡθῶν

δηλωτικά, συνίσταται τε ἡ πᾶσα τέχνη κατ' ἀντιστροφὴν τῆς τῶν φυσιογνωμονούντων· ὅπου μὲν γὰρ μορφῆς ὑποκειμένης συνοῖται βίος, ὅπου δὲ ἥθους θεωρουμένου τυποῦται μορφή. ἰατρικὴ δὲ καὶ αὐτὴ πάντα μὲν δι' ἀριθμῶν, παλμῶν τε καταλήψεις καὶ περιοδικῶν τύπων ἀναλογίας, παρίστησιν ὧν οἱ μὲν τοῖς συμφώνοις ἀναλογοῦντες λόγοις, διπλασίω τε, ὡς ὁ ἀφημερινός, ἡμιολίω τε, ὡς οἱ διὰ τρίτης, ἐπιτρίτῳ τε, ὡς οἱ διὰ τετάρτης ἐπισημαίνοντες, οὐ πάντως κινδύνους ἐπιφέρουσιν, οἱ δὲ χαλεποὶ μὲν, ἔχοντες δὲ πρὸς αὐτοὺς ὁμοιοτήτάς τινας, ὡς τῶν ἡμιτριταίων οἱ τούτοις παρακεείμενοι, κίνδυνον μὲν ἐπιφέρουσι, σμικρὸν δέ τι χρηστῆς ἐλπίδος ἔχουσιν, οἱ δὲ παντελῶς ἀσύμφωνοι τυγχάνοντες, ὡς οἱ συνεχεῖς, φοβεροὶ τέ εἰσι καὶ ὀλέθριοι· φαρμάκων δὲ ποιότητος καὶ δυνάμεις οὐδαμῶς ἄλλως ἢ διὰ συμμετριῶν τῶν κατὰ ποσότητος ἐτεχνήσατο. Καθόλου δὲ πάντα εἴ τις ἀνιχνεύει, καὶ τὰ δόξαντα ἀπιθάνως ἂν ῥηθῆναι κατ' ἀριθμὸν εὐρήσει σύμφωνα, βίων τε καὶ ἡθῶν τὰς σύνεγγυς ὁμοιότητος ὁμόνοιαν ἐπιφερούσας, τύχης τε ὑπόστασιν καὶ φρονήσεως μετοχὴν πράξεων τε καὶ ἐπιτηδευμάτων συμφωνίαν καὶ τὴν λοιπὴν τοῦ βίου κατάστασιν ἐν μὲν συμφώνοις λόγοις φιλίαν, ἐν δ' ἀσυμφώνοις τούναντίον ἐπιφέροντα. ὧν πολλάκις τὴν ἀναρμοστίαν μέση τις ἤρμοσεν ἀναλογία, ὥσπερ ἀσύμφωνα διαστήματα μέση τεθεῖσα συμφωνία. εἰ δέ γε καὶ τὰς ἐν ψυχῇ μεσότητος θεωρεῖν ἐθέλοις, εὐρήσεις λογισμοῦ καὶ ἐπιθυμίας μέσῃ τὴν κατὰ τὸ θυμικὸν ἀμφοῖν ἀναλογίαν. εἰ δὲ καὶ πολιτικὰς διατάξεις θεωρήσεις, θαυμάσεις ὡς τοῦ μὲν βουλευτικοῦ καὶ δημοτικοῦ μέσον τάττεται τὸ πολεμικὸν οὐποτε τῆς αὐτοῦ λειτουργίας ἐν ταῖς ἀρίσταις πολιτείαις ἀφιστάμενον, τούτου δ' αὐτοῦ τὸ μὲν ὀπλιτικὸν καὶ ἵππικὸν ἀκρότητες, μεσότης δ' ἀμφοῖν τὸ γυμνητικὸν ὁμοιότητα πρὸς τοὺς ἄκρους ἐν πεζῇ κουφότητι κεκληρωμένον, πάλιν δ' αὖ τὸ πλήρωμα τὸ σύμπαν βουλευτικοῦ καὶ δημοτικοῦ μεσότητα τὸ ἵππικὸν ἔχον ἀξιώματος ὑφειμένου μετοχῇ τοῖς ἄκροις ὡμοιωμένον. τὸ δὲ ταῦτα μὲν οὕτως ἐναργῶς δι' ἀριθμῶν καὶ μεσοτήτων συνεστάναι, μουσικὴν δὲ μὴ ἂν ὑπονοεῖν παντελῶς ἀμαθοῦς καὶ ἀμούσου τὴν φύσιν ἐστίν. ^[45]

3 9 Ἦδη τοίνυν καὶ τὰ καθ' ἕκαστα τῶν ἐν μουσικῇ λεγομένων διεξίωμεν ἐκάστου τὴν πρὸς τὸ σύμπαν ὁμοιότητα διασαφοῦντες. ὡς γὰρ οὐδὲ τῶν ἄλλων καλῶν ἕκαστον δίχα τῆς πρὸς ἐκεῖνο συνίσταται συμφωνίας, οὕτως οὐδὲ μουσικὴν οὔτε συστήναι συνέβη ποτὲ οὔτε μὴν συστάσαν οὕτω δυνατῶς ἐνεργεῖν, εἰ μὴ διὰ τὴν πολλὴν πρὸς τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς ὁμοιότητα βεβαίαν καὶ θεῖαν ὡς ἀληθῶς τὴν ἰσχὺν ἐπεπόριστο. ἔσται δὲ τῶν λεχθησομένων σμικρὰ μὲν καὶ ἄλλων κοινὰ τεχνῶν, τὰ δὲ πλεῖστα καὶ μέγιστα μουσικῆς ἴδια· ἰδιαίτερον δὲ μάλιστα ὅτι τε ἐξ ἐναντίων ἢ σύστασις αὐτῆς τῇ φυσικῇ γενέσει παραπλησίως καὶ τῆς τοῦ παντὸς ἀρμονίας τὴν εἰκὼ φέρει. Πάλιν τὸν αὐτὸν ἡμῖν θεὸν ὄν καὶ κατ' ἀρχὰς παραληπτέον τὸν πάσης μὲν σωματικῆς συστάσεως, πάσης δὲ ψυχικῆς ἀρμονίας ἐπιστάτην, καὶ δεητέον, εἰ μὲν τι τῶν λεχθησομένων δόξη τε ὀρθῇ λελέγεται καὶ ὅσιον πολλοῖς ἐκφαίνειν, σφάζειν τε εἰς αἰὲ τὸν λόγον καὶ ἄξιον ἀκοαῖς τε καὶ γνώσει παρασχεῖν, εἰ δέ τι τούτων ἢ παρὰ τὴν τῶν ὄντων αἰτίαν ἐκμελῶς ἔχει ἢ οὐ προσηκόντως ἐς τήνδε τὴν γραφὴν σιγᾶν δέον κατατάττεται, συγγνώμην μὲν ἡμῖν νέμειν τοῦ τε συντόνου τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς εἰς τὸ ὁμόφυλον φιλανθρωπίας, τοὺς δὲ λόγους ἥτοι κατακρύψαι τέλεον ἢ οἷς ἀνεπίφογον παραδοῦναι. Πρῶτον μὲν οὖν κινήσεως πέρι τῆς κατὰ τὴν φωνὴν τίς ἂν ἀμφισβητήσειεν ὡς οὐχὶ τῷ παντὶ συμφώνως ἔχει; τούτου γὰρ ἔκ τε τοῦ ποιητικοῦ καὶ τῆς ὕλης συνεστηκότος, ὕλης δὲ οὐσης ἀπλῆς τε καὶ ἀμορφώτου καὶ παντὸς εἶδους ἐστερημένης, ταῖς μὲν τῶν ἄλλων τεχνῶν ὑποβάθραις τε καὶ ἀρχαῖς ὡς μὲν πρὸς τὰς σφετέρας τέχνας ὕλαις εἶναι συμβέβηκεν, ὡς δὲ πρὸς τὴν φύσιν πολὺ πρότερον εἶδεσι τυγχάνειν· ἢ δὲ κίνησις ἢ κατὰ τὴν φωνὴν ἄνευ τε σωματικῆς διαφορᾶς ἐπινόεῖται καὶ ἐστὶ κατ' οὐσίαν, ὡς τὰ πρῶτα, ἀσώματος. ^[10]

ἀλλὰ καὶ τῆς ὕλης μυρίας ἀμφισβητήσεις παρεσχημένης πότερα συνεχῆς ἐστὶν ἢ διεχῆς, ἡ μουσικὴ κὰν τούτῳ τῆς ὕλης τὴν ἐναντιότητα δείκνυσι· τὴν γὰρ αὐτῆς ὕλην, ἣτις ἐστὶ κίνησις φωνῆς, συνεχῆ τε καὶ διαστηματικὴν ἐπιδέδειχεν. ὥσπερ οὖν ἡ τοῦ παντὸς προνοουμένη δύναμις τό τε λίκαν συνεχὲς εἰς εἶδη διαιρεῖ τῆς ὕλης καὶ τὸ διεχὲς συνάγει συμμέτρως, οὕτως δὲ καὶ ἡ μουσικὴ τὴν μὲν πολλὴν συνέχειαν τῆς φωνῆς ὡς ἄχρηστον περιεφρόνησε, τὴν δὲ μεῖζω διέχειαν ὡς ἄπειρον ἀποδοκιμάσασα συμμέτρῳ διαστάσει τὴν μελωδίαν ὑπεστήσατο. καὶ μὴν ὅτι μὲν φθόγγος αὐτῆς ἡ ἀπλὴ κίνησις δῆλον ἡμῖν· τοῦτο δὲ κοινὸν μὲν καὶ ταῖς ἄλλαις τέχναις (πᾶσαι γὰρ ἐξ ἀμερῶν τῶν πρὸς ἐαυτὰς τὴν ἀρχὴν ἔχουσιν), ἰδιαίτερον δὲ τὸ τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτικὸν ὁμολόγως τῇ τοῦ παντὸς ὕλῃ· ὀξύτητος γοῦν ὁ αὐτὸς καὶ βαρύτητος μετείληφεν. ἀλλὰ καὶ τούτων οἱ μὲν ἐστᾶσιν, οἱ δὲ κινεῦνται· τὸ δ' αὐτὸ κἀπὶ τοῦ σύμπαντος ἐστὶ λέγειν· καὶ γὰρ τῶν ὄντων τὰ μὲν ἔστηκε, τὰ δὲ κινεῖται. καὶ δὴ τούτων ἐκατέρου διτταὶ διαφοραί· τὰ μὲν γὰρ κατὰ τόπον ἔστηκεν, ὡς ἡ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, οἷς ὁμολογοῦσιν οἱ βαρύπυκνοι φθόγγοι διὰ τὴν τοῦ στοιχείου βαρύτητα καὶ συνάφειαν πρὸς τὰ ἐφεξῆς, τὰ δὲ κατὰ δύναμιν, ὡς τὰ θεῖα, οἷς ἐοίκασιν οἱ ἄπυκνοι τὴν ἐκτὸς σωματικῆς συζυγίας αὐτῶν ὑπόστασιν ἐνδεικνύμενοι· ἀρχαί τε γὰρ εἰσι τῶν λοιπῶν φθόγγων, ὡς τῶν σωμάτων ἐκεῖνα, περιέχουσιν τε τοὺς ἐξῆς ἅπαντας ἐν μὲν χορδαῖς ταῖς τῶν ἀριθμῶν ἐλαττώσεσιν, ἐν δὲ αὐλοῖς τῇ τῶν μεγεθῶν ἀφαιρέσει. οὕτως δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ὅλων θεῖοι τε ἄνδρες καὶ σοφοὶ διηρεῦνησαν ὑφέσει τὰ δεῦρο πάντα καὶ ὑποβάσει τὰ ἔσχατα τῶν πρώτων ἀρετῇ τε καὶ ζωῇ καὶ κινήσει λειπόμενα ἀγαθοῦ μὲν μειώσει κακίαν δεῖξαι, ζωῆς δὲ ἐλαττώσει ποιῆσαι φθοράν, κινήσεως δὲ τῆς κατὰ λόγον βραδυτῆτι καὶ ἐνδεία γίνεσθαι τοῦ μεσαιτάτου τὴν τελείαν ἀκινήσιαν. πάλιν ἐπεὶ τῆς φορᾶς εἶδη δύο (ἡ μὲν γὰρ γίνεται κατ' εὐθεῖαν, ἡ δὲ κατὰ κύκλον), τῇ μὲν κατὰ κύκλον χρῆται τὸ αἰθέριον σῶμα, ὃ δὴ καὶ ἐπίπεδον εἶναι πρὸς τινων εἴρηται, ὅπερ ὁμοιον ἂν εἴη τοῖς παρυπατοειδέσι (δύο γοῦν οὗτοι δηλοῦσι διαστήματα τὴν τε δίεσιν καὶ τὸ ἡμιτόνιον)· τὴν δὲ κατ' εὐθεῖαν [ἤν] φέρεται τὰ ὑπὸ σελήνην, ἃ βάθους τε ὁμολογουμένως μετέχει καὶ ἐστὶ τριχῇ διαστατά, οἷς ὁμοιοῦσιν οἱ λιχανοειδεῖς, τὰς τρεῖς δηλοῦντες διαστάσεις δίεσιν τε καὶ ἡμιτόνιον καὶ τόνον. ^[45]

3 10 (50) τί δ'; οὐχὶ καὶ τούτων αὐτῶν ἐν ἀραιότητι καὶ πυκνότητι εἰσὶν αἱ διαφοραὶ τῶν ὑλικῶν σωμάτων ἐπιφαίνουσιν ἰδιότητος, ἥ τὰ μὲν αὐτῶν ἀραιότητι κοῦφα καὶ ἄνωφερῇ, τὰ δὲ πυκνότητι βαρύτερα καὶ χαμαιπετῇ; καὶ μὴν τό γε τούτων αὐτῶν φύσει μὲν ἐς ἄπειρον προίεσθαι τὰς ὀξύτητας, τέχνη δὲ περιωρίσθαι τὴν τε τοῦ δημιουργοῦ δηλοῖ δύναμιν καὶ τὴν ὑλικὴν φύσιν τὴν μὲν ἄπειρον οὔσαν καὶ ἄλογον, τὸν δὲ πέρας ὄντα καὶ λόγον· τούτῳ καὶ σωμάτων συνίσταται κάλλη καὶ ψυχῆς ἀρεταὶ καὶ ἀέρων συμμετρίαι οὔτε ἐς ἄπειρον προβαίνουσαι οὔτε ἀθρόως ἐπὶ τούναντίον, δι' ἐλαχίστων δὲ ἐπιδόσεων τὰς μεταστάσεις ποιούμεναι, εὐκραςίας μὲν ἐν τῷ παντί, φυτοῖς δὲ εὐεστώ, ζώοις δὲ ὑγίειαν παρεχόμεναι. Ἔτι γε μὴν τὸ τρία τυγχάνειν τὰ πρῶτα σύμφωνα συστήματα τὴν τριαδικὴν τοῦ παντὸς ὑποφαίνει φύσιν. ^[60]

3 11 τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν φαμεν ἀσώματα κατὰ τὸ διὰ πασῶν τέλειον, τὰ δὲ σώματα κατὰ τὸ διὰ τεσσάρων, τὰ δὲ τὴν ἐν μέσῳ φύσιν κεκληρωμένα κατὰ τὸ διὰ πέντε. πάλιν τὰ μὲν τῶν ὄντων θεῖα καὶ ἀείζωα, τὰ δ' ἄψυχα διὰ παντός, τὰ δὲ μεταξὺ τούτων, ὡς τὰ θνητὰ ζῶα. δι' ἃ δὴ καὶ τῶν μελωδικῶν γενῶν τριττὴ γέγονεν ἡ ἀνωτάτω διαφορά. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τῶν ἐν τοῖς σώμασι διαστημάτων τριττὴ τις ἡ φύσις, ἡ μὲν ἀρχηγέτις ἐφ' ἐν τεταγμένη κατὰ γραμμὴν, ἡ δ' ἐπὶ ταύτῃ διὰ δυεῖν κατ' ἐπίπεδον, ἡ δὲ τρίτη διὰ τριῶν αὐξήσεων ἐπὶ βάθος, τὸ μὲν ἐναρμόνιον τέτακται κατὰ γραμμὴν ἀπλοῦν τυγχάνον καὶ ἀδιάφορον, τὸ δὲ διάτονον ὡς στερεὸν ὑπάρχον καὶ βάθους μετείληφε, τὸ δὲ χρωματικὸν τετάσσεται κατ' ἐπίπεδον, ὅπου καὶ παρὰ τοῖς παλαιότεροις πᾶσαν τὴν ἐπίπεδον φύσιν χροῖαν κεκληῖσθαι συνέβαινε, <τῷ> χρώματος εἶναι

δηλωτικὴν πάσης ἐπιφανείας διεγνωσμένης. πάλιν δ' αὐτῶν τῶν <γενῶν τῶν> μελωδικῶν εἰς εἶδη μεμέρισται τινα. καὶ τοῖνυν ἐπεὶ τὸ μὲν ἐναρμόνιον ἀδιαίρετόν ἐστι, τὸ δὲ χρῶμα ἐς τρία διαιρεῖται, τὸ δὲ διάτονον ἐς δύο, καὶ σύμπαντα πληροῖ τὴν ἐξάδα τοῦ τελείου συστήματος τοῖς τόνοις ἐξισουμένην, ἐν μὲν τῷ περὶ ἀνθρώπου λόγῳ τὸ μὲν ἐναρμόνιον ψυχικὴν οὐσίαν ἐμφαίνει μοναδικὴν τε οὐσαν καὶ ἀπλήν, τὸ δὲ χρῶμα τὴν μεταξὺ ψυχῆς καὶ σώματος ὑπόστασιν, ἣν καλοῦμεν φύσιν· τριάδι γὰρ ἀναλογεῖ διὰ τὸ τέλειον (διότι τινες τὴν καλουμένην ψυχὴν νοῦν θύραθεν προσειπόντες, τὸ δ' ὑφ' ἡμῶν λεγόμενον φύσιν ψυχὴν ὀνομάσαντες, ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ θεωρουμένης τελειότητος ἐντελέχειαν αὐτὴν προσειρήκασιν)· τὸ δὲ διάτονον δηλοῖ τὸ αἰσθητὸν σῶμα· τοῦτι γὰρ στερεόν τ' ἐστὶ καὶ ἀντιτυπὲς ὡς κἀκεῖνο σκληρόν τε καὶ ἀπειθές, τὴν τε σύνθεσιν ὁμοίαν ἔχει καὶ γὰρ τὸ σῶμα καθόλου τε καὶ κατὰ μέρη συνέστηκεν οὕτως τῇ δυοιοισχ ... καὶ ἡμισέος συνθέσει, ὡς ἐκεῖνο δυεῖν <τόνων> καὶ ἡμιτονίου τάξει γεγεννημένον· τὸ δὲ χρῶμα ἐκ πάντων ἡμιτονίων σύγκειται τὴν φυσικὴν ὁμοιότητα τῆς ἐντελεχείας πρὸς ἑαυτὴν <*** τὴν> δὲ τελειότητα τῷ τριπλασιασμῷ τῆς ἡμιτονιαίας διαστάσεως ἐπιδεικνύον· τὸ δ' ἐναρμόνιον κατὰ δίεσιν <καὶ δίεσιν> καὶ δίτονον τοῖς μὲν διεσιαίσις διαστήμασι τὸ τῆς ψυχῆς δι' ἐλαχίστων ἡρμοσμένον καὶ οἷον ἄογκον καὶ ἀμερὲς ἐπιδηλοῖ, τῷ δὲ διτόνῳ τὴν σφοδρὰν αὐτῆς καὶ ἄθρουν αὐτοκινησίαν. ἔν γε μὴν τῷ παντὶ τὸ μὲν ἐναρμόνιον ἀπλοῦν τε ὄν καὶ ἀπαθὲς ὁμοίωται τῷ ποιητικῷ, τὸ δὲ χρῶμα τριχῇ διαιρούμενον ἐς ἀριθμὸν τέλειον τὸν ζωῆς αἴτιον τοῖς σώμασιν ὑποφαίνει τόπον, τὸ δὲ διάτονον, ἐς δύο, τὸ τῆς ὕλης διαιρετόν τε καὶ παθητικόν. Ταῦτα δ' οὐκ ἂν μάχοιτο τοῖς περὶ τῶν διαστημάτων προειρημένοις ὅπου γὰρ περὶ τὸ μέγεθος ἢ διαφορὰ, ὁ μὲν αἰθέριος διὰ δυάδος <ἐμφαίνεται τόπος, ὁ δ' ὑλικὸς διὰ τριάδος> . [45]

3 12 ὅπου δὲ δυνάμεως ἔκθεσις, ὁ μὲν αἰθέριος ὡς τέλειος κατέληφε τὸν τρία, ὁ δ' ὑλικὸς ὡς ἀτελής καὶ παθητικὸς ἔστερξε τὴν δυάδα. ἀλλὰ καὶ τῆς τοιαύτης ἐναλλαγῆς οὐκ ἀνάρμοστος ἡ αἰτιολογία· ὡς γὰρ ἐκ τούτων τῶν ἀριθμῶν τὸν ἐξ τέλειον ὄντα καὶ πρῶτον τοῖς αὐτοῦ μέρεσι συμπληρούμενον (διὸ καὶ γάμος εἴρηται) γεννᾶσθαι συμβαίνει, οὕτως δὲ καὶ τούτων τῶν φύσεων συνιουσῶν, αἰθερίου τε καὶ ὑλικῆς, ἅπασα κατὰ σῶμα ζωτικὴ συνίσταται φύσις. ἀλλὰ καὶ τριῶν τόπων ἡμῖν ἀποδειχθέντων, ἐὰν καὶ τοὺς λόγους αὐτῶν οὐς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους ἐξετάζωμεν, τοῦ μὲν πρώτου πρὸς τε τὸν δεύτερον καὶ τὸν τρίτον, τοῦ δὲ δευτέρου πρὸς τὸν τρίτον, ἢ τῆς ἐξάδος ἡμῖν ποσότης ἀναπληρωθήσεται. Τῶν δὲ δὴ κατὰ μουσικὴν ἀριθμῶν ἅπαντες ἱεροὶ τε καὶ τελεσιουργοί, ὁ μὲν ἐπόγδοος τὴν πάντων δηλῶν ἀρμονίαν (ἐπτὰ γὰρ ὄντων τῶν πλανητῶν ὀγδοος μὲν ὁ ζωδιακός, ἐνάτη δὲ ἡ ἄναστρος καλουμένη σφαῖρα), ὁ δὲ ἐφεπτακαίδεκατος τρεῖς ἐφεξῆς ἀστείωτάτους παρατιθεῖς ὅρους. ὁ μὲν <γὰρ> ἐκκαίδεκα καὶ ὀκτωκαίδεκα μόνον πάντων ἐπιπέδων ἀριθμῶν τὰς χώρας ἴσας ταῖς σφετέραις περιμέτροις ἔχουσι τὴν συμμετρίαν περιέχοντός τε καὶ περιεχομένου, ψυχῆς καὶ σώματος, δηλοῦντες· ὁ δὲ ἐπτακαίδεκα μέσος ὢν τῶν προειρημένων ὅρος καὶ τὴν ἀμφοῖν φυσικὴν μεσότητα δηλῶν τὴν πρώτην τῆς σελήνης ἐς τὰ ἐπίγεια φυσικὴν τε μετάδοσιν καὶ ἀπόρροϊαν ἀναδιδάσκει· ὁ δὲ τριακονταεξ σαφηνίζων τὴν δίεσιν ἀνθρωπίνου ζώου τὴν πρώτην δείκνυσι δημιουργίαν. Ἔτι μὴν ἐν τῇ τῶν τρόπων οὐς καὶ τόνους ἐκαλέσαμεν ἐκθέσει ἕκαστος μὲν αὐτῶν, εἰ κατὰ τὰ τρία γένη μεμιγμένως γράφοιτο, τὸν τῶν εἰκοσιοκτῶ πληρώσειεν <ἂν> ἀριθμὸν ἴσον ὄντα τοῖς σεληνιακοῖς φωσίν· ἐκάστου γὰρ μηνὸς τοσαυτάκις αὐτὴν ὁρᾶσθαι συμβαίνει· πάλιν δὲ κατ' ἰδίαν ἐκτιθέμενοι καὶ <μὴ> μελωδουμένου τοῦ τῶν συνημμένων συστήματος ἰσοδυναμοῦντος τῷ διεζευγμένων τοὺς πάντας ἐκφωνουμένους φθόγγους ἔχουσι πεντεκαίδεκα καὶ ἰσαριθμούς τῇ τῆς σελήνης αὐξήσει· ὡς γὰρ αὕτη μέχρι πεντεκαίδεκα φώτων ἐπιδεδωκυῖα πάλιν ἄρχεται τοῦ φθίνειν, οὕτως καὶ ἡ φωνὴ μέχρι πεντεκαίδεκα φθόγγων ἐπιτείνασα πάλιν ὑπέστρεψεν εἰς βαρύτητα. [10]

- 3 13 καὶ ἀριθμὸς δὲ ἐπ’ ἀμφοῖν ὁ αὐτὸς συμβαίνει <γίνεσθαι καὶ οὕτως καὶ γὰρ ἐκεῖνη> ἄχρις εἴκοσι καὶ ἑννέα πρόεισιν ἡμερῶν ἐνίστε τὴν λοιπὴν ἔτην καὶ νέαν ἔχουσα, καὶ οἱ φθόγγοι, κατ’ ἐπίτασιν καὶ ἄνεσιν εἰ μελωδηθεῖεν, τέλος μὲν ἐπιτάσεως, ἀρχὴν δὲ ἀνέσεως ὄντα τὸν πεντεκαίδεκατον ἅπαξ ἠχήσαντες τὸν ἴσον ἀριθμὸν πληροῦσιν. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ἐκάστῳ τετραχόρδων πέντε τυγχανόντων ἕκαστον αὐτῶν τοῖς ἡμετέροις αἰσθητηρίοις ὅμοιον δείκνυται. ^[15]
- 3 14 τὸ μὲν οὖν βαρύτατον ὅπερ ἐστὶν ὑπάτων ἔοικεν ἀφῇ (πρωτίστης γὰρ αὐτῆς καὶ τὰ ἀρτίτοκα τῶν βρεφῶν ἀντιλαμβάνεται ὑπὸ τῆς τοῦ περιέχοντος ψύξεως ἐς ἐκβόησιν προαγόμενα, καὶ ἡ βαρυτάτη πέφυκε δι’ ὅλου χωροῦσα σώματος)· τὸ δὲ δεύτερον <ὃ καλοῦμεν μέσων πλησιαίτερον> γεύσει (χρεῖα τε γὰρ αὐτῆς διὰ τὴν ζωὴν πρὸ τῶν λοιπῶν καὶ ὁμοιότης πρὸς τὴν ἀφήν· ἀφή γὰρ γλώττης ἢ γεῦσις). τὸ δὲ τρίτον ὃ καλεῖται συνημμένων ὁσφρήσει συντακτέον· ἔπεται τε γὰρ τῇ γεύσει καὶ ἀμφοτέραις ἐστὶ πρὸς ἄλληλα κοινωνία· πολλοὶ γοῦν καὶ ταῖς ὁσμαῖς ἀντὶ τροφῆς, ὥσπερ ἱατρῶν παῖδες, λειποθυμοῦντας περιέσωσαν. τὸ δὲ τέταρτον ὃ φαμεν διεζευγμένων ἀκοῇ παραβλητέον· πόρρω τε γὰρ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων ἀπώκισται καὶ οὐδὲ κατὰ ταῦτ’ ὅσον ὥσπερ οἱ μυκτῆρες σύγκειται, ἀλλ’ ἡ μὲν αὐτῶν ἐν δεξιᾷ, ἡ δ’ ἐπὶ τὰναντία χωρὶς οὔσαι καὶ σφῶν αὐτῶν διεζύγησαν. τὸ δὲ δὴ λοιπὸν ὅπερ ἐστὶν ὑπερβολαίων ὁράσει προσομοιωτέον· ὥς γὰρ ἐκεῖνο τῶν ἄλλων συστημάτων ὀξύτατον, οὕτως καὶ ἡδε πασῶν αἰσθήσεων, οὐ τῆς τῶν σωμάτων δεομένη πλησιότατος ὥσπερ αἱ λοιπαὶ ἀλλ’ αὕτη παρ’ αὐτῆς τοῖς ὑποκειμένοις ἐπιβάλλουσα. Ἀλλὰ γὰρ καὶ τὴν τῶν πρώτων στοιχείων πεντάδα τούτοις ἀναλογοῦσαν εὐρήσομεν, τῷ μὲν ὑπάτων γῆν ὥς βαρυτάτην, τῷ δὲ μέσων ὕδωρ ὥς γῆ πλησιαίτατον, τῷ δὲ συνημμένων ἀέρα (διήκει γὰρ οὗτος ὑφίζανων καὶ καθελκόμενος ἐν τε θαλαττίοις βάθει καὶ φωλεοῖς γῆς τῆς ἐνταῦθα τῶν ζώων ἀναπνοῆς χάριν, ἥς ἄνευ οὐκ ἂν σῶζοιτο, ἐπιτήδειος ὢν), πῦρ δὲ τῷ διεζευγμένων (τούτου γὰρ παρὰ φύσιν ἢ ἐπὶ τὰ κάτω φορὰ καὶ ἡ κατοχὴ βίαιος, φυσικὴ δὲ ἡ πρὸς τὸ ἄνω πορεία καὶ τῶν τῇδε κεχωρισμένη). τῷ δὲ ὑπερβολαίων τὸν αἰθέρα ὥς ἀκρότητα προσνεμητέον. Καὶ γὰρ τούτων ἕκαστον τῶν στοιχείων τοῖς ἡμετέροις ἔστιν εὐρεῖν ἀναλογοῦν αἰσθητηρίοις, γῆν μὲν ὥς ἀντίτυπον ἀφῇ σκληρῶν τε οὔσης καὶ μαλακῶν ἀντιληπτικῇ, ὕδωρ δὲ γεύσει (δι’ ὑγρότητος γὰρ αὕτη τῶν ποιότητων αἰσθητικῇ), ἀέρα δ’ ὁσφρήσει (δι’ ἀναπνοῆς γὰρ εὐωδίαί πᾶσαι δοκιμάζονται), πῦρ δὲ ἀκοῇ (θερμότητι γὰρ ἐνεργεῖ πολλῇ τουτὶ τὸ αἰσθητήριον, ψυχρότητι δὲ φθείρεται τε καὶ ἀπόλλυται, διὸ καὶ προβέβληται τὸ τῶν ὤτων ἀλεξάνεμον), αἰθέρα δὲ ὁράσει (διὰ γὰρ αὐγοειδοῦς ταύτη σώματος ἢ ἐνέργειας). Τῶν δὲ διὰ πέντε τριῶν ὄντων ἄλλιν τὰ ὅμοια συναρμόττοντες ὁμοίοις τὸν πρέποντα περὶ ἐκάστων λόγον ποιησόμεθα· τὸ μὲν γὰρ δι’ ὑπάτων καὶ μέσων ἐν μὲν ἀνθρώπου φύσει γεῦσιν καὶ ἀφήν ἅμα δηλοῖ διὰ τὴν ἐν ἀντιτύποις αὐτῶν ἐνέργειαν, ἐν δὲ τῷ παντὶ γῆν καὶ ὕδωρ διὰ τὴν ἐπὶ τὸ μέσον ἐπίσης ῥοπὴν· τὸ δὲ κατὰ συνημμένων <νέμομεν> ὅπου μὲν ὁσφρήσει, ὅπου δὲ ἀέρι, δι’ ἃς εἰρήκαμεν αἰτίας· τὸ δὲ κατὰ διεζευγμένων ὅπου μὲν ἀκοῇ τε καὶ ὁράσει (διὰ <γὰρ> θερμότητος, ἣν χωρὶς αὐγῆς οὐκ ἔστιν ἰδεῖν, ἀμφοτέρων ἢ κοινωνία), ὅπου δὲ πυρὶ καὶ αἰθέρι τὸν ἄνω τόπον ἀμφοτέροις κατεληφόσιν. ^[10]
- 3 15 δεῖν δὲ εἰδοῖν ὄντων τοῦ διὰ πασῶν τὸ μὲν πρότερον ἐν μὲν ἀνθρώπῳ τέτταρα δηλοῖ τῶν αἰσθητηρίων ἅμα, οἷς ἀπὸ τε τῶν ἐκτὸς πραγμάτων καὶ ἀπὸ τῶν ἡμετέρων δυνάμεων μόνον ἡ ἐνέργεια, τὸ δὲ δεύτερον ὁρασιν ὥς μείζονα, ἥτις οὐ δεῖν συνεληλυθότιν ἀποτελεῖ τοῦργον ἀλλὰ καὶ τρίτου προσδεῖται τοῦ φωτὸς εἰς ἐπικουρίαν· ἐν δὲ τῷ παντὶ τὸ μὲν πρότερον σύστημα τὸν ὑλικὸν καὶ ἐπ’ εὐθείας κινούμενον, θάτερον δὲ τὸν αἰθέριον καὶ κυκλοφορητικὸν δηλώσει τόπον. Ἐν γε μὴν τῷ περὶ ψυχῆς τῆς ἀνθρωπίνης λόγῳ καὶ ταῖς ἀρεταῖς οὐκ ἀτόπως ἂν τις παραβάλλοι τὰ συστήματα. ^[20]

3 16 τὸ μὲν οὖν ὑπάτων καὶ μέσων σωφροσύνη προσνεμητέον· διπλῇ γὰρ ταύτης ἡ ἐνέργεια· τῆς γὰρ ἡδονῆς τὴν μὲν παράνομον εἶναι συμβέβηκεν, ἥς ἀποχὴν παντελῇ καὶ ἡσυχίαν ἐπαινοῦντες οὐκ ἀλόγως τῷ βαρυτάτῳ τῶν συστημάτων ὁμοιώσομεν, τὴν δὲ ἔννομον, ἥς περὶ συμμετρίαν ὁ ἔπαινος, ἦν οὐκ ἀτόπως τῷ μέσων ὑποτάζομεν. τό γε μὴν συνημμένων δικαιοσύνη προσνεμητέον· συνῆπται τε γὰρ ἡ ταύτης ὑπόστασις εἰς σωφροσύνην καὶ τὴν αὐτῆς δύναμιν ἐν πολιτικαῖς τε χρεῖαις καὶ ἰδιωτικαῖς εὐποιαῖς διὰ κοινωνίας ποιεῖται συνάγουσα τὸ ἀνθρώπειον. τὸ δὲ διεzeugμένων ἀνδρῶν παρισωτέον· μάλιστα γὰρ αὕτη χωρίζει πάσης κακίας, τῆς ἐς τὸ σῶμα προσπαθείας τὴν ψυχὴν ἀπολύουσα. τὸ δ' ὑπερβολαίων φρονήσει πέφυκεν ἐφάμιλλον· τὸ μὲν γὰρ ὀξύτητος πέρας, τῆς δ' ἐν ἀκρότητι τάγαθόν. πάλιν ταῦτα τοῖς διὰ πέντε τρισὶν εἰ παρομοιώσομεν, <τὸ μὲν πρῶτον δυσὶν ἀρεταῖς ἀποδώσομεν> δικαιοσύνην τε καὶ σωφροσύνην ἅμα τάττοντες ὡς τοῦ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμητικοῦ κόσμον οὖσας, τὸ δὲ δεύτερον ἀνδρῶν τὴν τοῦ θυμικοῦ δηλοῦν ἀρετὴν τε καὶ ὑπόστασιν καὶ πρὸς ἐκατέραν τῶν δυεῖν φύσεων παρὰ μέρος ῥοπήν, τὸ δὲ τρίτον φρονήσει τὴν λογικὴν οὐσίαν δηλοῦν. ἔτι μὴν καὶ τὴν δυάδα τοῦ διὰ πασῶν τῇ γενικῇ τῆς ψυχῆς δυάδι παραβλητέον, τὸ μὲν πρότερον τῷ πρακτικῷ καὶ ἀλόγῳ μέρει, τὸ δ' ἔτερον τῷ λογικῷ καθ' ὁμοιότητα παρατιθέντας. Ὅρα δὴ ὅπως καὶ διττῆς κατὰ τὸν βίον οὐσης πράξεως (ἡ μὲν γὰρ πρὸς ἀρετὴν, ἡ δὲ πρὸς κακίαν καταβάλλει) καὶ ταύτας τὰς διαφορὰς τῶν βίων ὑπέδειξεν ἡ μουσικὴ. ^[25]

3 17 τὸ μὲν γὰρ πρότερον τῶν τελείων συστημάτων τῇ νέᾳ πάσῃ, φασίν, ὅμοιον ἡλικία, καθ' ἣν ἅπαντες βιοῦμέν τε ὁμοίως καὶ παθῶν ἐπίσης ἡττώμεθα· τὸ δ' ἀπὸ μέσης τὰ μετὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν διπλᾶ διαδηλοῖ βίων εἶδη. τὸ μὲν γὰρ κατὰ συνημμένων τῷ μὲν βραχύτερον εἶναι τὴν εὐχέρειαν, τῷ δὲ διὰ τὴν ἡμιτονιαίαν συναφὴν ἔγγιον εἶναι καὶ ἥδιον κατὰ τὸν ἥχον τὴν τῆς κακίας εὐχερῇ καὶ ἡδεῖαν διαδηλοῖ φύσιν, ἐν ἣ τοῦ μὲν ἐν ἡλικία βίου μηδαμοῦ τις μετεβάλετο, πονηρίας δὲ ἐπίδοσιν εἴληφε μόνης· τὸ δὲ κατὰ διεzeugμένων μεῖζον μὲν ὄν τὸ δυσχερές, τονικὴν δὲ ποιοῦμενον μεταβολὴν περατούμενόν τε τῇ τῆς φωνῆς δυνάμει τὴν σφοδρὰν καὶ σύντονον ἐς τὸ βέλτιον βίου μετάστασιν δηλοῖ τὴν τε τῆς ἀρετῆς δύναμιν· ἐν ἀκρότητι γὰρ αὐτῆς ἡ ὑπόστασις, κακίας δὲ εἶδος ἅπαν ἀτελοῦς τε φύσεως ἔλεγχος καὶ παντελὴς ἀδυναμία. διὸ καὶ τινες τῶν σοφῶν τὸ μὲν τέλειον τῆς ἀρετῆς ὡς μέγιστον ἐκάστω κόσμον καὶ σωτήριον ἀποφαινόμενοι θεότητα προσειρήκασιν, τὸ δὲ τῆς κακίας μειωτικόν τε καὶ φθαρτικὸν πάσης φύσεως τε καὶ συστάσεως συνειδότες ὡς ἀπρεπὲς λογικῷ ζῳῷ θηριωδίαν ἐπωνόμασαν. λέγει δέ που [Or. 287—292] καὶ Ἡσίοδος περὶ ἀμφοῖν οὕτως ἐναργῶς τοῖς ὀνόμασιν ἐπὶ τῶν ἔξῃ ἐκατέρων ὡς μουσικὸς ἂν τις ἐπὶ τῶν συστημάτων εἶπε χρώμενος· τὴν μὲν γὰρ κακότητα καὶ ἱλαδὸν ἔστιν ἐλέσθαι ῥηϊδίως· λείη μὲν ὁδός, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει· τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν ἀθάνατοι· μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐς αὐτὴν καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηται, ῥηϊδίῃ δὴ ἔπειτα πέλει χαλεπὴ περ ἐοῦσα. Φέρε δὴ καὶ τὰς τῶν λογικῶν ζώων γενέσεις ὅπως ταῖς κατὰ μουσικὴν ἀναλογίαις συμπεπόνθασιν ἐπιδείξωμεν. ^[30]

3 18 τὴν μὲν οὖν καθ' ἑπταμήνους περιφορὰς τελεσιουργουμένην κατὰ τοὺς ἀρμονικοὺς θεωρήσομεν γινομένην λόγους. εἰ γὰρ λαβόντες τὸν ἐξ πρῶτον ὄντα γενέσεως σύμβολον ἐφεξῆς συνθεῖμεν ἀριθμοὺς τοὺς τῶν ἀρμονικῶν ἀναλογιῶν πρὸς αὐτὸν ἐπιδεικτικούς, ἐπιτρίτου τε καὶ ἡμιολίου καὶ διπλασίου, ἔσονται μὲν ἡμῖν κείμενοι κατὰ τὸ ἐξῆς ἀριθμοὶ οἷδε· ἐξ ὀκτὼ ἐννέα δώδεκα· τούτους δὲ συνθέντες καὶ ποιήσαντες τὸν τριακονταπέντε καθ' ὃν φασὶ τὰ ἐπτάμηνα διαπλάττεσθαι, εἰ κατὰ τὸν ἐξ πολυπλασιάσαιμεν αὐτόν, <ποιήσαιμεν ἂν τὸν διακόσια δέκα> ἰσάριθμον ταῖς τῶν ἐπταμήνων περιόδοις ἡμερησίαις. πάλιν δὲ εἰ τοῖς αὐτοῖς ὅροις τοὺς ῥυθμικοὺς προσθέντες λόγους ἴσον τε καὶ διπλασίονα καὶ ἡμιόλιον καὶ ἐπίτριτον ἀπὸ μονάδος ἀρξόμεθα, συγκρίσονται μὲν ἀριθμοὶ οἷδε· εἰς δύο τρία τέσσαρα· ὧν ὁ μὲν εἰς οὐδένα προτεταγμένον ἔχων ἀριθμὸν τὸν ἴσον πρὸς ἑαυτὸν ἔξει λόγον, ὁ δὲ δύο πρὸς τὸν ἕνα

τὸν διπλασίονα, ὁ δὲ τρία πρὸς τὸν δύο τὸν ἡμιόλιον, ὁ δὲ τέσσαρα πρὸς τὸν τρία τὸν ἐπίτριτον· οὓς ἀλλήλοις μὲν παραθέντες τὸν τῶν δέκα πληροῦμεν ἀριθμόν, τοῦτον δὲ τῷ τριακονταπέντε συνθέντες ποιήσομεν τὸν τεσσαρακονταπέντε, καθ' ὃν φασι μορφοῦσθαι τὰ ἐννεάμηνα. τῷ δὲ ἕξ πάλιν ὡς τελείῳ τὸν τεσσαρακονταπέντε πολυπλασιάσαντες τὸν τῶν ἐννεαμήνων ἀριθμὸν ἔχομεν διακόσια ἑβδομήκοντα· τοσαύταις γὰρ ἡμερῶν περιπολήσῃ ζωογονεῖσθαι συμβαίνει τοὺς προειρημένους. τοὺς δ' ὀκταμηνιαίους ἰδεῖν ἔστι γεννωμένους μὲν τῷ μετέχειν ἐλαχίστων λόγων, ὅτι δὲ μὴ πάντων, οὐδαμῶς ζωογονουμένους. Ἀλλὰ γὰρ καὶ τοὺς λόγους τῶν διαστημάτων εἰ προσαγάγοιμεν τοῖς περὶ σωμάτων συμμετρίας λεγομένοις, εὐρήσομεν ὡς τοῖς μὲν συμφώνοις διαστήμασι τὰ κάλλους μετέχοντα ἀναλογεῖ, τοῖς δ' ἀσυμφώνοις ὁμοίωται τὰ ἐναντία. κάλλος δὲ σώματος οὐ τὸ τὴν ἄδοξον ἐπιφαίνον θηλύτητα νομιστέον, ἀλλὰ τὸ ψυχῆς ἐπιτηδεύουσα δηλοῦν πρὸς ἀνδραγαθίαν, ἧς οἱ τετυχηκότες ἐς ἀρετὴν παρακλητέοι καὶ ἐς φιλίαν ἀξιόκνητοι· τοῦτο γὰρ δύναται καὶ τὸ τῷ θείῳ Πλάτῳ ρηθέν [Resp. III 403 c], σκοπὸν εἶναι μουσικῆς τὰ τοῦ καλοῦ ἐρωτικά. Ἄθρην δὴ ὡς καὶ τῶν τοῦ παντὸς σωμάτων ὡδὶ συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι. ^[40]

3 19 πυρὶ μὲν γὰρ διὰ τὸ πυραμίδι παραπλήσιον τὸν τέσσαρα νέμομεν ἀριθμὸν ἰσαριθμοῦντα ταῖς τοῦ σχήματος γωνίαις, γῇ δὲ ὡς κύβῳ τὸν ἕξ ἰσάζοντα τοῖς ἐπιπέδοις, ἄερι δὲ ὡς ὀκταέδρῳ διὰ τὰ ἐπίπεδα τὸν ὀκτώ, ὕδατι δὲ ὡς εἰκοσαέδρῳ διὰ τὰς γωνίας τὸν δώδεκα. εἰλήφαμεν γὰρ τῆς τε ἀνωφεροῦς καὶ τῆς κατωφεροῦς δυάδος τῶν μὲν ποιητικῶν τὰς γωνίας αἷς δρῶσι διὰ τὴν ὀξύτητα, τῶν δὲ παθητικῶν τὰ ἐπίπεδα οἷς τέμνεται· ἄηρ μὲν γὰρ ὑπὸ πυρός, γῇ δὲ ὑπὸ ὕδατος συνάγεται καὶ διαχεῖται. Τούτων οὕτως ἐχόντων δῆλον ὡς καὶ τῶν ἐνιαυσίων ὥρων ἐκάστη τὸν τοῦ παραπλησίου τῶν στοιχείων ἀριθμὸν λήψεται, ἔαρ μὲν τὸν ἄερος, εἰκὸς αὐτῷ δι' ἀπαλότητα, τὸν ὀκτώ, θέρος δὲ πυρὸς διὰ θερμότητα τὸν τέσσαρα, μετόπωρον δὲ γῆς διὰ ξηρότητα τὸν ἕξ, χειμῶν δὲ ὕδατος δι' ὑγρότητα τὸν δώδεκα. ἔξει τοίνυν τὸ ἔαρ, καθὰ καὶ Πυθαγόραν ἔφασαν λέγειν, πρὸς μὲν μετόπωρον τὸ διὰ τεσσάρων, πρὸς δὲ χειμῶνα τὸ διὰ πέντε, πρὸς δὲ θέρος τὸ διὰ πασῶν, ὡς ὑπογέγραπται· ὧν καὶ ἡ ἀναλογία μουσικὴ ποικίλως ἔξ ἐπιτρίτου καὶ ἡμιολίου καὶ ἐναλλάξ τὸν διπλασίῳ πληροῦσα. Ἔστιν οὖν κἀν τῷ τοῦ παντὸς σώματι παράδειγμα μουσικῆς ἐναργές. ^[20]

3 20 πάλιν γὰρ τὸ μὲν διὰ τεσσάρων τὴν ὑλικὴν ἐμφαίνει τετρακτύν, τὸ δὲ διὰ πέντε καὶ τὸ αἰθέριον προσσημαίνει σῶμα, τὸ δὲ διὰ πασῶν τὴν τῶν πλανητῶν ἐμμελῆ κίνησιν, περὶ ἧς μικρὰ διαλάβωμεν. ποιηταὶ μὲν γὰρ ταύτην πνοὴν κινούμενοι μουσικῇ διὰ παντὸς ἄδουσιν ἄστρον χορὸν ἐπονομάζοντες, σοφοὶ δὲ ἄνδρες καὶ ἀληθείας ἱχνευταὶ δι' ἀποδείξεων τοιῶνδε ἐθήρασαν. πᾶν φασὶ σῶμα τάχει πολλῷ φερόμενον καθ' ὁμοίου καὶ ὑπείκοντος ἡρέμα κυμαινομένου τε ὑπὸ τῆς πληγῆς δίκην τῶν ὑπὸ ψηφίδος ἐν ὕδασι κύκλων διαθεόντων ἦχον ποιὸν ἀποτελεῖν· ὥσπερ δὲ τὸν ἀέρα τόνδε ἀπλοῦν τε ὄντα καὶ τοῖς ἡμετέροις ὀργάνοις προσφυῶς ἔχοντα διαφόρως ἡχεῖν συμβαίνει (τῆς γὰρ ὁμοίας πληγῆς ὑπὸ τε ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς παιδὸς τε καὶ πρεσβύτου γινομένης ἀνόμοιον ἀποδίδοσθαι τὸν ἦχον), οὕτως δὲ κἀκεῖθι τὸν μὲν αἰθέρα τυγχάνειν ἀπλοῦν, τὰ δ' ἐν αὐτῷ σώματα πολλὰ τε ὄντα καὶ ποικίλα, ὡς δηλοῦται, μεγέθει τε καὶ χροιαῖς ἐνεργείαις τε καὶ ἀπορροαῖς πλήττειν αὐτὸν κατὰ τὴν οἰκείαν δύναμιν καὶ φύσιν. ἡμῖν μὲν οὖν ἀνεπαισθήτους γίνεσθαι τοὺς ἦχους (οὐ γὰρ ἐπιτηδεύουσα τὰς ἀκοὰς ἔχειν ἔκ τε τῆς πολλῆς ἀποστάσεως καὶ τῆς πρὸς τὸ σῶμα κράσεως θολερωτέρας, καθάπερ οἱ τὰ ὦτα κάκιον ἡμῶν διατέθενται οὔτε τῆς ἡμετέρας ἐπαΐουσι φωνῆς οὔτε, ὃ μέγιστον, βροντῶν τε καὶ τοιούτων κτύπων), τοῖς δὲ βελτίοσι τῶν μὴ φαύλως ἐν ἀνθρώποις βεβιωκότων ἐγγύς τε ἐλάσαι <μετεῖναι> τῆς ἀκοῆς καὶ μηδαμῶς ἀμοίροις γενέσθαι τῆς τοιαύτης εὐδαιμονίας· ὥσπερ γὰρ καὶ τῶν κρείττωνων ἐπόπτας γενέσθαι φύσει μὲν ἡμῖν εἶναι δυσχερές, τοῖς δ' ἀρετῆς ἐς ἄκρον ἐλθοῦσι καὶ ἐπιστήμης τῆς ἐπιτηδεύουσης δυνατῶς

ἔχειν καὶ θείων μορφῶν ἀβλαβῶς θεωρῆσαι παρουσίαν, οὕτω δὲ καὶ τῆς τοῦ παντὸς ἡχῆς ἀκοῦσαι μὲν ἀπὸ ταῦτομάτου καὶ μάλιστα τοὺς ἀναξίους ἀμηχανώτατον, τοὺς δὲ σπουδαίους καὶ ἐπιστήμονας ἀφθόνως τῆς τοιαύτης τιμῆς τε καὶ εὐμοιρίας σπανίως μὲν, ὅμως δ' οὖν μεταλαμβάνειν ὑπὸ τῶν κρειττόνων. τούτους δὴ τοὺς ἡχοὺς προφέρεσθαι φασὶ κατὰ τὴν ὑποκειμένην τοῖς φθόγγοις τάξιν· τῶν δὲ φθόγγων ὧν μὲν ἀρρενικῶν, ἐτέρων δὲ θηλυτέρων, ἄλλων δὲ ἐπικοινωνῶν ὄντων ἐκάστῳ δύναμιν τῶν πλανητῶν καὶ ἐνέργειαν παρίσωσαν. Πρότερον οὖν διοριστέον τί τὸ ἄρρεν φύσει καὶ θῆλυ. ^[40]

3 21 τὸ μὲν οὖν ἄρρεν ἐν μὲν σώματι σκληρόν τε καὶ ξηρόν, ἐν δὲ ψυχαῖς πρακτικόν τε καὶ φιλόπονον, τὸ δὲ θῆλυ ὑγρὸν διειμένον ἡρεμαῖόν τε καὶ φυγόπονον. τούτων δὴ κατακρατούντων ἢ μιγνυμένων ἐπίσης τὰς τῶν ἐνεργειῶν διαφορὰς γίνεσθαι συμβαίνει. ὁ μὲν οὖν τῆς σελήνης κύκλος ὑγρὸς τε ὧν καὶ διειμένος, συμπάσης γενέσεως σωματικῆς αἰτιώτατος, τὸν διὰ τοῦ εἰ θῆλυν ἀφίησι φθόγγον ἐπὶ μικρὸν ἡρρενωμένον· καὶ γὰρ αὕτη πλεῖστον μὲν θηλυότητος ἐν τῷ δέχεσθαι τὰς παρὰ τῶν ἄλλων ἀπορροίας ἔχει, μετέχει γε μὴν καὶ ἀρρενότητος προῖεῖσα καὶ παρ' αὐτῆς εἰς τὴν γῆν τὰς γεννητικὰς τε καὶ θρεπτικὰς δυνάμεις σωμάτων. δηλοῦσι δὲ τοῦτο καὶ οἱ ταύτης μυστιπόλοι τε καὶ ὀργιασταί· ἀρρενόθηλυν τε γὰρ αὐτὴν προσειρήκασι, πλέον μετέχουσιν θηλυότητος, καὶ τὸν κερασφόρον αὐλὸν ἀνῆψαν αὐτῇ τῷ τε μηνοειδεῖ τοῦ σχήματος παραπλήσιον ὄντα καὶ βαρύτατον ἐπίσης προσλαμβανομένῳ κατὰ τὴν ἐκφώνησιν. ὁ δὲ τοῦ Ἑρμοῦ κατὰ μὲν τὸ πλεῖστον ξηραντικὸς ὑπάρχων διὰ τὴν πρὸς τὸν ἥλιον κατὰ μέγεθος ἐγγύτητα, δι' ὀλίγου δὲ ὧν ὑγραντικὸς εἴ ποτε τούτου χωρισθείη καὶ νυκτεριναῖς σπανίως, ἡμεριναῖς δὲ ἐπὶ πλέον γεγηθὼς φάσσει, τὸ ἀρρενόθηλυ καὶ αὐτὸς ἡχεῖ, πλέον μὴν ἡρρενωμένον τῷ καὶ αὐτὸς τῇ τε ξηρότητι μᾶλλον καὶ τοῖς ἡμερινοῖς ὤκειωσθαι σχήμασιν. ὁ δὲ δὴ τῆς Ἀφροδίτης φαιδρὸς τε ὧν κατὰ τὴν θεὰν καὶ ἡδὺς καὶ εὐφροσύνης ἀπεργαστικὸς καὶ ὑγρὸς τὸ πλέον νυκτὶ τε χαίρων τὸν θῆλυν ἄκρως ἐπέχει φθόγγον. ὁ δὲ τοῦ ἡλίου ξηρότερος καὶ καυστικὸς διόλου τε θερμὸς καὶ δραστικὸς ἡχεῖ τὸν ἄρρενα. ὁ δὲ τοῦ Ἄρεος θερμὸς τε ὧν καὶ ὀρμητικὸς, ὑγροῖς τε καὶ νυκτερινοῖς γεγηθὼς σχήμασι, τὸν ἐπαμφοτερίζοντα προῖησι, πλέον μὴν ἡρρενωμένον. ὁ δὲ τοῦ Διὸς ἡδὺς τε ἐν ἅπασιν ἐνεργήμασιν ὧν καὶ πάντα ὀλίγου δεῖν τῷ τῆς Ἀφροδίτης ἐφάμιλλος καὶ κατὰ ἄνεσιν πρὸς τοὺς παρ' ἐκάτερα θεωρούμενος καὶ τοῦ μὲν Ἄρεος τὸ θερμὸν ἐλαττῶν, τοῦ δὲ Κρόνου τὸ ψυχρὸν παραμυθούμενος, εὐκρατόν τε ἐξ ἀμφοῖν ἔχων μίξιν καὶ κατὰ ταῦτα τῷ τῆς Ἀφροδίτης ἐν μὲν ἡμερίοις πνεύμασι γόνιμος ὧν, ἐν δὲ σωμάτων συναφαῖς τεκνοσπότης τε καὶ γαμήλιος, οὐκ ἂν ἀπεικότως ἡχοίη τὸν θηλυτέρον, τελευταῖος δὲ ὁ τοῦ Κρόνου σκληρὸς τε ὧν καὶ αὐχμηρὸς καὶ ἐπίπονος τὸν ἄρρενα. Λειπομένης δὴ τῆς διὰ τεσσάρων ἀπὸ μέσης κατὰ συνημμένων συμφωνίας εὐροιμεν ἂν καὶ τὸν ζωδιακὸν ἐν τέτταρσι τόποις καὶ μεγέθεσι θεωρούμενον. τούτων οὖν εἰ τὸ μὲν πρῶτον ἀποδοίημεν τῇ μέσῃ, τὸ δὲ δεύτερον τῇ μετὰ ταύτην, κάπὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως, οὐκ ἂν ἀπὸ τρόπου λέγοιμεν. καὶ γὰρ τούτων ἕκαστοι φυσικῶς ἐκ τῆς πρὸς τοὺς πλανωμένους ὁμοιότητος καὶ τῶν ἐνεργειῶν ὁμοίως μετειλήφασιν· ἐν οἷς καὶ τοὺς ἐλάττω τῶν μεγεθῶν <τῶν> προειρημένων ἢ καὶ μείζω τόπον ἐκάστου κατέχοντας καὶ τῶν διαστημάτων τὰς ὑπεροχὰς ἢ ἐλλείψεις ἡχεῖν οὐκ ἀπεικός, ὥς συνεστάναι παρὰ σφίσι καὶ τὴν ἐναρμόνιον μελωδίαν, ὧν τὰ παμμήκη σώματα καὶ τὰ σμικρότατα τῶν διαστημάτων ἡχεῖν δύναται. ^[45]

3 21 (50) Πάλιν τοίνυν ἐτέρων ἐπτὰ λειπομένων φθόγγων τοῖς μὲν τοῦ ζωδιακοῦ τόποις διανέμοντες πεπαύμεθα (ἀπλῇ γὰρ τούτων ἡ ἐνέργεια)· τῶν δὲ πλανωμένων διττὴν ἐχόντων δύναμιν (ἐτέρως γὰρ διὰ νυκτός, ἄλλως δὲ δι' ἡμέρας δύνανται) πάλιν αὐτοῖς ἕνα τῶν λοιπῶν κατ' ἐναντιότητα τῶν ἡμερινῶν δυνάμεων ἀποδώσομεν τοῖς μὲν δραστηρίοις αὐτῶν ἢ ἐπιπόνους τὸ ἄρρεν ἢ τὸ κατὰ τὴν μίξιν ἀρρενότητι πλεονάζον ἀπονέμοντες, τοῖς δ' ἀδρανεστέροις ἢ

ὕγροτέροις τὸ θῆλυ προσάγοντες ἢ τὸ θηλύτῃ περιττεῦον. μόνον δὴ τὸν προσλαμβανόμενον ἐπὶ τῶν πλανητῶν διὰ τοῦ ε λεγόμενον ἔστιν εὐρεῖν· τὸ γὰρ δὴ στοιχεῖον τοῦτο τῇ τῆς σελήνης ἀναλογοῦν φύσει γενέσεως εἶναι σύμβολον ἀνθρώποις ἀρέσκει λέγειν ἐξ ἀρτίου πρώτου καὶ περιττοῦ κατ' ἀριθμὸν συντεθειμένον. Ἐκ δὴ τούτων συνιδεῖν δυνατὸν ὡς καὶ συστήματα καὶ τρόπους ἐκάστω τῶν θεῶν καὶ τοῖς τούτων ὁμοίοις ἀποδώσομεν τοῖς ἰδίους φθόγγοις ἀναλογοῦντα, σελήνῃ μὲν καὶ ταῖς ἀναλόγοις δυνάμεσι τὴν ἀπὸ προσλαμβανομένου νέμοντες ἀρμονίαν, Ἑρμῇ δὲ καὶ τοῖς ὁμοίοις τὸ δεύτερον σύστημα, τρίτον δὲ τῷ τρίτῳ καὶ τοῖς παραπλησίοις, τέταρτον τῷ τετάρτῳ καὶ τοῖς ἐμφερέσι, καὶ ἐπὶ τῶν ἐξῆς ὁμοίως. ^[5]

3 22 τῷ δὲ ζωδιακῷ πᾶν μὲν εἶδος ἀποδώσομεν ἅπαντι, τοῖς δὲ παρὰ μέρος αὐτοῦ μεγέθεσι τὰ τοῖς φθόγγοις ἀναλογοῦντα ἐπὶ τὸ βάρος χρώμενοι τῇ συμφωνίᾳ. πάλιν δὲ ἐπὶ τῶν λοιπῶν φθόγγων, οὓς ταῖς νυκτεριναῖς ἐνεργείαις ἀφωρίσαμεν, τῇ μὲν τάξει καθάπερ ἐδόθη χρῆσθαι, τὴν δὲ ἀρμονίαν ἐπὶ τὸ βάρος συστησόμεθα. λοιπὸν δὲ οὐκ ἄδηλον ὡς ἐκάστω καὶ ῥυθμοῦ καὶ ὀργάνων φύσιν τοῖς συστήμασι πρέπουσαν ἀποδώσομεν, ὅπου μὲν πλείονος ἐνεργείας χρεῖα, δι' ὁμοιότητος τὴν ἀκρότητα προσκαλούμενοι, ὅπου δὲ ὑφειμένης, διὰ τῆς τῶν ἀνομοίων μίξεως τὰς ὑπερβολὰς ἀνακερανύντες. τούτων γὰρ δὴ τῶν ἐναιθερίων ἤχων καὶ πρὸς ἀλλήλους γίνονται λόγοι. ^[15]

3 23 τὸν γὰρ δὴ ζωδιακὸν μερισθῆναι μὲν συμβέβηκεν εἰς μέρη δώδεκα ἰσαρίθμως τοῖς τε ἐν μουσικῇ τόνοις καὶ τῇ περιμέτρῳ τοῦ ὀρθογωνίου τριγώνου· — τοῦτο γὰρ ἐκ πασῶν ῥητῶν συνίσταμεν πρῶτον (τὰ γὰρ ἐξ ἐλαττόνων αὐτοῦ πλευρῶν ὀρθογώνια τρίγωνα μίαν πάντως ἄρρητον ἔξει, εἴ γε μέλλοι τὴν ὑποτείνουσαν τὸ ἴσον δυναμένην δεῖξαι ταῖς τὴν ὀρθὴν περιεχούσαις διὸ καὶ τὸν πέντε πρῶτόν φασι ῥητὴν ἐπιδειξαι διάμετρον, τὴν τοῦ παραλληλογράμμου διαγώνιον <δ> τὰς ὀρθὰς γωνίας ἐπιτρίτῳ περιέχει λόγῳ ῥητὴν διάμετρον προσειπόντες)· τοῦ δὴ τοιούτου τριγώνου συνεστῶτος, ὡς ἔφην, ἐκ τριῶν καὶ τεσσάρων καὶ πέντε, εἰ τὰς πλευρὰς ἀριθμητικῶς συνθείημεν, ἢ τῶν δώδεκα πληροῦται ποσότης. ἔτι γε μὴν τὸν μὲν τέσσαρα πρὸς ἐκάτερον τῶν λοιπῶν ἀριθμητικῶς συνθέντες, ὅτε μὲν τὸν τῶν ἑπταμήνων, ὅτε δὲ τὸν τῶν ἑννεαμήνων ἀριθμὸν δηλοῦμεν, ὧν ἐκάτέρῳ τελεσιουργεῖται τὸ ἀνθρώπειον, ἐξ ἄρρενος καὶ θήλεος τὴν σύστασιν ἔχον, ὡς ἢ τῶν συντιθεμένων ἀριθμῶν δείκνυσιν φύσιν· εἰ δὲ τὸν τρία τῷ πέντε συνθείημεν, ἄμφω τυγχάνοντες ἄρρενες ἄτροφον γονὴν καὶ ἄζων τὴν τῶν ὀκταμήνων δηλοῦσιν. ἀλλ' εἰ καὶ τῶν πλευρῶν ἐκάστην κατὰ βάθος αὐξήσαιμεν (βάθος γὰρ ἢ σώματος φύσις), ποιήσαιμεν ἂν τὸν διακόσια δεκαῆξ ἰσάριθμον ὄντα σύνεγγυς τῷ τῶν ἑπταμήνων. πάλιν δὲ τὰς τρεῖς ἐπ' ἀλλήλας κατὰ βάθος ποιήσαντες καὶ τῷ προειρημένῳ προσθέντες τὸν τῶν ἑννεαμήνων συντίθεμεν διακόσια ἑβδομηκονταῆξ, ἐν ἀμφοτέροις δὲ ὁ ἕξ περιττεύει γαμικὸς τυγχάνων δι' <τὴν προειρημένην> αἰτίαν. ἀλλὰ καὶ τῶν τεττάρων ῥυθμικῶν λόγων ἐστὶ τὸ σχῆμα δεκτικόν· ἢ μὲν γὰρ ἐκ τριῶν εὐθεῖα διαιροῖτ' ἂν ἐς τὸν διπλασίῳ λόγον, ἢ δὲ ἐκ τεσσάρων εἰς τὸν ἴσον, ἢ δὲ ἐκ πέντε εἰς τὸν ἡμιόλιον· αἱ δὲ τὴν ὀρθὴν περιέχουσαι δηλοῦσι τὸν ἐπίτρίτον. τούτου δὴ καὶ Πλάτων φησὶν [Resp. VIII 546 c] ἐπίτρίτον πυθμένα πεντάδι συζυγέτα. — διὰ ταῦτα δὴ τὴν εἰς δώδεκα τοῦ παντὸς διαίρεσιν πεποιημένοι πρῶτῳ μὲν τελείῳ πολυπλασιάσαντες τὸν δώδεκα τῷ τρία, τὸν τῶν τριακονταῆξ, οὓς καὶ ὠρονόμους ἐπονομάζουσιν, ἀριθμὸν πεποιήκαμεν· τούτων δὲ κατὰ δεκάτην δυνάμιν ἐχόντων πάλιν τῷ δέκα πολυπλασιάσαντες αὐτοὺς ἐτέρῳ τελείῳ τὸν τῶν τριακοσίων ἐξήκοντα ποιοῦμεν ὅρον ἰσάριθμον ὄντα ταῖς τοῦ κύκλου σύμπαντος μοίραις. τέσσαρες μὲν οὖν ὀρθαὶ περὶ τὸ κέντρον γίνονται μόναι γωνίαι· τούτων δὲ ἐκάστην ἀπὸ τῶν ἀγομένων διαμέτρων ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς περιφερείας σημείων τῶν τὴν δωδεκάδα διακρινόντων εἰς τρεῖς ὀξείας τέμνεσθαι συμβαίνει. ὧν αἱ μὲν δύο τὴν ἐξαγώνον ἔχουσαι φάσιν τὸν ἴσον δηλοῦσι λόγον, αἱ δὲ τρεῖς τοῦ τετραγώνου πρὸς τὰς τοῦ ἐξαγώνου τὸν

ἡμιόλιον, αἱ δὲ τέσσαρες τοῦ τριγώνου πρὸς ἄμφω τὰς προειρημένας πῆ μὲν τὸν ἐπίτριτον, πῆ δὲ τὸν διπλασίω· αἱ δὲ πέντε οὐδένα τῶν ἀρμονικῶν πρὸς τὰς προτέρας ἔχουσαι λόγον ἀσύμφωνον καὶ ἀσύνδετον τοῦ κύκλου ποιοῦσιν εὐθεῖαν· αἱ δὲ ἕξ πρὸς τὰς προειρημένας πάσας συμφωνοῦσαι ποσότητος δηλοῦσι τὴν διάμετρον. ^[45]

3 23 (50) λέγω δὲ ἀρμονικὸν μὲν λόγον τὸν καὶ δι' ἑνὸς ἀριθμοῦ μείζονος τὸν ἐλάττω δυνάμει καὶ ἀδιαιρέτως δηλοῦντα κατὰ συμφωνίαν (καὶ γὰρ ἐν ὁξυτέρᾳ φωνῇ δυνάμει περιέχεσθαι συμβέβηκε τὴν βαρύτητα), ῥυθμικὸν δέ, ἥνικα διωρισμένως εἰς ἀριθμὸς παραλαμβάνεται τὸ μὲν εἰς θέσιν, τὸ δὲ εἰς ἄρσιν μεριζόμενος. Ἐκ δὲ τῶν προειρημένων συμφωνιῶν καὶ τῶν παρειλημμένων κατὰ τοὺς φθόγγους δυνάμεων εἴ γε ἐθέλοις καὶ γενέσεων ἀνιχνεύειν προτελέσεις, οὐκ ἀπὸ σκοποῦ βαλεῖς· ἀλλὰ κὰν σώματος κράσει καὶ ψυχῇ καὶ ἥθεσι πράξει τε καὶ βίῳ καὶ ζωῇ τό τε θῆλυ καὶ ἄρρεν καὶ μικτὸν ἐπισκοπῶν τῶν φθόγγων καὶ τὸ τῶν σχημάτων σύμφωνον ἢ ἀσύμφωνον οὔτε ἄμουςον οὔτε ἀληθείας πόρρω ποιήσῃ τὴν κατάληψιν. ^[5]

3 24 Καὶ μὴν οὐ τὸ σῶμα τοῦ παντὸς μόνον ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν δι' ἀριθμῶν συμφώνων συνεστάναι καὶ θεωρεῖσθαι παλαιοὶ τε ἄνδρες καὶ σοφοὶ δισχυρίσαντο. λέγει γὰρ πῶς καὶ ὁ θεὸς Πλάτων ἐν Τιμαίῳ [cf. 35 a] τάδε, ὡς τῆς ἀμερίστου καὶ μεριστῆς οὐσίας μέσσην οὐσίαν λαβὼν καὶ ἐπὶ τῆς ταύτου καὶ θατέρου μεριστῆς τε καὶ ἀμερίστου φύσεως τὰς μεσότητας τῇ τῶν οὐσιῶν μεσότητι συνθεῖς καὶ τούτων τῶν τριῶν κρᾶσιν ποιησάμενος ὁ ψυχῆς δημιουργὸς πάλιν κατ' ἀριθμοὺς τούσδε τὸ σύμπαν κρᾶμα διεῖλεν ἀρτίους τε καὶ περιττούς· καὶ δῆτα τοὺς μὲν ἀρτίους ἄχρις ὀκτάδος αὔξει κατὰ τὸν διπλασίω λόγον, τοὺς δὲ περιττοὺς ἕως εἰκοσάδος καὶ ἐπτάδος κατὰ τὸν τριπλασίω. ταῦτα δὲ οἱ μὲν διὰ τὸ τὴν ψυχὴν ἀριθμοῖς ἐνεργεῖν τὴν μὲν καθ' ἕκαστον τὰ κατὰ τὰς τέχνας, τὴν δὲ τοῦ παντὸς τὰ κατὰ φύσιν, οὕτως εἰρησθαὶ φασιν, οἱ δὲ ἀκριβέστεροι τῆς τε δυνάμεως καὶ οὐσίας αὐτῆς παριστάναι φασὶ τὴν ιδιότητα. αἱ μὲν γὰρ ἐπ' ἀριθμῶν ἐκθέσεις, ὧν ἡ φύσις ἔξω σωμάτων, τὴν ἀσώματον αὐτῆς ἀρχὴν δεικνῦσιν, αἱ δὲ διὰ τῶν λόγων καὶ ἀναλογιῶν αὐξήσεις τὴν ἐπὶ βάθος φορὰν, ἡ μὲν κατὰ δυάδα (κύβος γὰρ ἀπὸ δυάδος ὀκτώ) τὸ σωματικὸν βάθος ὃ καλοῦμεν φυσικόν (φθαρτὸν γὰρ τοῦτο καὶ διαιρετόν), ἡ δὲ κατὰ τριάδα τὸ κατὰ τὴν ἀσώματον καὶ τὸ ἀδιαίρετον καὶ τὸ ἐνεργητικόν (κύβος γὰρ ἀπὸ τριάδος ἐπτὰ καὶ εἴκοσι)· χρῆσθαι γὰρ αὐτὴν καὶ τῷ σωματικῷ βάθει συμβαθυνομένην αὐτῷ καὶ ἐναντιοπαθεῖν πολλάκις τῷ ψυχικῷ (τοῦτο γὰρ ἰσχυρότερον) καὶ ὅτε μὲν ἐς τὰ βελτίω τρέπεσθαι, ἃ ἥρεσεν εἶναι πρὸς περιττοῦ διὰ τὸ ἀμέριστον, ὃ προσέοικε τὰ ἀσώματα, ὅτε δὲ πρὸς τάναντία, ὧν ἄρτιος ἡ φύσις καὶ ὡς σωμάτων διαιρετή. Ἀλλὰ καὶ τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν αὐτῆς τοῖς ἐκκειμένοις ὅροις παρόμοια προσειρήκασι· τὰς γὰρ τέτταρας ἀρετὰς οὐκ ἄλλο τυγχάνειν ἢ πρὸς ἀριθμοὺς ὁμοιότητος, τὴν μὲν γε φρόνησιν ἀνάλογον μονάδι (μοναδικὴ γὰρ ἡ ἐκάστου καὶ ἀπλῇ γινώσκεις), δυάδι δὲ ἀνδρίαν καὶ δευτέρᾳ χώρᾳ παραπλήσιον, ὁρμὴν ἀπὸ τινος ἐφ' ἕτερον καὶ μετάβασιν ἐμφαίνουσιν, τριάδι δὲ σωφροσύνην, ἐνδείας ἐν μέσῳ καὶ ὑπερβολῆς συμμετρίαν κερασσάμενην, τετράδι δὲ δικαιοσύνην (πρώτη γὰρ ἰσότης δείκνυσιν ἐξ ἰσάκης ἴσων πρώτη συνεστῶσα)· τῆς δὲ σωματικῆς εὐποτμίας ἰσχὺν μὲν ἀναλογεῖν ἀνδρίᾳ (διὸ καὶ δυάδι), κάλλος δὲ σωφροσύνη διὰ τὰς τῶν μερῶν καὶ χρωμάτων συμμετρίας (διὸ καὶ τριάδι), ὑγίειαν δὲ δικαιοσύνη διὰ τὴν πρὸς ἄλληλα ὁμόνοιαν τούτων· φρονήσῃ δὲ οὐδεμίαν ὁρῶντες ἐν σώμασιν ὁμοιότητα εὐλόγως διὰ τῆς ἐπτάδος * * * ὁρῶμεν τὸν σοφὸν διχῶς τὸν περὶ ψυχῆς συνιστάντα λόγον· τὸ μὲν γὰρ κατὰ τὰς διπλασίους καὶ ἀρτίους χώρας τῷ παθητικῷ προσνέμει βάθει, τὸ δὲ κατὰ τὸ τριπλάσιον καὶ περιττὸν τῷ λογικῷ καὶ ἀσωμάτῳ, ἄμφω δὲ ἐκ μονάδος τῆς αὐτῆς ὡς μιᾶς ἀρχῆς καὶ αἰτίας ἐξηρητημένα. ^[55]

3 24 (50) σαφηνίσει δὲ καὶ τοῦτο τὸ διάγραμμα κατὰ τὴν διπλὴν τετρακτὺν πάσας ἀναλογίας γεωμετρικὰς καὶ μουσικὰς ἐπιδεχόμενον καὶ τοὺς μὲν περιττοὺς τῶν ἀριθμῶν ἐπ' εὐθείας ἔχον,

τοὺς δὲ ἀρτίους κατὰ περιφέρειαν. ἐν μὲν γὰρ σώματι τὸ κυκλικὸν τιμιώτερον· τοῦτο γὰρ κουφότερόν τε καὶ καθαρώτερον, τὸ δ' εὐθύτερον βαρύτερον καὶ ὑλικώτερον· ἐν δὲ ψυχῇ τὸ μὲν εὐθὺ καὶ ἀκλινὲς τάγαθόν· τουτὶ γὰρ ἰσότητι καὶ ταυτότητι πρεσβεῖον, θάτερον δὲ ὑποβεβηκός, τὸ πολύτροπον τοῦ παθητικοῦ διὰ τοῦ σκολιοῦ τῆς γραμμῆς αἰνιττόμενον, ἢ τοῦτο κατὰ ταῦτο κοιλότητός τε ὁμοῦ καὶ κυρτότητος ἐμφαντικόν. διὸ καὶ τοὺς Ἑλλήνων λογίους οὐκ ἀπὸ τρόπου τῷ Πανὶ περιάπτειν τὸν καλαύροπα· τὸν γὰρ τῆς τοῦ παντὸς ἐμψυχίας ἐπώνυμον οὐκ ἀπεικὸς ὀργάνῳ ταύτης ἐνδεικτικῶς χρῆσθαι τε καὶ κοσμεῖσθαι. τῶν δὲ τοῦ ἐκκειμένου διαγράμματος ἀναλογιῶν αἱ μὲν ἀριθμητικαὶ ταυτότητι τῶν ὑπεροχῶν θεωρούμεναι τὸ τῆς ψυχῆς ὁμοιομερὲς ἐπιφαίνουσιν· αἱ δὲ γεωμετρικαὶ μεγέθεσι διαφέρουσαι τὴν σωματικὴν ἐπιφαίνουσι πηλικότητα· αἱ δ' ἀρμονικαὶ συμμετρίαι δι' ἀμφοῖν τυγχάνουσαι τὴν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἐπιδείκνυνται ζῶου σύστασιν. ἢ γε μὴν ἔχομένη τούτου θεωρία περὶ τῶν διακοσίων πεντηκονταεξ πρὸς διακόσια τεσσαρακοντατρία προεῖρηται. τὴν γοῦν συμφωνίαν τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς διὰ τοῦ πρώτου συμφώνου τοῦ ἐπιτρίτου συνίστησιν· ὁ δὲ δὴ περὶ τούτου λόγος τὴν κατὰ μήκος καὶ πλάτος ἐμψύχωσιν σημαίνει, ἥπερ ἐν τῇ πρὸς πᾶν ἀποστάσει βάθους γίνεται συμπληρωτική. τῶν δὲ δύο κύκλων τὴν πρὸς τὸ ἡγεμονικὸν τῶν φαντασιῶν δηλούντων ἀνακύκλησιν ἀναλόγως ταῖς τῆς φωνῆς ἐπιτάσεσι καὶ ἀνέσεσιν ὁ μὲν ἐκ τῆς ἀρτιάκις τετρακτύος τὸ πρακτικὸν τῆς τοῦ παντὸς δηλοῖ ψυχῆς, ὃ καὶ συνεῖρκται τῷ σώματι, ὃ δ' ἐκ τῆς κατὰ τοὺς περιττοὺς τὸ θεωρητικὸν καὶ θειότατον καὶ ἐκτὸς ὁμιλοῦν τῷ βελτίονι. οὕτω δὲ τὸν μὲν ταυτότητος ἐπιφημίζει τῆς κατὰ τὴν φρόνησιν οὐσίας τὸ ἀμετάβλητον ἐμφαίνοντα, τὸν δὲ ὀνομάζει θατέρου τὸ τῆς παθητικῆς καὶ ἀλόγου φύσεως ἀβέβαιον διοριζόμενον. ταῦτα μὲν οὖν ταῦτη. Μελωδίας δὲ ὁ λόγος ἀρχὴν φυσικωτάτην καὶ πρωτίστην τὸν ἐνθουσιασμὸν δείκνυσιν. ^[95]

- 3 25 τὴν γὰρ δὴ ψυχὴν ἐπὶ τάδε ῥέψασαν ἀποβολῇ φρονήσεως οὐδὲν ἄλλ' ἢ ἐν ἀγνωσίᾳ καὶ λήθῃ διὰ τὸν σωματικὸν γινομένην κάρων, ταραχῶν τε καὶ πτοίησεως ἐμπιπλάμενην, παράφορον τέως ἐν αὐτῷ τε τῷ τῆς γενέσεως καθίστασθαι χρόνῳ κἂν τῷ δεῦρο βίῳ κατὰ τινὰς περιόδους πλέον τε καὶ μείον * * * παραπολαύειν. ταύτην δὲ διὰ τὴν πολλὴν ἀγνωσίαν καὶ λήθην οὐδὲν μανίας ἀποδέουσιν κατασταλτέον φασὶν εἶναι τῇ μελωδίᾳ ἥτοι καὶ αὐτοὺς μιμήσει τινὶ τὸ τῆς φύσεως ἄλογον ἀπομειλιττομένους, οἷον ὅσοι τε ἄγριοι τὸ ἦθος καὶ ζωωδέστεροι, ἢ καὶ δι' ἀκοῆς ὄψεως <τε> φόβον τὸν τοιόνδε ἀποτρεπομένους, οἷον ὅσοι πεπαιδευμένοι καὶ φύσει κοσμιώτεροι. διὸ καὶ τὰς βακχικὰς τελετὰς καὶ ὅσαι ταύταις παραπλήσιοι λόγου τινὸς ἔχουσιν φασιν, ὅπως ἂν ἡ τῶν ἀμαθεστέρων πτοίησις διὰ βίον ἢ τύχην ὑπὸ τῶν ἐν ταύταις μελωδιῶν τε καὶ ὀρχήσεων ἅμα παιδιαῖς ἐκκαθαίρηται. ὅτι <δὲ> πᾶν πάθος μανία, δηλοῖ μὲν καὶ ὁ ποιητὴς ἐπὶ μὲν τῆς δι' ἐπιθυμίαν ἐπτοημένης εἰπὼν [Z 160] τῷ δὲ γυνὴ Προίτου ἐπεμήνατο, ἐπὶ δὲ τοῦ διὰ τὸν φόνον τοῦ παιδὸς σχετιάζοντος λέγων [O 128] μαινόμενε φρένας ἡλέ· δηλοῦσι δὲ καὶ ἄνδρες σοφοὶ πᾶν πάθος μικρὰν ἐπιληψίαν ὀνομάσαντες αἰρεῖ δὲ καὶ ὁ λόγος ἐκ τῶν ὑπερβολῶν· εἰ γὰρ παντὸς πάθους ἀκρότης μανία, δηλὸν ὡς καὶ τὰ λοιπὰ μεγέθη μανίαί μὲν εἰσι σμικραί, τῷ δὲ προσεῖναι τι φρονήσεως ἢ μείζον ἢ ἔλαττον τὸ δυστύχημα ἐπισκιάζεται. τῆς δὲ μελωδίας τῆς τε κατὰ μέρη συστηματικῆς καὶ τῆς ἀπάσης κατὰ τὴν ὅλην μελοποιίαν ἢ μὲν ἐπ' εὐθείας, ἢ δὲ κατὰ μεταβολὴν γίνεται τῆς τῶν στοιχείων <τάξεως ὦν> τὸ μὲν πρῶτον ὡς γενέσεως σύμβολον γῇ προσνεμητέον, τὸ δὲ δεύτερον ὡς καὶ μετέχον ἀρρενότητος ὕδατι, δι' οὗ τὰς περὶ τὴν γῆν ἐνεργεῖ γενέσεις ἢ φύσις, τὸ δὲ τρίτον ἀέρι θῆλυ τυγχάνον, τὸ εὐτρεπτον τοῦ στοιχείου καὶ παθητικώτατον ἐπιδεικνύον, τὸ δὲ τέταρτον πυρὶ τελέως ἄρρεν τυγχάνον ἐνεργητικωτάτῳ στοιχείῳ, τὸ δὲ τούτοις συνταττόμενον, λέγω δὲ τὸ ταῦ, αἰθέρι· πλήκτρῳ τε γάρ ἐστι τὸ σχῆμα παραπλήσιον, ἱερόν τε ἐστι θεοῦ ὃν τοῦ παντὸς εἶναι πλήκτρον ὁ τῶν σοφωτέρων ἀποφαίνεται λόγος διὸ τοῖς ἅπασιν συντέτακται φωνήεσι κατὰ τοὺς φθόγγους,

ὥσπερ ὁ αἰθὴρ τοῖς λοιποῖς ζωτικὴν δύναμιν μεταδιδούς. διὸ κόσμος μὲν ὕλης ἢ ἐκείνων κίνησις, κόσμος δὲ ψυχῆς ἥνουσος μελωδία. καὶ μὴν καὶ τῶν ῥυθμῶν, ὧν ἐν ἄρσει καὶ θέσει τὴν ὑπόστασιν ἴσμεν, ἢ μὲν θέσις γένεσιν τὴν τῶν καθ' ἕκαστον, ἢ δὲ ἄρσις τὴν φθορὰν δηλοῖ (ὥσπερ γὰρ τούτων οὐδέτερον δίχα τοῦ λοιποῦ ῥυθμὸν ἐργάζεται, οὕτως οὐδὲ γένεσιν ἔστιν εὐρεῖν ἄνευ φθορᾶς· ἀλλὰ γὰρ πάντως ἢ μὲν τινων φθορὰ γενέσεως ἐτέροις ἀφορμή, ἢ δὲ γένεσις ἀπὸ τινων ἐφθαρμένων λαμβάνει σύστασιν)· καὶ τούτων δὲ οἱ μὲν ἀμετάβολοι καθεστᾶσιν, οἱ δὲ μετὰβολοι γίνονται. ^[45]

3 26 Περὶ δὴ τῆς μεταβολῆς βραχέα εἰπόντες καταπαύσομεν τὸν λόγον. τῶν γὰρ δὴ τελείων μελῶν τὰ μὲν ἀκολούθως ἔχει ταῖς πρώταις ἐπιβολαῖς, τὰ δὲ ἐναλλάττει κατὰ τὸ ἐξῆς εἰς ἑτερότητα, ὥσπερ ἔστι καὶ τῷ παντὶ συνιδεῖν ἐν τε ταῖς μακροτάταις περιόδοις βίων τε ἀλλαγὰς καὶ πολιτειῶν μεταβολὰς εὐφορίας τε καὶ ἀφορίας ζώων τε καὶ φυτῶν, καὶ τοῖς καθ' ἕκαστον τὰ μὲν ταῖς τῆς πρώτης γενέσεως αἰτίαις ἡρτηταί τε καὶ συνέπεται, τὰ δ' ἐκ τεχνικῆς ἢ τυχερᾶς ἐναλλαγῆς μετέστη τε καὶ μετεσχηματίσθη. οὕτω δὴ καὶ βίων ἀρχαὶ καὶ πράξεων ὅρμαι καὶ ἐπιτηδευμάτων μελέται καὶ τόπων μεταστάσεις μὴ κατὰ τὰς πρώτας αἰτίας γινόμεναι τὴν σύμπασαν τῆς γενέσεως μετέβαλον ἰδιοτροπίαν. ὅτι γὰρ ταῦθ' οὕτως ἔχει, μάρτυς μὲν ἀξιόχρεως καὶ Ὅμηρος· ὅπου μὲν γὰρ φησι [Z 488] μοῖραν δ' οὐτινὰ φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν, ὅπου δὲ [Y 336] μὴ καὶ ὑπὲρ μοῖραν δόμον Ἀἶδος εἰσαφίκηαι, ἢ τε ποιήσις αὐτῷ πᾶσα θρυλεῖ τὰ τοιαῦτα. ἐν μὲν γὰρ Ἰλιάδος ἀρχῇ φησι [A 3] πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς Ἀἶδι προΐαψεν, ὡς τῆς μοιριδίου τῶν Ἀχαιῶν φθορᾶς διὰ τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀχιλλέως καινοτομηθείσης, ἐν δὲ Ὀδυσσεΐα [α 8sq.] νήπιοι, οἳ κατὰ βοῦς Ὑπερίονος Ἡελίοιο ἦσθιον· αὐτὰρ ὁ τοῖσιν ἀφείλετο νόστιμον ἦμαρ, ὡς εἰ μὴ τοῦτο ἔδρασαν οὐκ ἂν τῆς οἴκαδε αὐτῶν ἀνακομιδῆς ἐστερημένων. ἀλλὰ καὶ οἱ σοφοὶ διττὴν τοῦ μέλλοντος εἶναι φασὶ τὴν ποιότητα, τὴν μὲν γε ἀναγκαίαν καὶ ἄτρεπτον, ἣν καλεῖσθαι γενησόμενον, τὴν δ' ἀλλοιωτὴν καὶ οὐ πάντως ἀφωρισμένην, ἣν φασὶ μέλλον· τὴν μὲν οὖν ἀναγκαίαν τὰ ὑπὲρ σελήνην ἐπέχειν καὶ κατειληφέναι, τὴν δ' ἀμφίβολον καὶ ἐνδεχομένην τὰ ἐπὶ τάδε· καὶ τὰ μὲν καθόλου συμβαίνοντα ἄτρεπτά τε εἶναι καὶ ἀναγκαῖα, τὰ δ' ἐπὶ μέρους εὐμετάβλητα διὰ παντός· καὶ μὴν ὅσα γινόμενα μὲν τῇ τοῦ παντός συνεργεῖ σωτηρίᾳ τε καὶ τάξει, μὴ γινόμενα δὲ ἐμποδίζει, ταῦτα τυγχάνειν ἀναγκαῖα· ὅσα δὲ οὔτε γινόμενα τῇ τῶν ὅλων διοικήσει συμβάλλεται οὔτε μὴ γινόμενα βλάπτει τὴν σύστασιν, ταῦτα δὲ ἐπαμφοτερίζειν κατὰ τὴν ἑκβασιν. μαρτυρεῖ δέ μοι ταῦθ' οὕτως ἔχειν καὶ λόγιον παλαιὸν Πυθικῶν τριπόδων ἐκφοιτῆσαν περὶ τῆς Μήδων Πλαταιᾶσιν ἐπὶ τοὺς Ἑλλήνας στρατιᾶς· φησὶ γάρ [cf. Herodotum IX 43] τῇ πολλοὶ πείσονται ὑπὲρ Λάχεσιν τε μόρον τε τοξοφόρων Μήδων, ὅταν αἴσιμον ἦμαρ ἐπέλθῃ. δηλὸν μὲν οὖν ὡς διὰ τοῦ προτέρου τῶν ἐπῶν πρὸ μοῖρας ἀπολέσθαι φησὶ τοὺς Μήδους· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ εἰ μὲν αἴσιμον παρὰ τὴν ἐσομένην σημαίνειν μοῖραν ἐκδεξόμεθα (ὡς πού φησι καὶ ὁ ποιητής [θ 511sq.] αἶσα γὰρ ἦν ἀπολέσθαι, ἐπὶ πόλις ἀμφικαλύψῃ δουράτεον μέγαν ἵππον), αὐτόθεν φανερόν τὸ τῶν λόγων διάφωνον· εἰ δ' ἐπὶ τοῦ προσήκοντος λάβοιμεν (ὡς ἀλλαχοῦ φησιν [Γ 59] Ἐκτορ, ἐπεὶ με κατ' αἶσαν ἐνείκεσας), ταῖς τῶν σημαινομένων ἐπόμενοι συμφωνίαις ἐς ταῦτόν καταντήσομεν· τὸ μὲν γὰρ θεία ψήφω προσῆκον ἀποφανθὲν ὡς ἀκόλουθον νενομοθέτῃται, τὸ δ' ἀκόλουθον θεῶν ἐπικυρούντων ἀναγκαῖον· τοῦτο δ' ἐξ ἅπαντος εἰμαρμένον, ὥστε ὁμοίως πάλιν εὖρηται <τὸ> λόγιον ταῦτόν παρὰ τὴν εἰμαρμένην καὶ καθ' εἰμαρμένην πάθος τοῖς Μήδοις προαγορευῶσαν. ^[55]

3 26 (50) ἄρ' οὖν οὕτω περιφανῶς ἐν ἀκαρεῖ χρόνου λόγους ἐναντίους αὐτοῖς ὁ τοῦ παντός ἐξηγεῖται προφήτης; πολλοῦ γε καὶ δεῖ· ἀλλὰ γὰρ ἔοικεν ἡμῖν ὑποδηλοῦν τὴν διδυμότητα τῆς πεπωμένης· τὸ μὲν γὰρ ὑπὲρ Λάχεσιν τε μόρον τε παρὰ τὴν πρώτην ἐκάστου φησὶ τῆς γενέσεως αἰτίαν, τὸ δ' ὅταν αἴσιμον ἦμαρ ἐπέλθῃ κατὰ τὴν ἀκολούθως τῇ προκειμένην πράξει

συγκυρήσασαν εἰμαρμένην. Ἐνταῦθα δὴ μοι τοῦ λόγου γεγενημένῳ τοιόνδε τι καταφαίνεται, ὥς ἔστι μὲν κακὰ τούτων ἀποφυγὴ τις ἐμμέθοδος <τῶν> τὸν ἀσύμφορον τῆς φύσεως εἰρμὸν ἐτέραις ἀναλύνωντων ἀκολουθείαις· ὥσπερ γὰρ καὶ κατὰ μουσικὴν ἐκ μικρᾶς ἀρχῆς τοῦ φθόγγου τὴν ἅπασαν ἀρμονίαν συμβαίνει μεθίστασθαι, οὕτως δὲ καὶ ταῖς πράξεσιν ἐκ μετρίας ἐπιβολῆς ὁ σύμπαρ βίος μετεσχηματίσθῃ· ἀλλ' οὔτε βεβαίους τὰς τοιαύτας ἀποφυγὰς οὔτε ἐνδόξους ἀποφαντέον· οὐδὲ γὰρ τελέως τὸν τῆς γενέσεως τάραχον φεύγουσι <ν οἱ> ῥαστώνης ἔνεκεν τὰς τῶν ἀλγεινῶν ἀποφυγὰς μηχανώμενοι. ^[10]

3 27 μόνῃ δὴτα ἡ θεία διὰ φιλοσοφίας μετὰστασις ἀτρεκῆς τε καὶ βέβαιος ἐς μεταβολήν, τῆς μὲν πρὸς τὰ σώματα προσπαθείας ἀπολύουσα τὴν ψυχὴν, τῇ δὲ μεθέξει τῆς ἀρετῆς ἄξιον τὸν τῶν τιμῶν ἐπιστήμονα τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ ὁμοίου προνοίας ἀπεργαζομένη· αὕτη γὰρ διαπέφευγεν ὄντως γενέσιν, εἰ μὲν τι τῶν ἀτόπων συμβαίνοι φέρουσα πράως καὶ ἀνδρείως, κακὸν δὲ οὐδὲν ἢ αἰσχρὸν πλὴν πονηρίας καὶ τοῦ κακῆ δουλεύειν διοριζομένη, πάντα δὲ ἐν ἀρετῇ λέγειν τε καὶ πράττειν εἰθισμένη· ἦν ἀδέσποτον εἶναι καὶ ὁ τοῦ θεοῦ Πλάτωνος [resp. X 617 e] ἡμῖν κηρύττει προφήτης. ταύτης οὖν, λέγω δὲ φιλοσοφίας, ὥς μεγίστην σύννομον καὶ ὁπαδὸν τὴν μουσικὴν ἀσκητέον τε καὶ παιδευτέον τελεώτατα, καὶ ὥς περὶ μικρῶν πρὸς μείζω μυστηρίων περὶ ἀμφοῖν λογιζομένους ἐκατέρᾳ τὴν προσήκουσαν ἀξίαν καὶ τιμὴν ἀπονεμητέον, καὶ τὴν συζυγίαν ὥς πρεπωδεστάτην καὶ γνησιωτάτην συναπτέον· ἡ μὲν γὰρ γνώσεως ἀπάσης τελεσιουργός, ἡ δὲ προπαιδεῖα τυγχάνει, καὶ ἡ μὲν ἀκριβὴς τῷ ὄντι τελετὴ τὸ διὰ τὴν ἐν γενέσει συμφορὰν ταῖς ψυχαῖς ἀποβληθὲν δι' ἀναμνήσεων ἀναπληροῦσα, ἡ δὲ μυσταγωγία τις καὶ προτέλειον εὐμενὲς σμίκρ' ἅττα προφέρουσα καὶ προγεύουσα τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ τελεσιουργουμένων· καὶ μουσικὴ μὲν πάσης μαθήσεως τὰς ἀρχάς, φιλοσοφία δὲ τὰς ἀκρότητας παραδίδωσιν. Καὶ δὴ τουτὶ τέλος ἡμῖν οἱ περὶ μουσικῆς ἐχόντων λόγοι· οὐς εἰ μὲν τελέως ἐκπεπονήκαμεν, πολλὴ χάρις μουσηγέτῃ θεῷ τῷ τε ἐς τόδε τὴν ὁρμὴν προτρεψαμένῳ καὶ ἐς τέλος ἀγαγόντι τὴν ἐπιχείρησιν· εἰ δέ τι τῶν ῥηθῆναι προσηκόντων παραλελοίπαμεν, οὐδ' οὕτω, φασί, κακῶς ὡδοποιῆται γὰρ ἱκανῶς τοῖς ὕστερόν ποτε δυνησομένοις ἐντελεῖ <τὰ> κατὰ μουσικὴν μιᾷ καταθέσθαι πραγματείᾳ. ^[40]